

HUISSEN - HERBESTEMMING EN TRANSFORMATIEKADER LOCATIES

INHOUD

INLEIDING	3
ONTWIKKELING VAN DE BINNENSTAD	6
WAT MAAKT DE IDENTITEIT VAN HUISSEN?	8
<i>RIVIERFRONT LANGESTRAAT - STADSDAM</i>	
ONTWIKKELING LANGESTRAAT - STADSDAM	10
WAARDERING RIVIERFRONT	17
LOCATIE 1: ARNHEMSEPOORT	18
LOCATIE 2: LANGESTRAAT, DAMSTRAAT, STADSDAM (HEMA)	24
LOCATIE 3: RIVIERFRONT STADSDAM - WEVERSTRAAT - RIJNSTRAAT	30
LOCATIE 4: MARKT EN MARKTGEBOUW	36
<i>KERKELIJK CLUSTER</i>	
ONTWIKKELING KERKELIJK CLUSTER	43
WAARDERING KERKELIJK CLUSTER	54
TRANSFORMATIEKADER KERKELIJK CLUSTER	55
LOCATIE 5: SINT ELISABETHKLOOSTER	56
LOCATIE 6: ALOYSIUS- EN AGNESSCHOOL	64
NOTEN	70
BRONNEN	71
COLOFON	71

INLEIDING

Dit rapport staat in het verlengde van het cultuurhistorisch onderzoek naar de binnenstad Huissen van SteenhuisMeurs uit december 2012. Het doel van dat onderzoek was te komen tot een cultuurhistorisch kader voor ruimtelijke ontwikkelingen in het stadscentrum. Door helder te formuleren welke structuren en objecten in de binnenstad een bijzondere cultuurhistorische waarde hebben, kan het erfgoedbeleid voor Huissen optimaal worden afgestemd op het ruimtelijk beleid.

In aanvulling op dit algemene onderzoek spelen op zes locaties in de kom van Huissen acute ruimtelijke opgaven waarin het belangrijk is het 'laadvermogen' per locatie in beeld te brengen. Hoeveel verandering of vernieuwing kan een plek aan? Wat zijn kwaliteiten om beslist te bewaren en hoe kunnen nieuwe ontwikkelingen zodanig worden ingevuld, dat ze passend bij de cultuurhistorische betekenis en het karakter van Huissen worden (zonder er overigens per se historiserend uit te hoeven zien)?

De voorgenomen ontwikkelingen verschillen van sloop-nieuwbouw tot de herbestemming en herinrichting van gebouwen en de openbare ruimte. Voor elk van de zes locaties is in dit rapport een cultuurhistorisch ontwikkelkader uitgewerkt. De cultuurhistorische waarden van de panden en plekken zijn hierin nader gespecificeerd en uitgewerkt in kansen, ontwerpthema's en richtlijnen voor ontwikkeling op het niveau van bestaande gebouwen, eventuele nieuwbouw en de inrichting van de openbare ruimte. Een wisselwerking tussen de cultuurhistorische waardering en een weergave van de herbestemmings- en ontwikkelkansen voor de zes acute opgaven in de binnenstad, biedt een inhoudelijk consistente en bovendien procedureel efficiënte aanpak.

Concreet gaat het om de volgende locaties:

1. Arnhemsepoort
2. De ontwikkellocatie Langestraat/Damstraat/Stadsdam (huidige locatie Hema).
3. Het rivierfront van Huissen (Stadsdam, Rijnstraat,

Weverstraat); toegespitst op de achtererven Langestraat (zijde Stadsdam).

4. Het marktgebouw (Albert Heijn en bibliotheek) en de Markt.
5. Sint Elizabethklooster (voormalig gemeentehuis).
6. Aloysius- en Agnesschool.

Kenmerkend voor het stadsbeeld van Huissen is de enorme impact van de verwoesting tijdens de Tweede Wereldoorlog en de hierop volgende wederopbouw. Minstens zo opvallend is de grote ruimtelijkheid in de opbouw van de binnenstad. De ovale stadsplattegrond was (tot ver in de twintigste eeuw) ingevuld door een bebouwingslint aan de zijde van de rivier (Langestraat-Markt-Vierakkerstraat) en een open opzet daarachter met kerk, klooster, school en open erven. In de naoorlogse periode werden aan de westzijde van de binnenstad enkele woonstraten toegevoegd (Doelenstraat, Conventstraat), maar het open karakter van het stadshart bleef bestaan – een open ruimte met de kerk, het klooster en de Aloysius- en Agnesschool (1950-1952). Dit ensemble maakt, samen met het net buiten de Burchtgracht gelegen Dominicanenklooster, zichtbaar hoe belangrijk de religieuze instellingen voor de stad waren. Na het verlies van de religieuze functie werd het klooster ingericht als gemeentehuis. Het vertrek van het gemeentehuis naar Bommel maakt herbestemming urgent. Gezien de positie, omvang en het karakter van het complex heeft deze opgave een grote betekenis voor Huissen. Een succesvolle herbestemming zal de binnenstad een enorme stimulans geven; leegstand of onvolledig gebruik zal daarentegen een negatieve uitstraling hebben. Voor herbestemming is het formuleren van de bestaande kwaliteiten en randvoorwaarden voor ontwikkeling een voorwaarde om te komen tot letterlijk een passende oplossing. Dezelfde behoefte bestaat voor de locaties met ontwikkelingsdruk, met name bebouwing onderaan de Stadsdam, die geleidelijk verandert van achterkanten (van de Langestraat)

in een rivierfront onderaan de Rijndijk – en waar mogelijk nieuwe relaties en verbindingen met de uiterwaarden en de rivier zijn te leggen.

Voor de ontwikkeling van de transformatiekaders is eerst een historische en ruimtelijke analyse van het rivierfront en het kerkelijk cluster gemaakt. Daarna is per locatie nader ingezoomd op de ontwikkeling en zijn de ruimtelijke kwaliteiten en knelpunten bepaald om uiteindelijk te komen tot een waardering en ontwerpthema's voor vernieuwing of herstel. De kaders richten zich op de toekomstwaarde van de locaties (gedeneerd vanuit cultuurhistorie) en hun potentie om de stad ruimtelijk, economisch en sociaal te versterken. Wat moet worden gekoesterd, waar zit ruimte voor transformatie en waar is ingrijpen gewenst? Het onderzoek kan geen uitspraak doen hoe de balans tussen vernieuwing en behoud precies moet liggen. Het biedt wel achtergronden, een referentiekader en (ontwerp)thema's om keuzen te maken voor een ontwikkelrichting.

SteenhuisMeurs, december 2012

motie (art. 37 rvo)

aan de raad van de gemeente Lingewaard

datum: 17-04-2008

steller(s): Fractie VVD

onderwerp: Centrumontwikkeling Huissen

herstellen en versterken van gewaardeerde historische karakteristieken en op de samenhang binnen het Centrumplan Huissen.

en gaat over tot de orde van de dag

De raad van de gemeente Lingewaard, in vergadering bijeen d.d. 17 april 2008;

overwegende, dat de keuze van de stedenbouwkundige en de architect een goede basis vormt om de centrumontwikkeling voor Huissen in al haar facetten en scoringskansen optimaal te laten slagen;

dat een hoogwaardig kwaliteitsniveau van de materialisatie in combinatie met de buitengevel- en dakdetailering in zeer hoge mate het eindresultaat bepalen en daarmee ook tevens het succes voor de uitstraling en verdere toekomst van het historische stadscentrum van Huissen;

dat het in dit verband een absolute voorwaarde is voor de realisatie van dit plan, om concrete afspraken te maken als garantie, dat de beoogde kwaliteit, gedurende het hele proces, bewaakt zal worden;

roept het college op:

om een strenge toetsing, overeenkomstig Standaard Welstandsniveau 1, toe te passen op het kwaliteitsniveau van de ontwikkelingen en daarbij de detailleringen van kozijnen, metselwerk, erfafscheidingen en daken nadrukkelijk mee te nemen in de beoordeling.
het welstandsbeleid te richten op het handhaven,

Namen en ondertekening:

Fractie VVD

Fractie Lokaal Belang Lingewaard

Fractie GroenLinks

Fractie lingewaard.NU

Fractie PvdA

Deze motie is unaniem aangenomen.

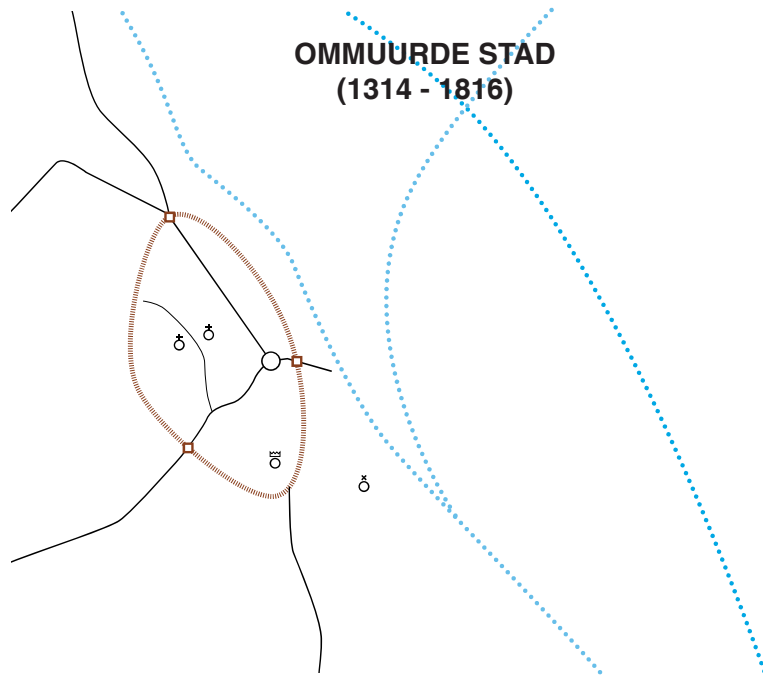
Behoort bij besluit van de raad

d.d. 17 april 2008, nr. 36 / 2008.

w.g. de raadsgriffier van Lingewaard.

In een motie uit 2008 werd het gemeentebestuur van Lingewaard opgeroepen om bij de ontwikkeling van Huissen centrum de historische karakteristiek en samenhang te handhaven, te herstellen en te versterken.

ONTWIKKELING VAN DE BINNENSTAD

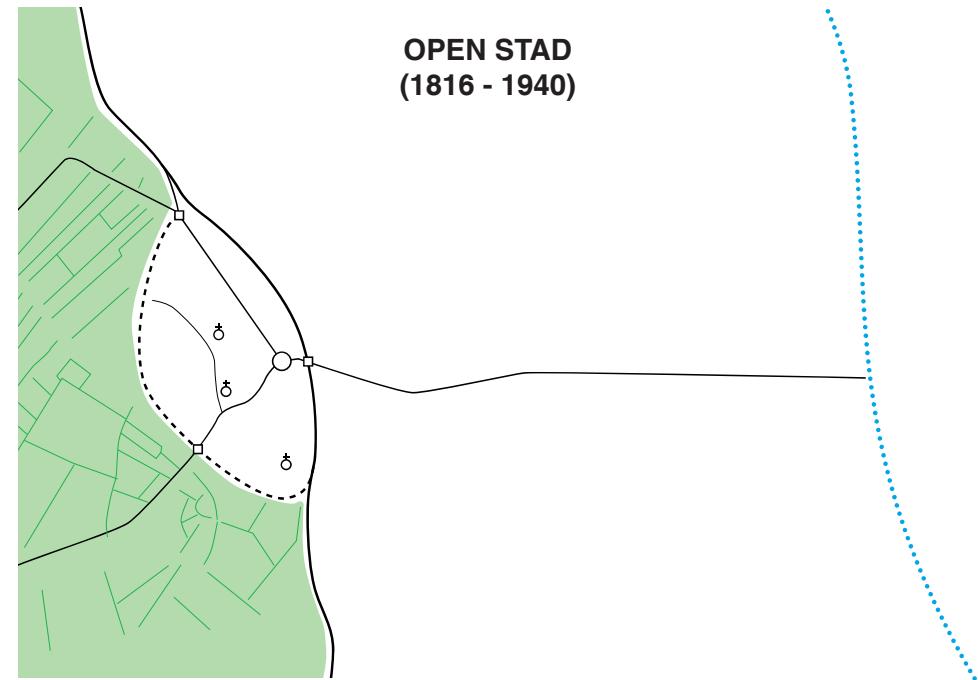
RUIMTELIJKE ERFENIS PERIODE 1314-1816

Structuur

- Begrenzing van de kom
- Lint en markt (Langestraat-Markt-Vierakkerstraat), doorsneden door stegen (gasjes)
- Geïsoleerde ligging Burchterrein (nu Dominicanenklooster)
- Positie van de O.L.V. ter Hemelopnemingkerk
- Entree van de binnenstad via de Vierakkerstraat

Bebouwing

- Muurrestanten bij de Arnhemsepoort

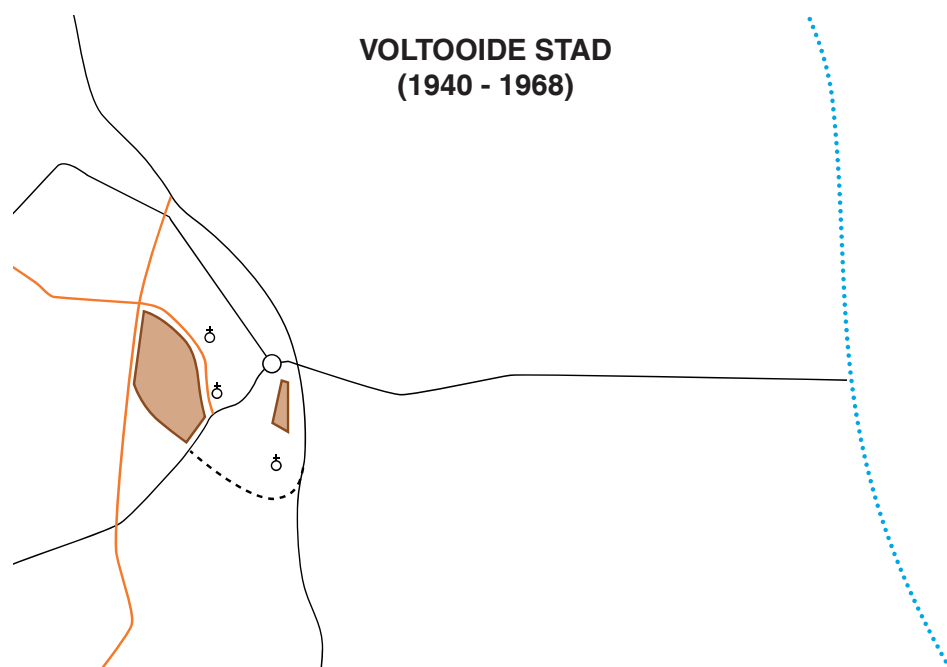
RUIMTELIJKE ERFENIS PERIODE 1816-1940

Structuur

- Entree van de binnenstad via de Langekerkstraat
- Stedenbouwkundige structuur Mariaplein

Bebouwing

- Spaarbankwoningen bij Arnhemsepoort
- Bebouwing Mariaplein
- Dominicanenklooster
- Sint Elisabethconvent (voormalig raadhuis)

VOLTOOIDE STAD (1940 - 1968)

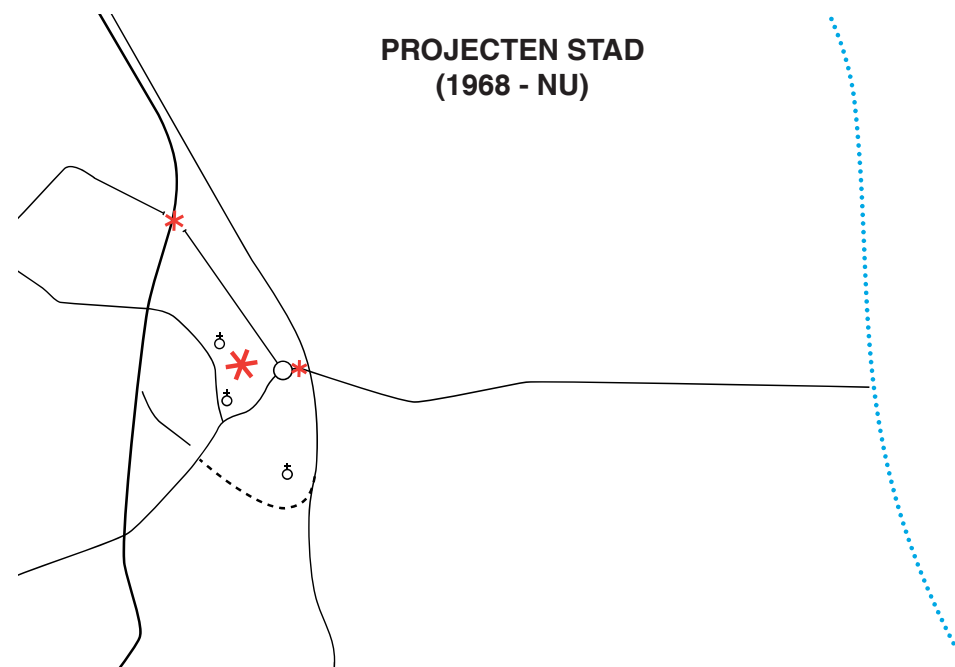
RUIMTELIJKE ERFENIS PERIODE 1940-1968

Structuur

- Rondweg langs de kom (Stadswal)
- Doelenstraat
- Verbreding Vicariestraat
- Vergroting van de Markt
- Afsluiting Mariaplein
- Concentratie van winkels langs het lint
- Groene wig langs arbeiderswoningen Gasthuisstraat

Bebouwing

- Arbeiderswoningen Doelenstraat, Weverstraat, Gasthuisstraat en Peperstraat
- Diverse individuele panden wederopbouw
- Herbouw Onze Lieven Vrouwe Ter Hemelopnemingkerk
- Herbouw protestantse kerk
- Herbouw Aloysius- en Agnesschool

PROJECTEN STAD (1968 - NU)

RUIMTELIJKE ERFENIS PERIODE 1968-NU

Structuur

- Raadhuisplein
- Fietstunnel Arnhemsepoort
- Herinrichting openbare ruimte
- Aanleg parkeerplaats Arnhemsepoort
- Bouw Malenborch

Bebouwing

- Nieuwbouw Markt (Albert Heijn)
- Nieuwbouw Vicariestraat
- Nieuwbouw tussen Markt en Raadhuisplein
- Nieuwbouw Walstraat en Malenborch

WAT MAAKT DE IDENTITEIT VAN HUISSEN?

KERNKWALITEITEN

Op de tekening op pagina 8 zijn de kernkwaliteiten van Huissen aangegeven. Het zijn de materiële en immateriële elementen die samen de identiteit van Huissen bepalen. Verankering van deze kernkwaliteiten in beleid is van belang om de identiteit van Huissen te behouden en te kunnen versterken.

LANDSCHAP (RIJNDIJK)

Bepalend voor de ontwikkeling van de kom was de ligging aan de Rijn. De stroombedding van de rivier lag in de middeleeuwen op korte afstand van de bebouwing. Door stroming en verzanding verschoof de Rijn steeds verder van de kern af. De buitendijks gelegen Strang vormt het restant van de voor de ontwikkeling van de stad eens zo belangrijke rivierarm. Op dit moment scheidt de Rijndijk (Stadsdam) de bebouwingskern van Huissen van de uiterwaarden. De dijk, de Strang en het weidse uitzicht over de uiterwaarden zijn belangrijke beeldmerken van de verbinding van de stad met de rivier.

STADSENTREES

De toegangen vormen belangrijke identiteitsdragers voor een stad. Het entreemoment vormt een eerste kennismaking met de historische binnenstad van Huissen en heeft een belangrijke representatieve rol. De drie toegangen tot de binnenstad werden tot het begin van de negentiende eeuw gemarkeerd door stadspoorten, ieder met een eigen identiteit. Na de afbraak van de poortgebouwen bleven de toegangswegen tot de stad als hoofdentree behouden, hoewel wijzigingen in de verkeerskundige situatie de toegangen minder leesbaar gemaakt hebben. In de jaren dertig van de twintigste eeuw kreeg de kom een vierde toegang vanaf de Van Voorststraat naar de Langekerkstraat.

STADSSTRUCTUUR

De cultuurhistorische waarde van de kom schuilt met name in de stedenbouwkundige structuur. Veel van de historische bebouwing is verdwenen als gevolg van de bombardementen en gevechten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het middeleeuwse stratenpatroon is door de eeuwen heen echter grotendeels behouden. De historische begrenzingen zijn goed te herkennen in de Rijndijk (Stadsdam), de Stadswal, Achter de Gracht en de Kloosterlaan (stadsgracht en burchtgracht) en de Walstraat en Doelenstraat (stadsmuur). Onderdeel van de structuur zijn ook het lint Vierakkerstraat-Markt-Langestraat, onderbroken door stegen, zogenaamde gasjes, naar de achtererven, en de solitaire religieuze complexen: de rooms-katholieke kerk en het St. Elizabethsklooster aan de Langekerkstraat en het Dominicanenklooster op het voormalige Burchtterrein.

KATHOLIEKE ERFENIS

De aanwezigheid van meerdere grootschalige katholieke gebouwen in een relatief kleine binnenstad is kenmerkend voor Huissen. De toren van de stadsparochiekerk is het visuele hart van de kom. De diverse complexen verwijzen naar de sterke identiteit van Huissen als een katholieke enclave in een protestants gebied. De vele jaarlijkse katholieke hoogtijdagen als de Umdracht (processie), de kermis voorafgegaan door het vleiskeuren en het carnaval behoren tot het immateriële erfgoed van de stad. De culturele evenementen en tradities maken een belangrijk onderdeel uit van de Huissense identiteit.

OPENBARE RUIMTE EN GROEN

De kern wordt omringd door meerdere groene, onbebouwde ruimtes: het groene eiland van het Dominicanenklooster, de begraafplaats en de toegang bij de Arnhemsepoort. De groene gebieden creëren een overgang tussen de binnenstad en de omliggende bebouwing en benadrukken

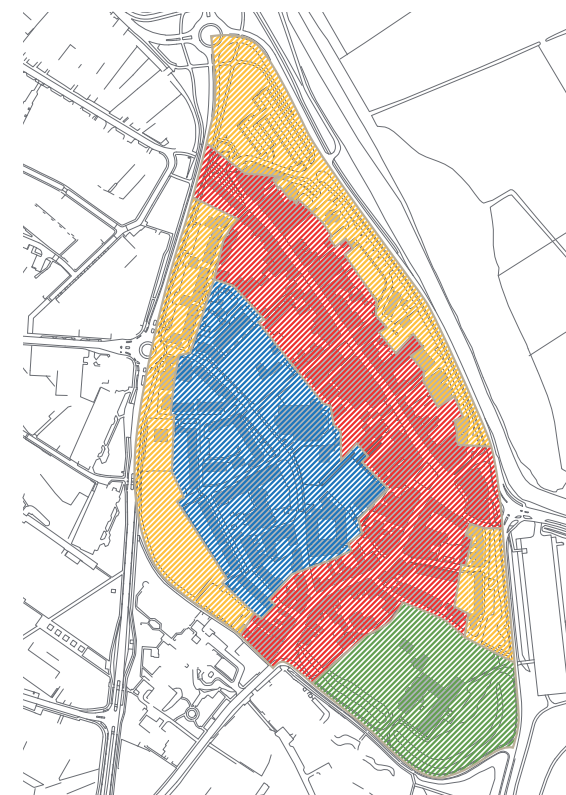
de kern als historisch eenheid. De groenstructuur langs de rand wordt afgewisseld door stenige zones met een wisselende ruimtelijke invulling, waaronder achtererven, bebouwing en parkeren. Hierdoor verschilt de uitstraling van de rand sterk in kwaliteit.

De inrichting van de openbare ruimte in de binnenstad kent verschillende vormen. In de centrumstraten Langestraat-Markt-Vierakkerstraat-Langekerkstraat is de ruimte kwalitatief hoogwaardig ingericht. De verspringende rooilijnen en bebouwingsschalen worden door middel van de bestrating en het groen samengebonden tot een eenheid. Natuurstenen banden in de klinkerbestrating verbeelden de historische rooilijn van de gebouwen en stoepen in de Langestraat en Vierakkerstraat. De inrichting van het Raadhuisplein is van minder hoogwaardige kwaliteit en sluit niet aan bij de schaal van de Langestraat-Vierakkerstraat-Langekerkstraat. Het parkeerplein is te groot van schaal en de stenig, het werkt als een ruimtelijke barrière. Buiten het directe centrumgebied is in de kom sprake van een woonerfinrichting van minder hoogwaardige kwaliteit.

Bijzonder voor Huissen is dat de aandacht voor cultuurhistorie al vroeg in de ruimtelijke planvorming aanwezig was. Burgemeester Dony was in de jaren dertig en veertig van de twintigste eeuw een van de drijvende krachten achter het behoud en zelfs een versterking van het historische karakter van de kom. Na het bombardement verzocht hij de stedenbouwkundig supervisor van de wederopbouw in Nederland, P. Verhagen, om een stedenbouwkundige met gevoel voor cultuurhistorie. Het Komplan uit 1978 onderschrijft opnieuw de cultuurhistorische waarde van de nederzettingvorm van de kom. Een van de beleidspunten was het behoud van de totale vorm van de historische kom, als een meerwaarde ten opzichte van een nieuwbouwcentrum.

Deze informatie is overgenomen uit het rapport Cultuurhistorische verkenning binnenstad Huissen.

De gebiedseenheden van de binnenstad van Huissen:

- Het randgebied (geel)
- Het lint (Langestraat-Vierakkerstraat) en de Markt (rood)
- Het kerkelijke cluster (blauw)
- Het Dominicanenklooster op het vm. Burchterrein (groen)

ONTWIKKELING LANGESTRAAT- STADSDAM

Gezicht op Huissen gezien vanuit het zuiden, 1856.
De Rijn lag in die tijd aan de stad: de stadsmuur was
naast stadsverdediging ook waterkering. [GA]

Het gebied Langestraat-Stadsdam wordt ingekaderd door twee belangrijke structuren: de Langestraat en de Rijndijk, nu Stadsdam geheten. De Rijndijk en het weidse uitzicht over de uitwaarden zijn krachtige beeldmerken van de verbinding van Huissen met de rivier. Bepalend voor de ontwikkeling van de kom was de ligging aan de Rijn. De stroombedding van de rivier lag in de middeleeuwen op korte afstand van de bebouwing. Een wal met stadsmuur op de plek van de dijk vormde de stadsverdediging en waterkering. In de wallen staken ringen waaraan de schepen konden aanmeren. Door stroming en verzanding verplaatste de rivier zich in de zestiende en zeventiende eeuw geleidelijk steeds verder van Huissen af, in oostelijke richting. De Strang vormt het laatste overblijfsel van de eens brede rivierstroom langs de kom. Door gebrek aan onderhoud waren de muurwerken aan de Rijnzijde aan het begin van de negentiende eeuw zwaar vervallen. De broos geworden waterkering werd in 1811 vervangen door een banddijk. Op dit moment stroomt de Rijn op ongeveer één kilometer van de stad. De Rijndijk (Stadsdam) scheidt de kom van de uiterwaarden. Door zijn hogere ligging in het landschap is de voormalige dijk nog steeds als zodanig herkenbaar.

De Langestraat, parallel aan de Rijndijk, en Markt maken deel uit van de historische wegenstructuur van Huissen, daterend uit de tijd van de stadsrechtverlening kort voor of in 1314 door graaf Dirk IX van Kleef (1310-1347). De Langestraat, oorspronkelijk Arnhemsestraat geheten, voerde naar Arnhem in het noordwesten. De toegang tot

Gezicht op Huissen gezien vanaf de uiterwaarden, 1938. De Rijn ligt niet meer aan de stad, deze heeft zich verplaatst naar het oosten. De structuur van de Rijndijk (Stadsdam) heeft de stadsmuren als waterkering vervangen. De skyline van Huissen wordt door drie torens bepaald: de parochiekerk aan de Langekerkstraat, de hervormde kerk aan de Langestraat en het raadhuis aan de Markt. [Kemperman en Driessen]

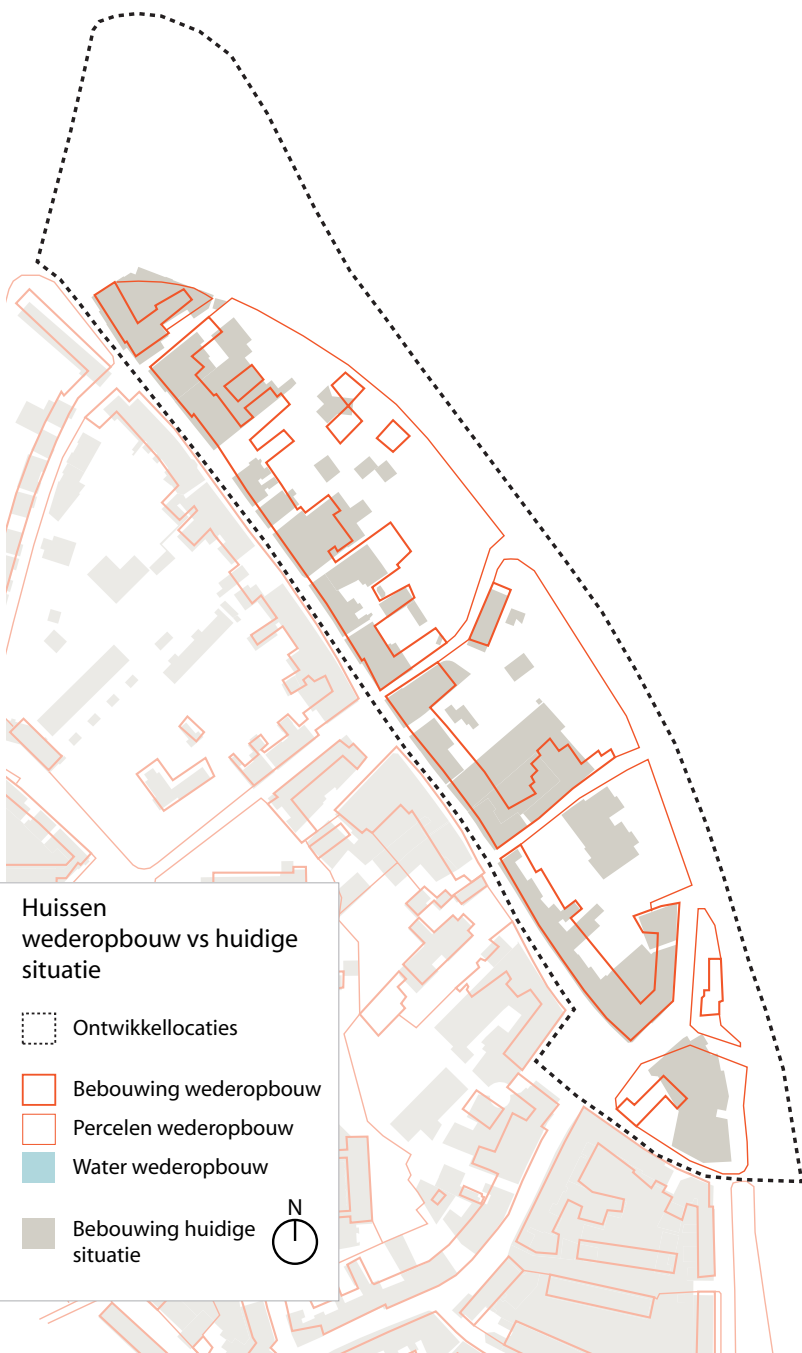
de stad werd hier gevormd door de Arnhemsepoort. Aan de oostzijde was Huissen toegankelijk via de Rijnpoort. De Rijnstraat leidde vanaf de Markt naar het poortgebouw en door de poort naar de Looveerweg over de rivier.

De ontwikkeling van de lintbebouwing aan de Langestraat zorgde ervoor dat eeuwenlang de achterkanten van de bebouwing naar de dijk gericht zijn geweest. De achtererven waren toegankelijk via smalle stegen, zogenaamde gasjes, vanuit de Langestraat. Na de afbraak van de muur ten behoeve van de dijkverzwaring in 1811 kwamen de achtererven meer in het zicht te liggen. De zichtlijnen op de achtererven werden versterkt door ontwikkeling van de dijk als doorgaande verkeersroute. Met de ontwikkeling van de dijk als verkeersroute keerde de bebouwing zich meer naar de dijk, met als kwaliteit het uitzicht vanaf hogere verdiepingen over de uiterwaarden. De vormgeving van de rand is op dit moment veelzijdig: de fietser of automobilist rond Huissen kijkt uit op gebouwvoorkanten, -achterkanten of -zijanten.

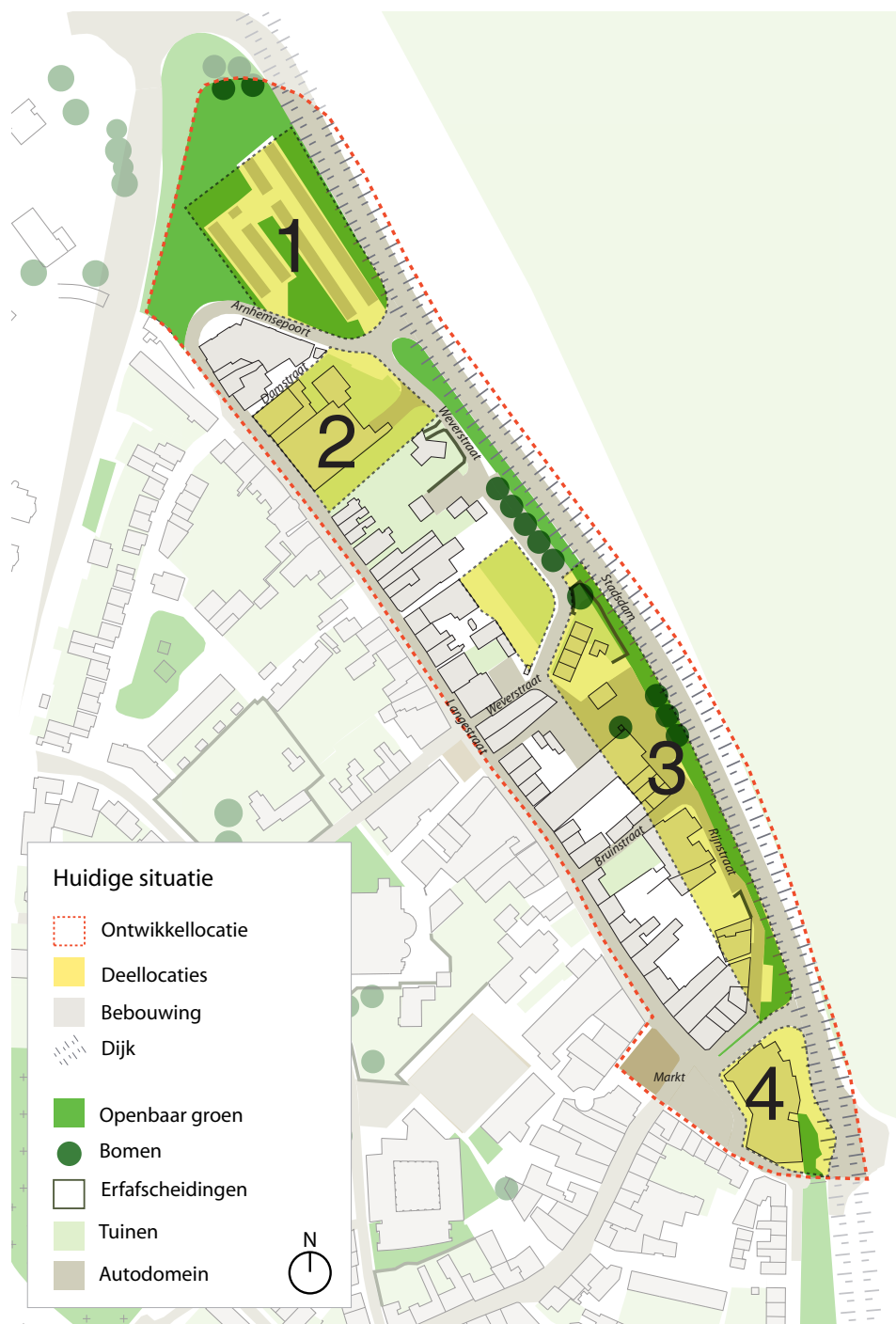
In het gebied Langestraat-Stadsdam worden in dit rapport vier deellocaties onderscheiden:

1. Arnhemsepoort
2. Ontwikkellocatie Langestraat, Damstraat, Stadsdam (Hema)
3. Rivierenfront Huissen (Stadsdam, Rijnstraat, Weverstraat)
4. Markt

In de volgende paragrafen worden de vier locaties beschreven. De analyse van iedere locatie start met een beknopte schets van de historische ontwikkeling. Vervolgens worden per locatie de huidige kenmerken en kwaliteiten beschreven waaruit een waardering volgt. De waardering vormt de basis voor een cultuurhistorische ontwikkelingskader met de ontwikkelkansen en aanbeveling voor ieder deelgebied.

Huissen gezien vanuit het zuiden, 1962. De wederopbouw is in grote lijnen voltooid. Het rivierfront is grotendeels onbebouwd en vanuit de Stadsdam op twee delen na (kruising met Rijn- en Weverstraat) ontoegankelijk.

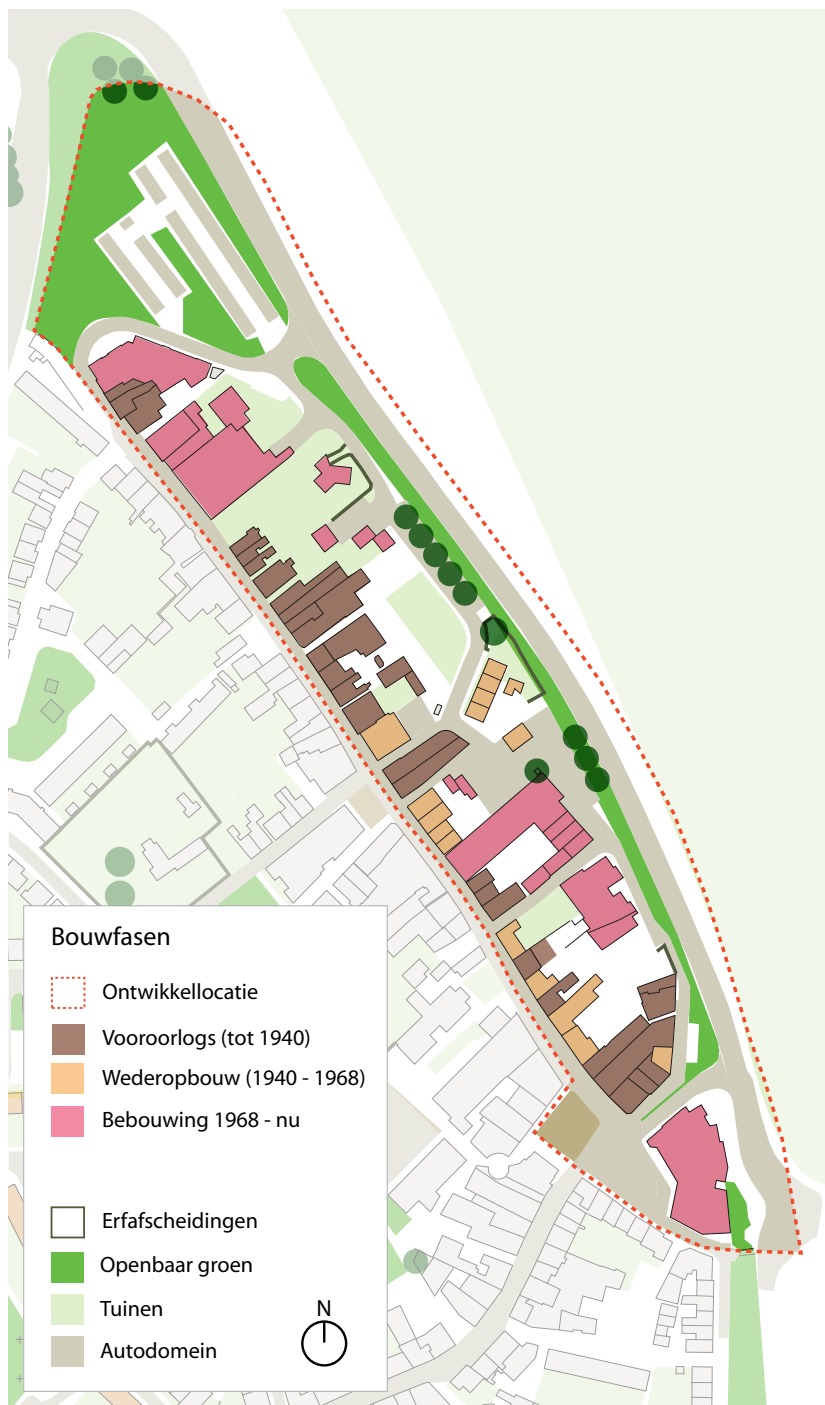

HUIDIGE SITUATIE

Het gebied tussen de Langestraat en de Stadsdam is onderdeel van de oostelijke rand van de historische kern van Huissen. Kenmerkend voor dit gebied is dat de deellocaties zich allemaal bevinden aan de dijk: de Stadsdam. De Stadsdam en de Stadswal ten westen van de kern vormen samen de doorgaande structuren; ze verbinden de besloten kern van Huissen met het omringende landschap. De hoge dijk biedt een weids uitzicht over de uiterwaarden. Beide autowegen kaderen de kern van Huissen in.

Een aantal straten verbinden de Langestraat met de Weverstraat, de Rijnstraat en de Stadsdam. Dit zijn de voormalige gasjes, de stegen Damstraat, Weverstraat en Bruinstraat.

Opvallend is dat er, in vergelijking met de Langestraat, aan de Stadsdam veel open ruimtes zijn. De bebouwing is stedenbouwkundig niet zo goed georganiseerd als aan de Langestraat. Dit komt omdat voorheen aan de Stadsdam de stadsmuur van Huissen lag; de dijk volgt nog de contour van de muur. Na de afbraak van de stadsmuur is aan de dijk (en de overige randen) een ruimtelijk onsamenhangende situatie ontstaan die stedenbouwkundig nooit eenduidig is opgelost. Vanaf de Stadsdam heeft de passant afwisselend zicht op de voor-, zij- of achterkanten van de lager gelegen woningen in de kom. De achtererven van de woningen aan de Langestraat grenzen aan de noordzijde van de kom direct aan de dijk, waardoor de rommelige indruk hier het sterkst aanwezig is.

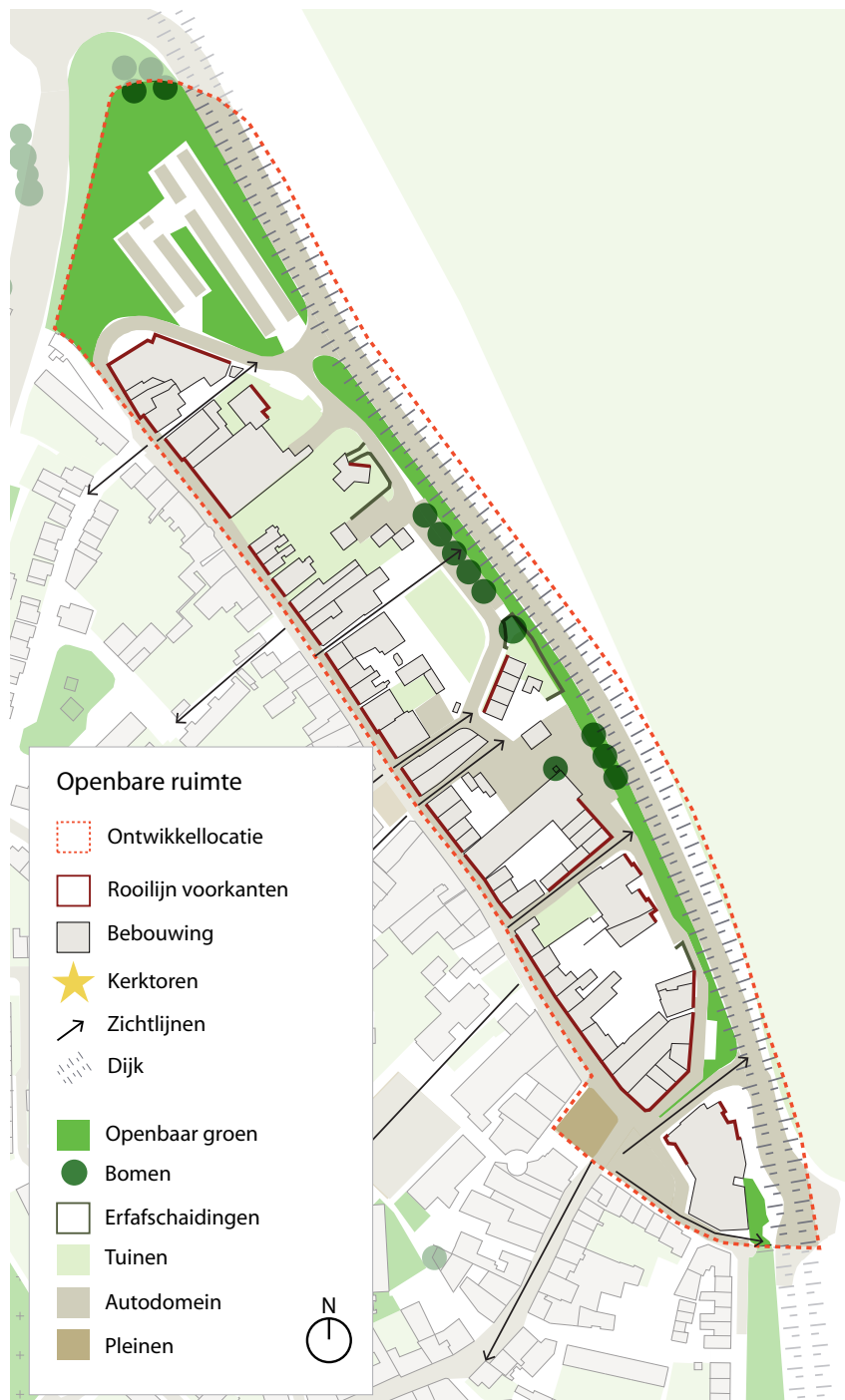

BOUWFASEN

Het gebied Langestraat-Stadsdam is een gelaagd gebied. Er zijn drie bouwfasen te onderscheiden. Deze bouwfasen komen overeen met de bouwfasen in de Cultuurhistorische verkenning van de binnenstad van Huissen (SteenhuisMeurs, december 2012):

1. Vooroorlogse bebouwing: bebouwing van vóór 1940 (bruin). Dit is de oudste bebouwing in de kern van Huissen.
2. Bebouwing uit de wederopbouwperiode (1945 - 1968, lichtbruin)
3. De bebouwing van na 1968 tot nu (roze).

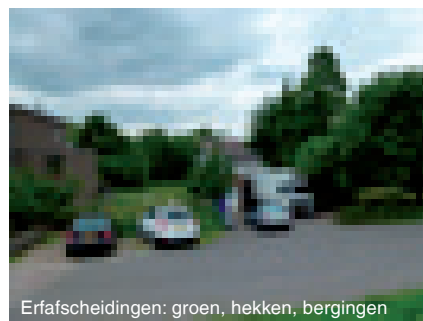
Ondanks de oorlogsschade is het opvallend dat er in het gebied nog veel vooroorlogse bebouwing aanwezig is. De kaart maakt ook zichtbaar dat de gebouwen met kleinere bouwvolumes voornamelijk dateren uit de eerste en tweede bouwfase. Deze gebouwen liggen bijna allemaal langs de Langestraat en de zuidkant van de Weverstaat en de Rijnstraat. De gebouwen na 1968 hebben grotere bouwvolumes en beslaan vaak de hele afstand tussen de Langestraat en de Weverstraat of Rijnstraat.

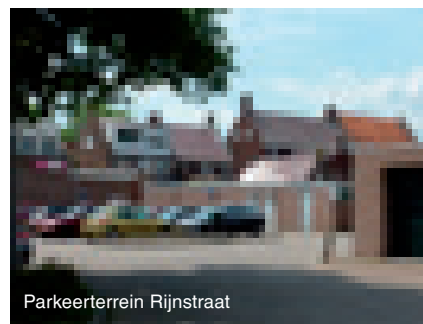
Herkenbare structuur van de dijk

Rommelige uitstraling achterkanten

Erfafscheidingen: groen, hekken, bergingen

Parkeerterrein Rijnstraat

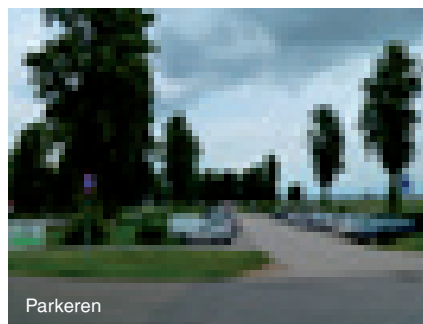
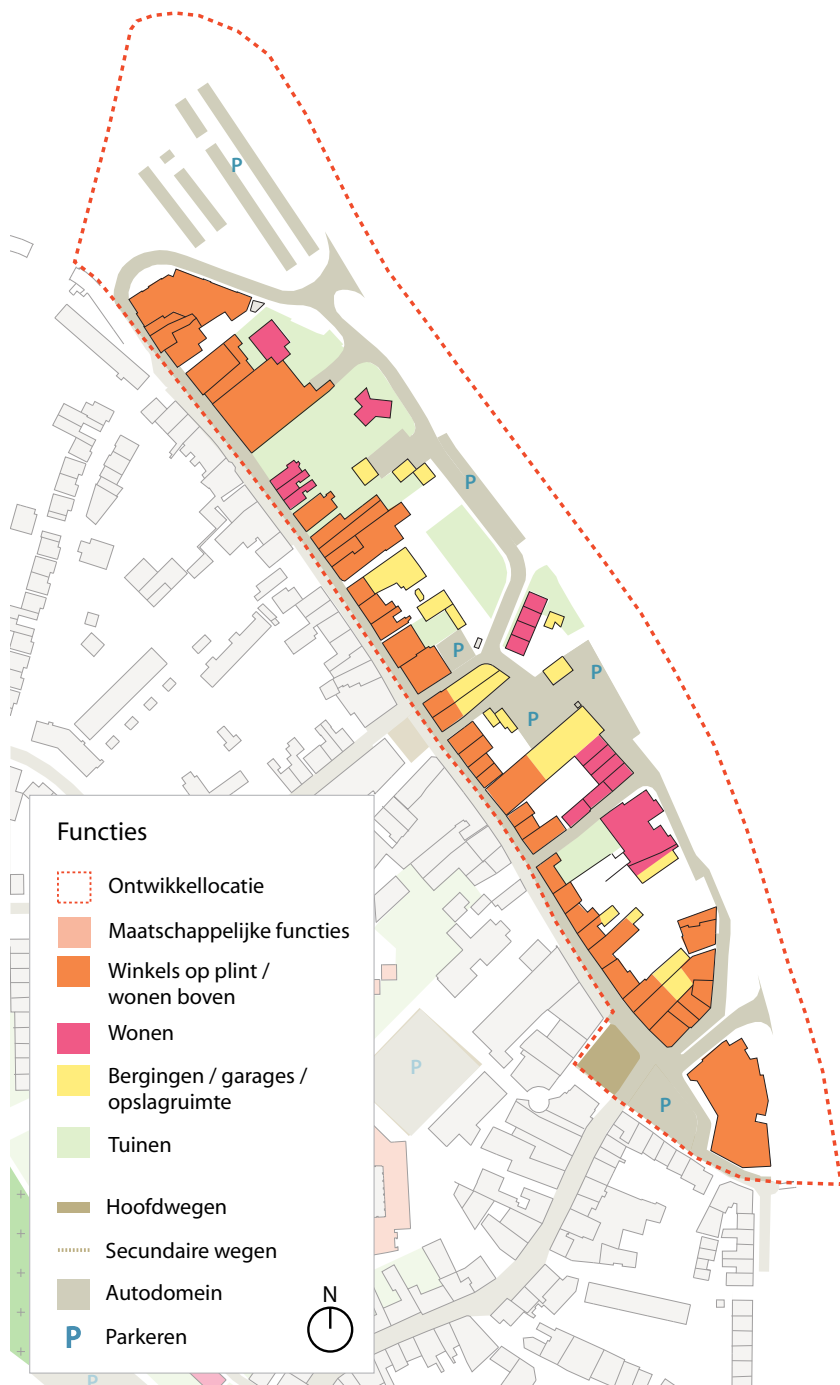
OPENBARE RUIMTE

1. Een opvallend element in dit gebied is de dijk, de Stadsdam. De dijk is opvallend aanwezig als rand van de kern. De helling van de dijk is groen ingericht maar wordt nauwelijks benut als onderdeel van de openbare ruimte. Bij de inrichting van de dijkzone is nauwelijks rekening gehouden met de voetganger.

2. De dijkzijde oogt rommelig door de niet representatieve uitstraling van de vele achterkanten van de woningen aan de Langestraat, met vrij gesloten plinten en de expeditiefunctie van de Weverstraat en de Rijnstraat. Ook heeft de bebouwing aan deze straten een verspringende rooilijn.

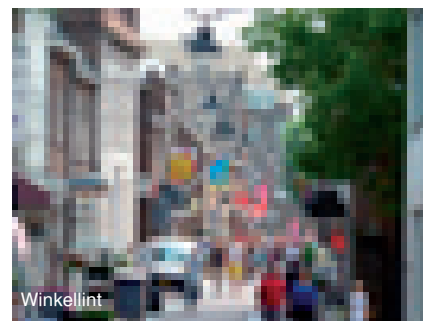
3. De afscheiding tussen perceel en openbare ruimte wisselt sterk door de verschillende oriëntering van de woningen. De erfafscheidingen zijn een mix van beplanting (o.a. hagen langs de Weverstraat), bergingen en hekken (zuidzijde Rijnstraat).

4. De auto is vrij dominant aanwezig in de openbare ruimte. Met name de Rijnstraat en de Weverstraat zijn stenig ingericht met betonklinkers en asfalt (bij de ingang Arnhemsepoort). Langs het dijklint is een zone met haaks parkeren ingericht.

FUNCTIES

De Langestraat is de winkelstraat van de historische kern van Huissen. De bebouwing aan de Langestraat is voornamelijk bestemd als winkelruimte met wonen op de verdiepingen. Slechts drie gebouwen aan de Langestraat hebben een woonbestemming op de begane grond.

Aan de rand van de dijk is er meer verschil te zien in de functies van de bebouwing. Opvallend zijn de vele bergingen, garages of opslagruimtes van winkels aan de Langestraat: de Weverstraat en de Rijnstraat worden veelal gebruikt als expeditiestraten. De openbare ruimte aan de dijk is grotendeels in gebruik als parkeergebied, de Markt als horecaplein en parkeergebied.

WAARDERING

De waardering van het gebied is tot stand gekomen op basis van de waardering in de *Cultuurhistorische verkenning voor de binnenstad van Huissen* (SteenhuisMeurs, 2012). De waardering richt zich op zowel structuren als objecten.

Structuren:

De dijk is in dit gebied een bijzonder landschappelijk element dat de contouren van de oude stadsmuur volgt en de rand van de historische kom duidelijk defineert. De dijk en het weidse uitzicht over de uiterwaarden zijn krachtige beeldmerken van de vroegere verbinding van de stad met de rivier. De dijk wordt nu niet goed genoeg benut als onderdeel van de openbare ruimte van de kern: de dijk is slechts toegankelijk voor het doorgaande veelal gemotoriseerde verkeer en is een harde, fysieke stadsgrens.

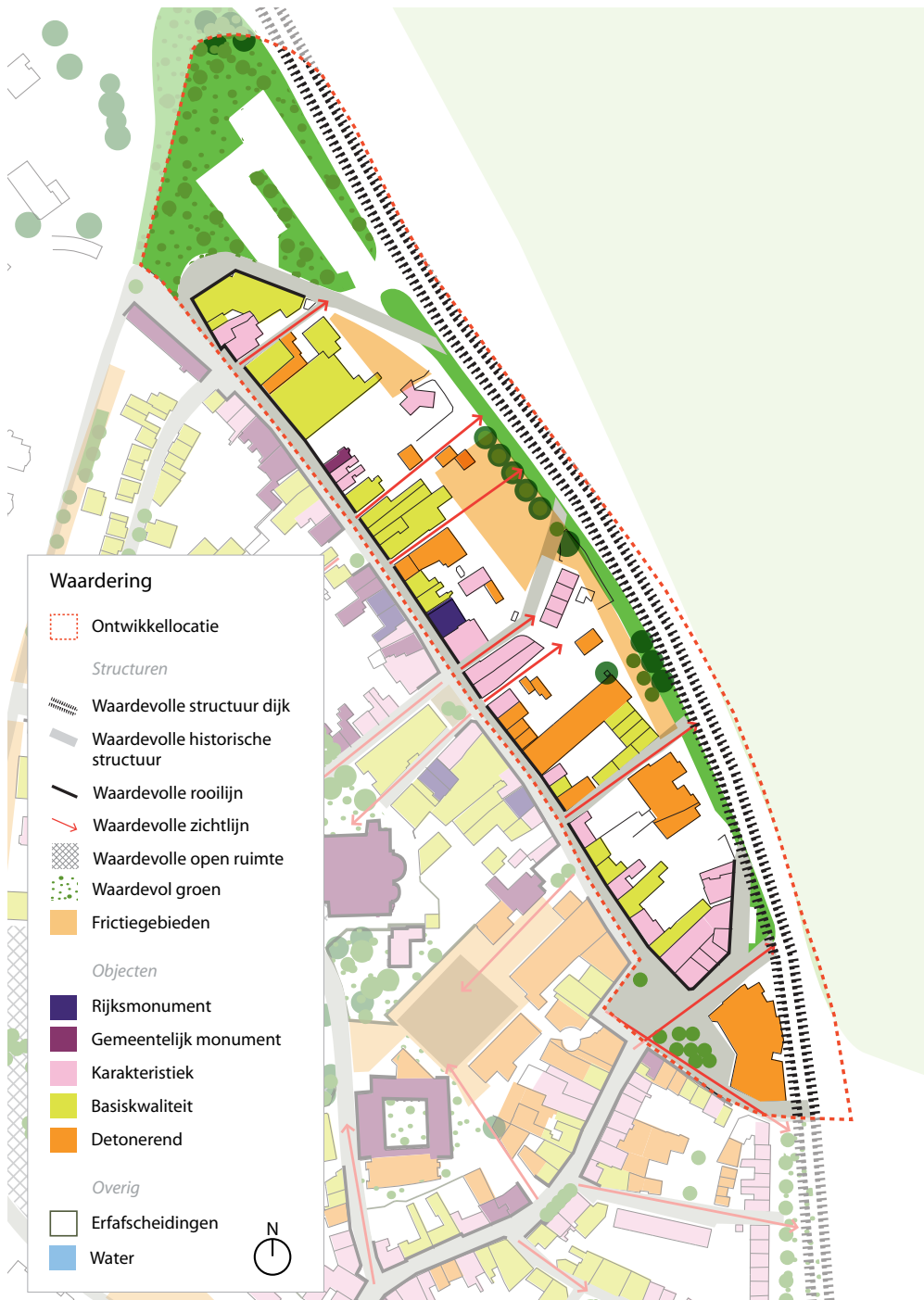
Een andere belangrijke structuur is het lint van de Langestraat en de Markt, die samen met de Vierakkerstraat de ruggegraat vormen van het historische stratenpatroon in de kern van Huissen. De rooilijn van de Langestraat maakt deel uit van de middeleeuwse stedelijke structuur die door de eeuwen heen behouden is gebleven. De pandsgewijze opbouw van de lintbebouwing aan de Langestraat en de verbindingen tussen de Langestraat en de Weverstraat en Rijnstraat via de stegen - de voormalige gasses - zijn eveneens een erfenis van de middeleeuwse stedelijke structuur.

De kern wordt omringd door meerdere groene en onbebouwde ruimtes. In het gebied is met name de groene ruimte van de Arnhemsepoort waardevol omdat het de oude entree en de contouren van de middeleeuwse structuur markeert. Het creëert een overgang van het groene ommeland naar de stenige kern.

Stedenbouwkundige fricties zijn met name te vinden aan de voet van de dijk: er zijn hier veel achterkanten aanwezig, de plinten zijn vrij gesloten en de openbare ruimte is in deze gebieden niet goed ingericht en wordt voornamelijk gebruikt als expeditie. Verbeteren van deze fricties is noodzakelijk om de oostelijk rand een representatief karakter voor Huissen te geven.

Objecten:

Naast de monumenten en de waardevolle karakteristieke bebouwing is er in dit gebied een aantal gebouwen met een detonerende uitstraling. Deze gebouwen zijn storend in het beeld van de kern omdat de maatverhouding in relatie tot de omgeving afwijkt, ze in authenticiteit en detail zijn aangetast of in architectonische uitwerking niet passen bij de omgeving.

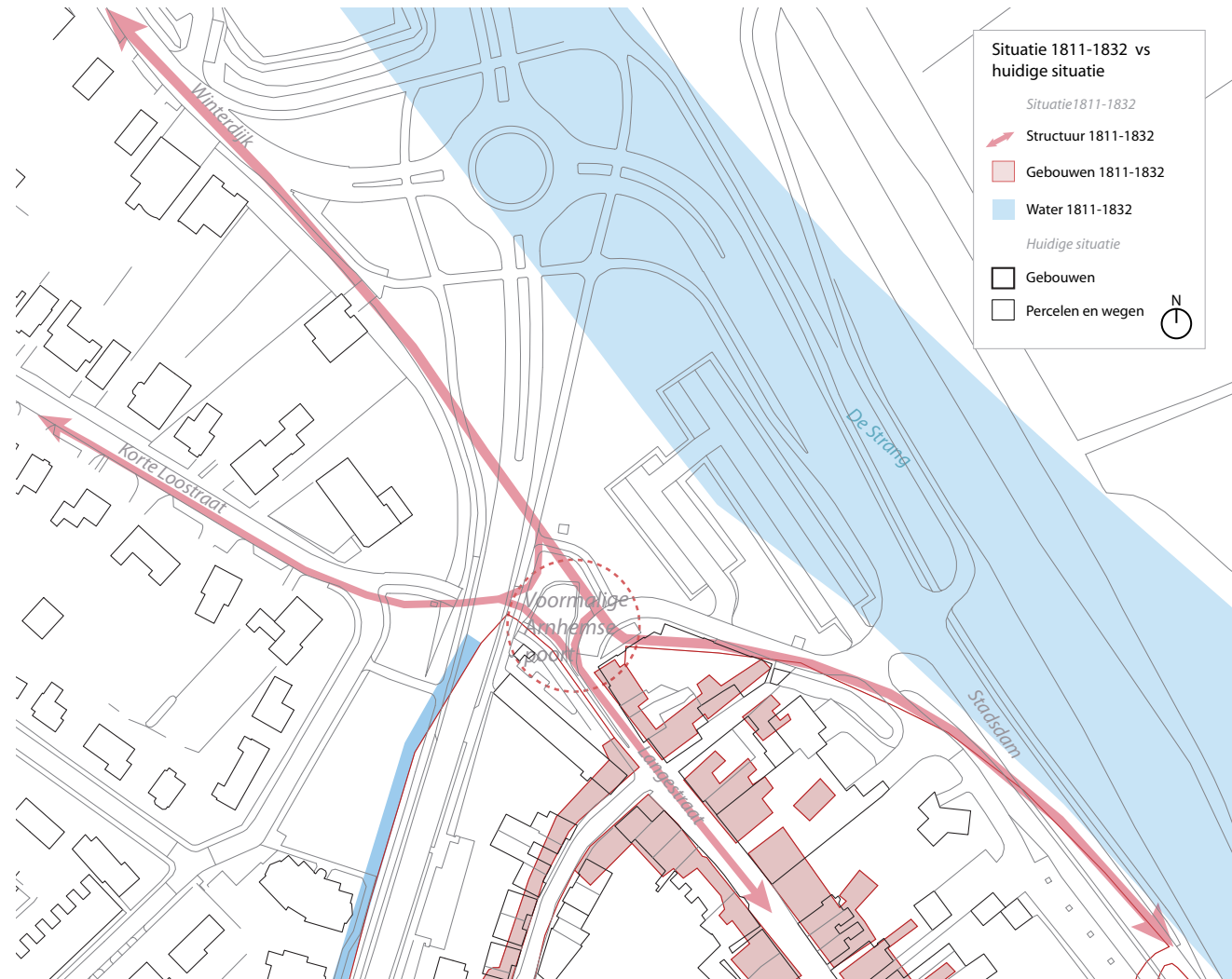

LOCATIE 1: ARNHEMSEPOORT

Locatie Arnhemsepoort aan de noordelijke rand van de historische kern van Huissen.

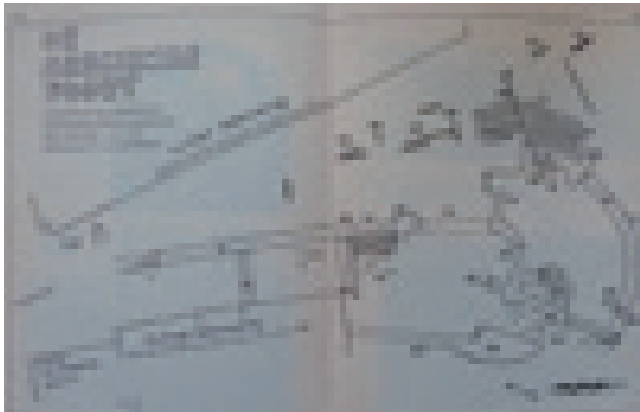
De Arnhemsepoort maakt deel uit van de randzone rondom de kern van Huissen. De locatie vormt van oudsher het noordelijke toegangsgebied tot de binnenstad, eerst als stadspoort die toegang bood tot de Langestraat, later als een knooppunt tussen de Korte Loostraat, Langestraat, Stadswal en Stadsdam. De historische stadspoorten waren heldere entrees; het waren de enige punten waarop de reiziger Huissen kon betreden. Met de aanleg van de rondweg rond de binnenstad in de vorm van de Stadsdam en Stadswal (1956) en de aanleg van de rotonde ten noorden van de stad verschoof de poortfunctie van de Arnhemsepoort naar het noorden. De leesbaarheid van de historische route naar de Langestraat werd daarmee sterk bemoeilijkt. Tegenwoordig is het voor het autoverkeer alleen mogelijk om via omwegen de Langestraat te bereiken. De historische verbinding tussen de Korte Loostraat en de Langestraat is alleen voor langzaam verkeer hersteld (via de fiets- en voetgangerstunnel onder de Stadswal).

Situatie van de Arnhemsepoort in 1811-1832 (rood) waarop de huidige situatie is geprojecteerd (zwart/grijs). Te zien is hoe de routing van de Langestraat is gewijzigd. Het kruispunt van de Langestraat met de Korte Loostraat en de Winterdijk is verdwenen. De Stadsdam en de Stadswal ontsluiten nu de kern van Huissen en daarmee ook via een omweg de Langestraat.

Visueel gezien functioneert de Arnhemsepoort als entree van de stad, maar verkeerstechnisch niet meer. De complexen op de koppen van de Langestraat (het nieuwe winkel- en appartementencomplex aan de oostzijde en de vooroorlogse woningen aan de westzijde) sluiten samen met de tunnel en het groen de Langestraat stedenbouwkundig af.

Het groene gebied met parkerenterrein heeft de rol van de poort overgenomen. Vanaf hier begint de routing naar de Langestraat en komen de verschillende sferen van Huissen samen: het lint van de Langestraat, de randen en de uiterwaarden.

Archeologie Arnhemsepoort [Janssen].

ONTWIKKELING ARNHEMSEPOORT

De locatie Arnhemsepoort vormt het noordelijke entreegebied tot de kom. Tot 1825 sloot de Arnhemsepoort de toegang tot de stad af. In eerste aanleg zal de poort een eenvoudig bouwwerk met een rechthoekig grondplan zijn geweest. Ter versterking van de defensieve kracht is vermoedelijk al in de veertiende eeuw een voor de ommuring uitstekende buitenpoort toegevoegd. In de zestiende eeuw werd een bolwerk aan het poortcomplex toegevoegd. Th. J. Janssen beschrijft in een artikel over de archeologische opgravingen van de Arnhemsepoort de vorm van de buitenpoort en het bolwerk als een 'zich vanaf het poortgebouw uitstrekkende lange arm met brede vuist, die zich in zijn grootste vorm over een lengte van meer dan 50 meter uitstrekte tot aan de Stadswal'.¹ De hoofdroute in en uit de kom liep via de Langestraat, door de Arnhemsepoort. In eerste instantie was de uitloop via de Korte Loostraat overheersend, in de zestiende eeuw of later kwam de hoofdtoegang meer noordoostelijk te liggen, zodanig dat ze rechtstreeks aansloot op de naar Arnhem gaande dijk.² De begrenzing van de stad werd gevormd door de Walstraat (Lange Wal) en de Damstraat in de richting van de dijk (Korte Wal). Aan de buitenzijde van de stadsmuur en rondom het poortcomplex liep een vestgracht, welke ten westen van de poort met de stadsgracht en ten oosten met de Strang in verbinding stond.³

Arnhemsepoort met zicht op Langestraat [Van Hemmen].

Het gebrek aan financiële middelen en het verlies van de militaire waarde zorgden voor een langzaam verval van de muren en stadspoorten. De Arnhemse en Vierakkerse Poort werden in 1825 gesloopt. Ze waren zo vervallen dat ze een gevaar voor passanten vormden.⁴ Op de kadasterkaart van Huissen uit 1811-1832 is het poortcomplex niet meer aangegeven. Aan de oostzijde van de weermuur is tussen de binnen- en buitenpoort bebouwing ingetekend; de vestgracht tussen de poort en de Strang is verdwenen. Aan de buitenzijde van het poortgebouw is een rechthoekige pleinruimte ontstaan. Aan de noordzijde splitst dit plein zich in een toegang naar de Korte Loostraat en een toegang naar de dijk richting Arnhem. Aan de zuidoostzijde van het plein is een toegang ontstaan naar de Rijndijk richting Angeren, met een knik aangesloten op de dijk richting Arnhem. Het verkeer hoefde nu niet meer via de Arnhemsepoort door Huissen, maar kon zich via de dijk rondom de kern van Huissen bewegen. Op de topografische kaart van een kleine honderd jaar later, uit 1906, is zichtbaar dat de route rondom de kern de hoofdroute is geworden, ten nadele van de route Arnhemsepoort-Langestraat. Het poortplein is veranderd in een knooppunt van verkeerswegen. Komend vanuit de Langestraat maakte het verkeer een bocht naar rechts de dijkroute op, of reed rechtdoor richting de Korte Loostraat.

De lintbebouwing langs de oostzijde van de straatweg bleef

Vooroorlogs panorama van Huissen komend vanuit het noorden [Van Hemmen]

aanwezig en werd in 1909 verder uitgebreid met een rij arbeiderswoningen aan de westzijde van de Arnhemsepoort. De woningen, in bezit van de Gemeentespaarbank, waren al in de jaren dertig verwaarloosd en verouderd. Het meest noordelijke pand, Langestraat 1, werd in 1938 afgebroken, mogelijk voor de geplande aanleg van de ringweg. De overige vier tussenwoningen en een hoekpand met boven- en benedenwoning werden nog hetzelfde jaar ingrijpend gerenoveerd onder leiding van gemeentearchitect Berendsen. De renovatie was het pronkstuk van de toen zittende burgemeester Dony. De kappen en voorgevels werden afgebroken en vervangen door nieuwe kappen en gevels in Hollandse Renaissancestijl. De historiserende architectuur was bedoeld als een boegbeeld voor toeristen bij de binnenkomst via de Arnhemsepoortzijde.

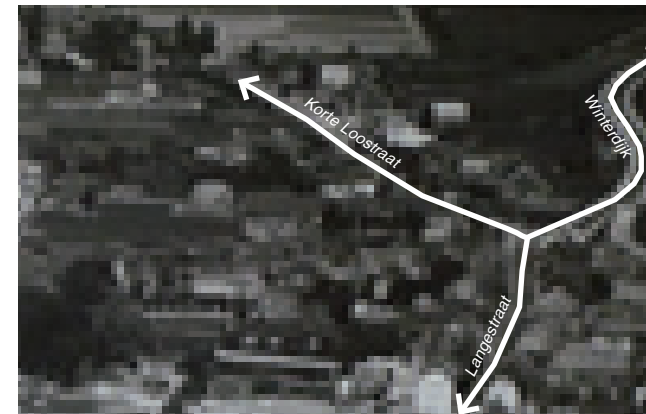
De opkomst van het gemotoriseerde verkeer aan het begin van de twintigste eeuw veranderde opnieuw het aanzien van de verkeersruimte rondom de Arnhemsepoort. De opheffing van de tramlijn(en) in 1935 maakt ruimte vrij voor een verbreding en verharding van de wegen. Onder meer de Langestraat werd herbestraat. Door de opening van bruggen bij Arnhem en Nijmegen in 1936 werd gevreesd dat het doorgaande verkeer door Huissen te sterk zou groeien. Het verkeer zou daarom geleid moeten worden via een ringweg langs de westzijde van de kern, lopend vanaf de

Gezicht vanaf de Arnhemsepoort op de pas aangelegde rondweg (Stadswal), ca. 1956 [Van Hemmen].

Opgraving Arnhemsepoort [Janssen].

Oorlogschade in Huissen, 1948. Rechts is het kruispunt zichtbaar tussen de Langestraat, de Winterdijk en de Korte Loostraat.

Rijndijk bij de Arnhemsepoort naar de Helmichstraat.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het vooroorlogse idee van een ringweg ten westen van de historische kern opnieuw uit de kast gehaald. De weg, Stadswal gedoopt, werd in 1956 voltooid. Het tracé takte aan de noordzijde van de kom aan op het gelijkwaardige verkeersknooppunt voor de Arnhemsepoort. Komend vanuit de Langestraat kon het verkeer naar links de Stadswal op, schuin rechtdoor naar de Korte Loostraat of via de bocht rechts naar de Rijndijk.

Ten noordwesten van de stadskern was in de jaren kort voor en na de Tweede Wereldoorlog het uitbreidingswijkje Johannahoeve gebouwd. In de jaren zeventig en tachtig werd Huissen verder uitgebreid met de wijk Zilverkamp, een wijk voor 3000 inwoners. Beide uitbreidingswijken zorgen voor een grote toename van het verkeer vanuit het noordwesten naar de kom.

Op de topografische kaart van Arnhem, Duiven, Huissen en Velp uit 1977 is te zien dat de verkeerskundige situatie in het gebied Arnhemsepoort opnieuw ingrijpend is veranderd. Het verkeersknooppunt Rijndijk-Stadswal-Korte Loostraat is in noordelijke richting verlegd in samenhang

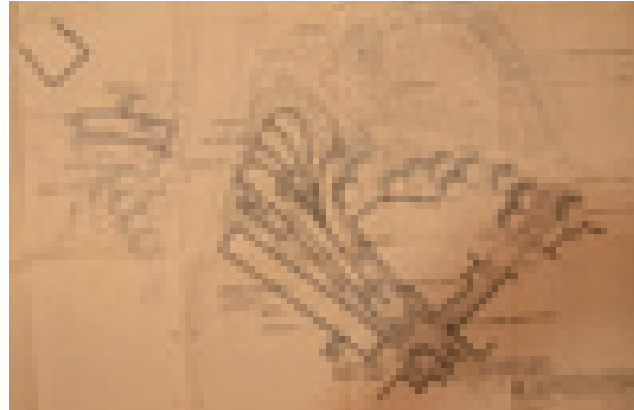
met de aanleg van de Ir. Molsweg in 1968, parallel aan de dijk. De weg zorgde voor een verbetering van de verbinding met Arnhem die voorheen over de smalle dijk liep.⁵ De verkeersdruk in het deelgebied Arnhemsepoort nam door de verschuiving sterk af. Het gemotoriseerde verkeer kon vanuit de Langestraat alleen nog via een lusweg naar rechts, de Stadswal op; de Korte Loostraat en Stadswal waren niet meer direct vanuit de Langestraat bereikbaar. De historische verbinding naar de Korte Loostraat werd voor langzaam verkeer hersteld door de aanleg van een fiets- en voetgangerstunnel onder de Stadswal.⁶ De tunnel, onderdeel van het *Komplan Huissen* (1978), werd in 1981 geopend. Ten oosten van de tunnel was aan de komzijde een grote, groene ruimte ontworpen, begrensd door de Stadswal en de naar het noordoosten verlegde Stadswal. De groene ruimte moest voorkomen dat fietsers het gevoel hadden zich door een lange, nauwe sleuf naar de andere zijde te moeten begeven en werd met een zitje en speelmogelijkheden bovendien gezien als een zeer geschikte plek voor een rustpunt in de route vanaf Zilverkamp naar het centrum. De laaggelegen ligging van de ruimte zou tenslotte de woonblokken langs de centrumrand op een 'bordes' plaatsen, waardoor de stadsrand sterker als overgang beleefd zou worden.⁷

In verband met de aanleg van de tunnel werden vanuit de Historische Kring Huessen opgravingen gedaan naar de fundamenteën van de Arnhemsepoort. De gevonden muurrestanten van het poortcomplex zijn bij de tunnelaanleg geconserveerd en zichtbaar gemaakt aan het oppervlak in een terrasplantsoen aan de oostzijde van de tunnel.⁸ De overige ruimte tussen de uitvalsweg naar de Stadswal, de Stadswal en Stadswal kreeg hoofdzakelijk een groene invulling. Op de topografische kaart uit 1990 is voor het eerst een parkeergelegenheid in de groenzone aangegeven. De parkeergelegenheid creëerde een nieuwe invulling van de poortfunctie van de Arnhemsepoort. Vanaf hier begint voor bezoekers per auto de routing naar de Langestraat.

Eind jaren negentig vond een herinrichting van de openbare ruimte van de entree Arnhemspoort plaats. Het bureau Buys & Van der Vliet (nu MTD Landschapsarchitecten) maakte het ontwerp. De bestaande parkeergelegenheid werd vergroot en daarnaast verlaagd en omlijst met beukenhagen zodat de auto's minder op zouden vallen bij binnenkomst van de stad. De particuliere nieuwbouw van appartementencomplexen langs de Arnhemsepoort(weg) creëerde een passende stedenbouwkundige afsluiting van de kom aan deze zijde.

Herziene Wederopbouwplan Huissen, 1959. Op het kruispunt Langestraat -Korte Loostraat-Rijndijk sluiten nu ook de Stadsdam en Stadswal aan. [RAN]

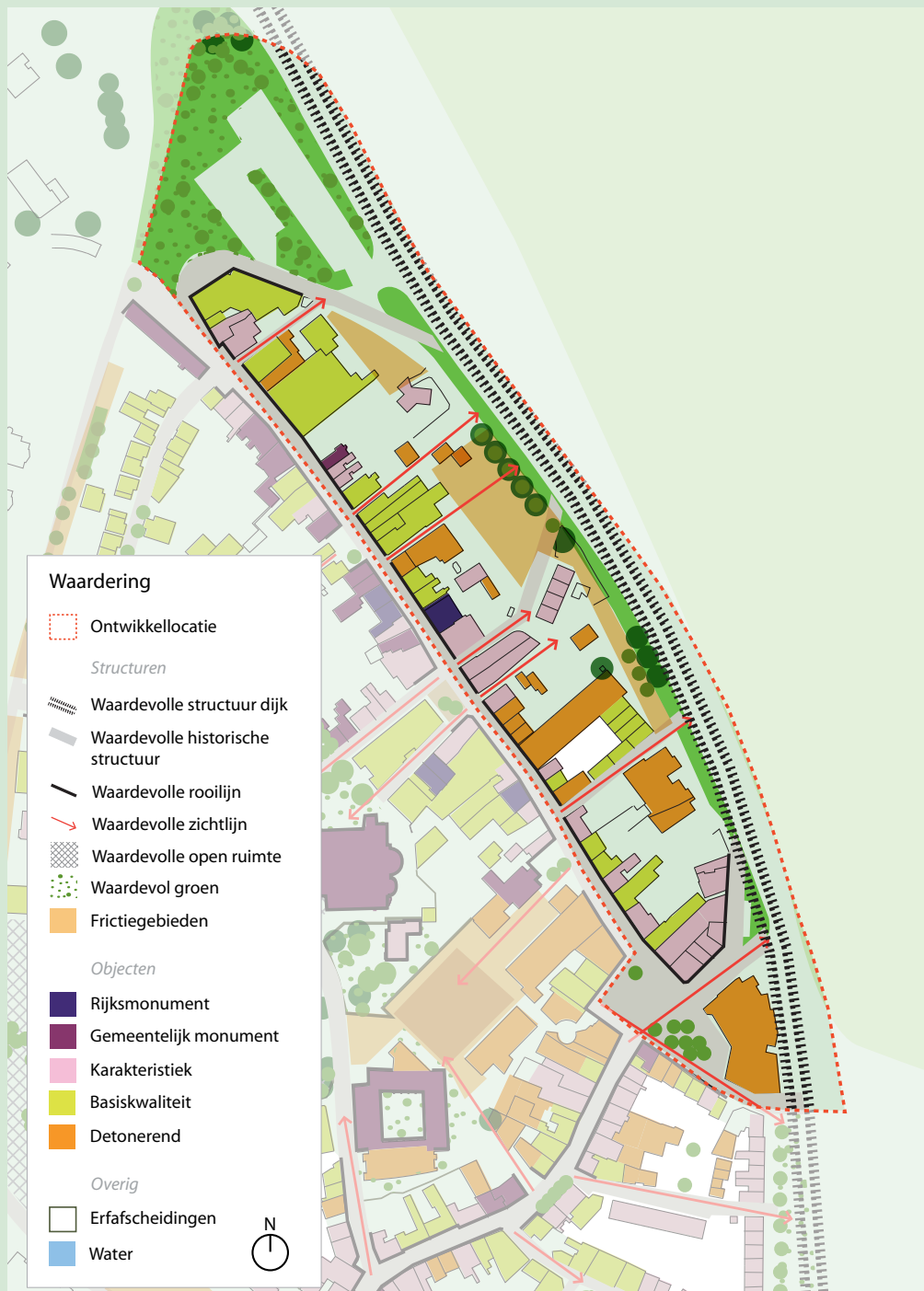
Situatie omgeving Arnhemsepoort door Pouderoyen Compagnons, 1980. [RAN]

KWALITEITEN

- Ligging van de locatie op het knooppunt van de dijk (Stadsdam), Stadswal, Langestraat en uiterwaarden. Het entreegebied is een van de visitekaartjes van Huissen en behoort tot de rand die de historische kom markeert.
- Niveauverschillen in het groen.
- De groene en open inrichting van de rand. De groene ruimte markeert de oude entree en de contouren van de middeleeuwse stad en is een overgang van een groen ommeland naar een stenige stad. Daardoor is het zicht op de koppen van de Langestraat en de kerktoren bewaard gebleven, komend vanuit het noorden. De groene inrichting van het parkeergebied: de groene hagen zorgen ervoor dat de auto niet dominant is in het straatbeeld.
- De stedenbouwkundige situatie van het vooroorlogse complex Arnhemsepoort 67-73. Het complex functioneert door zijn oriëntatie en architectonische compositie als een poort voor de Langestraat.

KNELPUNTEN

- De leesbaarheid van de historische stadsentree is door de verschillende verkeerskundige ingrepen verstoord.
- De poortwerking is verschoven naar het parkeergebied en het nieuwe winkel- en appartementencomplex op de Arnhemsepoort 104-106.
- De routing naar de Langestraat vanaf het parkeerterrein is voor de voetganger onduidelijk. Dit komt met name door de inrichting van de Arnhemsepoort(weg) met asfalt; een aparte voetgangersroute/voetpad ontbreekt. De Damstraat heeft de rol van ingang vanaf het parkeerterrein overgenomen, maar ook hier is de inrichting en beleving van de openbare ruimte niet optimaal voor de voetganger. De bebouwing aan de Damstraat bestaat grotendeels uit achterkanten en gesloten plinten.
- Een verblijfsfunctie in het groen rondom het parkeergebied ontbreekt; deze verblijfsfunctie was oorspronkelijk wel voorzien in de stedenbouwkundige visie voor het groengebied bij de Arnhemsepoorttunnel. Het groen heeft nu de functie van siergroen en parkeerterrein.
- De archeologische resten van de Arnhemsepoort zijn niet optimaal opgenomen in de inrichting van de openbare ruimte. De restanten zijn minder zichtbaar door het overheersende groen van het terrasplantsoen.
- Geen zichtrelatie vanaf de Langestraat met de Korte Loostraat. De tunnel blokkeert het zicht naar de wijk Johannahoeve.
- Grote schaal nieuwe winkel- en appartementencomplex aan de kop van de Langestraat.

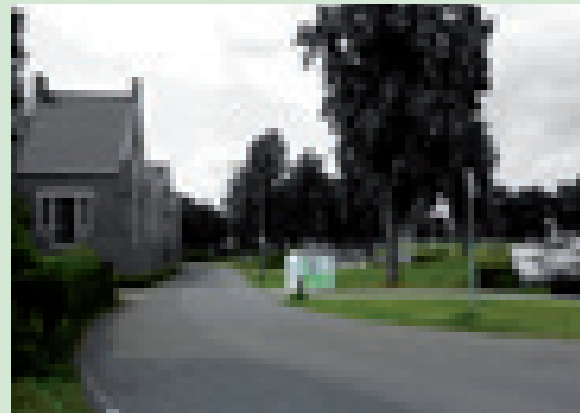
TRANSFORMATIEKADER ARNHEMSEPOORT

Het entreegebied Arnhemsepoort is een visitekaartje van Huissen. De groene inrichting zorgt er samen met de bebouwingscontouren voor dat duidelijk is wat de grenzen zijn van de historische binnenstad. De relatief grootschalige verkeerstechnische wijzigingen hebben de helderheid van de historische entree aangetast. Daarbij verdween de leesbaarheid van de historische route naar de Langestraat. Om de bestaande ruimtelijke kwaliteiten te kunnen behouden en de knelpunten op te kunnen lossen worden de volgende aanbevelingen gegeven:

- Behoud het zicht op de Langestraat vanuit het noorden. Hoewel de historische route is verdwenen, bleef de Langestraat zichtbaar door het lage groen en de gebouwen aan de koppen van de straat. Vanaf de rotonde vallen de complexen op en is daarmee de ingang van de Langestraat herkenbaar.
- Houd het gebied groen. Dit betekent ook bij toekomstige ontwikkelingen van het parkeergebied, het groen bij de Arnhemsepoort koesteren.
- Overweeg de groene afscheiding door te zetten langs de hele komrand. Daarmee (of met vergelijkbare middelen) ontstaat een eenduidige marking van de historische komgrens en een aantrekkelijke stadsrand.
- Verbeter de routing vanaf het parkeerterrein naar de Langestraat. De route vormt de entree tot de binnenstad. Dit betekent de inrichting van de openbare ruimte verbeteren voor het langzame verkeer, zodat duidelijk wordt waar de ingang van de Langestraat zich bevindt.
- De verblijfskwaliteit van het groen versterken. Het groengebied wordt nu als siergroen gebruikt. De verblijfskwaliteit verhogen zou de poortfunctie van het gebied versterken.
- De restanten van de Arnhemsepoort beter integreren in de openbare ruimte. Zo worden de contouren van de oude stad meer zichtbaar. Het laten zien dat dit vroeger een stadspoort was versterkt de poortfunctie van het gebied.

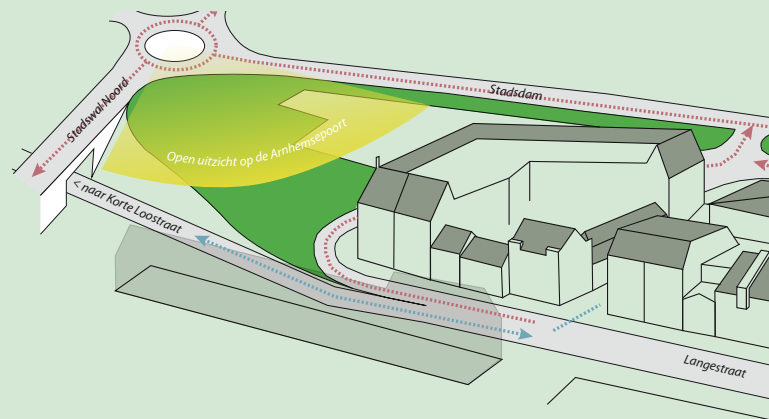
De gebouwen markeren de entree naar de Langekerstraat. Fysiek is de historische verbinding verdwenen, visueel niet. De schaal van het nieuwe winkel- en appartementencomplex (links) is groter in vergelijking met de omliggende bebouwing.

De routing vanaf het parkeerterrein naar de Langestraat is vooral bestemd voor de auto (asfalt) en niet voor de voetganger.

De restanten van de Arnhemsepoort zitten verstopt in het groen en zijn niet toegankelijk.

Huidige routing rondom de Arnhemsepoort. Te zien is dat de Langestraat via de Stadsdam wordt ontsloten (rood). De poortfunctie is naar het noorden verschoven, tot bij de rotonde. De verbinding Langestraat - Korte Loostraat is alleen toegankelijk voor fietsers en voetgangers (blauw).

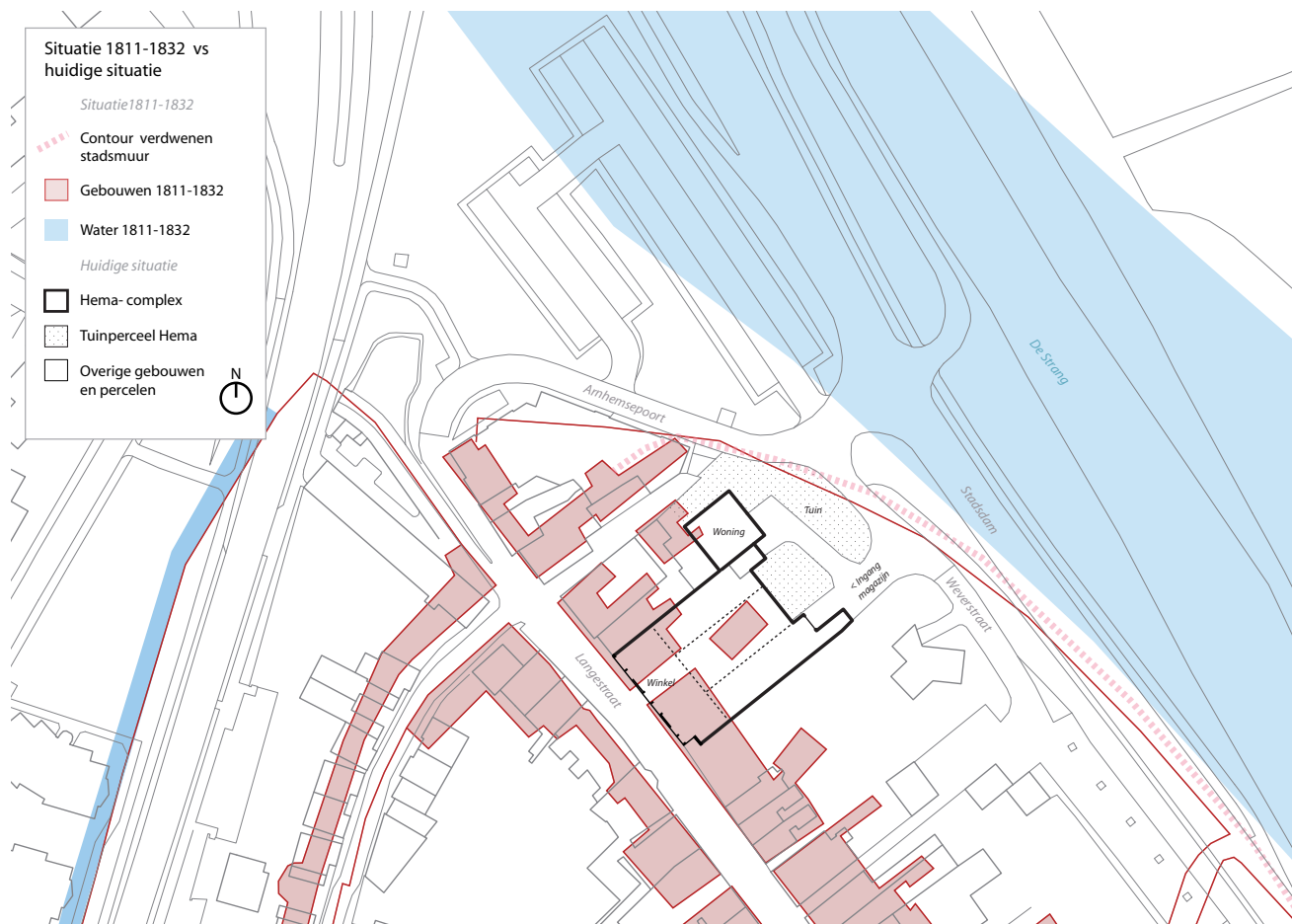
Zicht op de Langestraat vanaf de rotonde. De openheid van het gebied rondom de Arnhemsepoort zorgt ervoor dat de Langestraat zichtbaar is vanaf de weg. De groene uitstraling van de locatie Arnhemsepoort markeert de historische komgrens en maakt het gebied tot een herkenbare en aantrekkelijke stadsrand.

LOCATIE 2: ONTWIKKELLOCATIE LANGESTRAAT, DAMSTRAAT, STADSDAM (HEMA)

Locatie Langestraat, Damstraat, Stadsdam (Hema)

De ontwikkellocatie Langestraat-Damstraat-Stadsdam betreft de complexen en percelen tussen Langestraat 80 en 100. Aan de Langestraat bestaat de locatie uit een groep van drie winkelgebouwen (Langestraat 86-98) die vanaf de jaren 1974 zijn gebouwd, alsmede uit een braakliggend terrein (Langestraat 82-84). De voorgevels van de winkelpanden zijn georiënteerd op de Langestraat. De huidige Hema (Langestraat 86) werd in 1974 gebouwd naar een ontwerp van architect N.A. Geertsma uit Oosterbeek. De woning op de hoek tussen de Arnhemsepoort en de Damstraat hoort bij dit ontwerp. De woning ligt op hetzelfde maaiveldniveau als de winkel en het magazijn, verdiept ten opzichte van de Arnhemsepoort. Het woongedeelte bevindt zich op de eerste verdieping. Onduidelijk is of deze woning in verbinding staat met de achterzijde van Langestraat 86. Het woonhuis wordt omringd door een tuin.

Situatie van de Langestraat omstreeks 1811-1832 (rood) waarop de huidige situatie is geprojecteerd (zwart/grijs). Te zien is hoe de bebouwing van de Langestraat is gewijzigd en de rand aan de Weverstraat is ingevuld.

De winkels worden via de Weverstraat bevoorraad. Ten zuidwesten van de woning is een inrit in het talud die toegang verleent tot het magazijn van Langestraat 86.

Het braakliggende terrein op Langestraat 82-84 was ten tijde van de bouw van de Hema bebouwd. Onbekend is wanneer de panden zijn gesloopt. De foto en tekeningen op pagina 25-26 laten zien hoe groot de volumes van deze gebouwen waren en hoe de sfeer van de Langestraat was voor de Tweede Wereldoorlog.

Opvallend is de breedte van de vooroorlogse gebouwen. Het huidige complex van de Hema aan de Langestraat beslaat de percelen van twee vooroorlogse panden en sluit wat betreft bouwhoogte en bouwlagen op het kleinschalige karakter van de vooroorlogse gebouwen. Het winkelpand van de Zeeman is iets hoger en bestaat uit drie bouwlagen (inclusief kap). Aan de achterzijde zijn de magazijnen een bouwlaag hoog.

ONTWIKKELING LANGESTRAAT, DAMSTRAAT, STADSDAM (HEMA)

De ontwikkellocatie Langestraat, Damstraat, Stadsdam ligt aan de rand van de historische kom. De Damstraat volgt de loop van de voormalige stadsmuur. De fundamenteën van de muur zijn op de hoek Damstraat-Stadsdam teruggevonden. De kadastrale kaart van Huissen uit 1811-1832 geeft een gedetailleerd beeld van de locatie. Op de kaart is lintbebouwing langs de Langestraat ingetekend. De kavels aan de achterzijde van de bebouwing lopen door tot aan de Rijndijk en zijn vrijwel allemaal onbebouwd. De Weverstraat aan de voet van de Rijndijk is nog niet aanwezig. In de Damstraat is langs de stadsmuurszijde (noordelijke rooilijn) een aaneengesloten bebouwing ingetekend, haaks op de kavels Langestraat-Rijndijk.

Begin negentiende eeuw lag de ontwikkellocatie aan de rand van de elitebuurt van Huissen. Aan de overzijde van de Langestraat en direct ten zuiden van het ontwikkelingsgebied lagen de erven van de protestantse notabelfamilies Pilgrim, Veeren, Hutschler en Le Maistre Amyot.⁹ Op de hoek van de Langestraat-Damstraat staat nog steeds een stadspomp. De verschillende stadspompen in de kom verstrekten water aan de vele inwoners die zelf niet over een pomp of waterput beschikten en leverden bij brand bluswater. Het is onduidelijk wanneer de pomp op de hoek Langestraat-Damstraat geplaatst is en of de huidige locatie de oorspronkelijke locatie is.

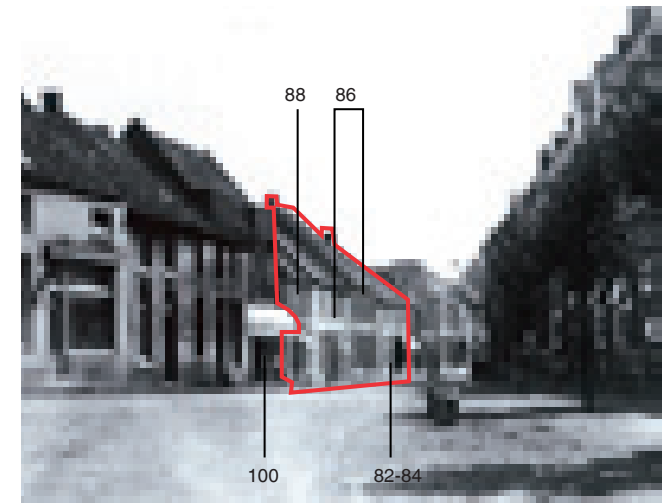
Een kleine honderd jaar later is de stedenbouwkundige structuur weinig veranderd. Op de Topografische Militaire Kaart van Huissen uit 1906 is de lintbebouwing aan de Langestraat, met achtererven tot aan de Rijndijk gehandhaafd. In de Damstraat is nu ook de zuidelijke rooilijn tot aan de Rijndijk bebouwd. De stedenbouwkundige situatie bleef behouden tot aan de Tweede Wereldoorlog. De foto (rechtboven), genomen tussen 1938 en 1943, geeft een beeld van de bebouwing op de hoek Langestraat-Damstraat vlak voor het bombardement. Langs de Langestraat staat een aaneengesloten bebouwing van woon- en winkelpanden van twee bouwlagen met een kap.

Tijdens de vernietigende bombardementen in 1943 en 1944 bleef het ontwikkelingsgebied relatief gespaard. Uit de schadekaart blijkt dat het merendeel van de panden aan de Langestraat en Damstraat alleen licht beschadigd was. Een uitzondering vormen de twee verwoeste panden op de hoek Damstraat-Stadsdam (zuidhoek).

Het wederopbouwplan voor het ontwikkelingsgebied bouwde voort op de vooroorlogse stedenbouwkundige structuur. Zowel in het ongedateerde plan uit het archief van de Historische Kring Huessen als op het wederopbouwplan uit 1950 is de historische percelering en bebouwing behouden. De verwoeste panden op de hoek Damstraat-Stadsdam, langs de dijk, mochten niet worden herbouwd.¹⁰ De percelen aan de overzijde van de Langestraat zijn eveneens behouden, met uitzondering van het hoekpand Langstraat-Walstraat. Het nieuwbouwpand, gedacht als oudheidkamer, werd teruggelegd in de rooilijn, waardoor op de hoek van de Langestraat een pleintje ontstond.

Het herziene wederopbouwplan uit 1959 regelde niet alleen de bestemming van de door oorlogsschade getroffen percelen, maar de bestemming van alle gronden binnen de grenzen van het wederopbouwplan. Een opvallend verschil met het wederopbouwplan uit 1950 is de inrichting van een openbare groenstrook rondom de historische kern. De particuliere achtererven aan de voet van de Rijndijk zouden daarbij omgevormd moeten worden tot openbaar groen. De groenstrook is nooit gerealiseerd. De particuliere eigendomssituatie van de achtererven is tot vandaag in stand gebleven.

Belangrijk was ook de bestemming van de woningen aan de Langestraat tot kernwinkelbebouwing. De woningen aan de Langestraat ten noorden van de Vicariestraat kregen hiermee ook een winkelfunctie. Concentratie van het groeiende winkelbestand in de kern kreeg de voorkeur boven winkeluitbreiding in de uitbreidingswijken en was ook gewenst om de sfeer in de kern aantrekkelijker te maken.

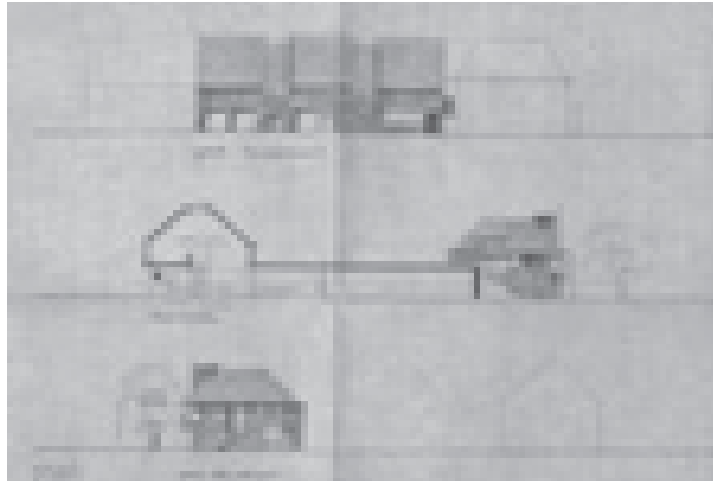
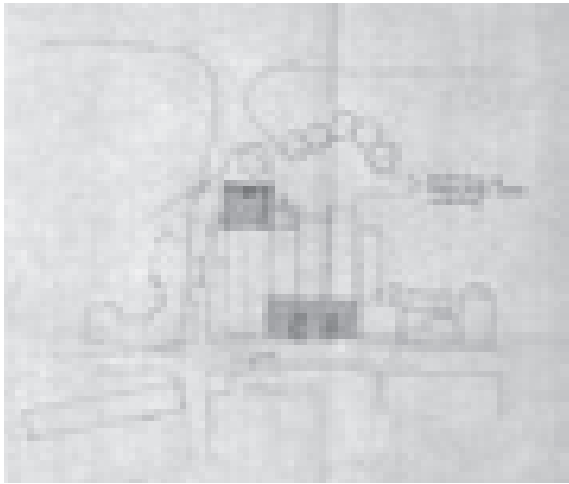

De gebouwen aan de Langestraat 82 - 100 voor de bouw van de winkelcomplexen Hema, Raf kappers en Zeeman. [Van Hemmen]

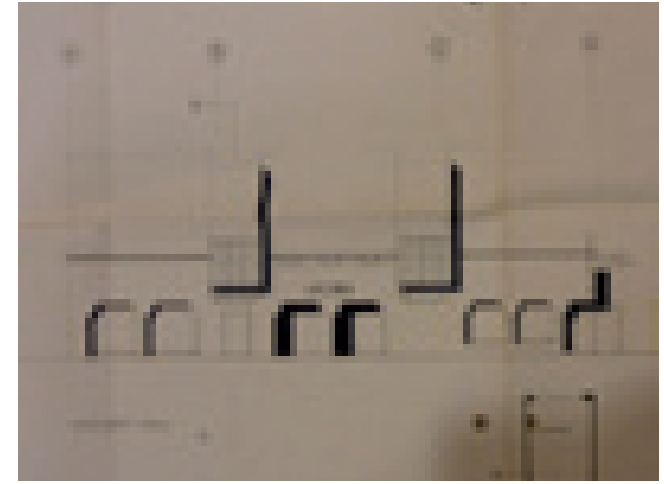
Het Komplan (1978) handhaafde de concentratie van het kernwinkelgebied in de Langestraat, Markt en Vierakkerstraat. De aantrekkingskracht van het noorden van de Langestraat als winkelgebied werd in de jaren van planontwikkeling versterkt door de komst van de Hema op Langestraat 86.

In de vergunningverlening door Gemeentewerken Huissen werd de verbouw in deze hoek van de Langestraat expliciet benoemd als een goede zaak voor de kom.¹¹ De vergunning van 15 september 1978 gaf toestemming tot de verbouw van een in 1974 gebouwd winkel-magazijn tot Hema-vestiging. De Hema verhuisde hiermee van Langestraat 23 naar de nieuwe locatie.¹²

Het magazijn op nummer 86 en de Hema op Langestraat 23 waren beide in eigendom van B.J.F. Mali. Mali had in 1974 een bouwvergunning gekregen voor de bouw van een winkel met magazijn en woonhuis aan de Langestraat en Damstraat, een ontwerp van N.A. Geertsma Architect. De winkel met magazijn was gesitueerd aan de Langestraat, het woonhuis op de hoek Damstraat-Stadsdam, op het perceel van door de bombardementen verwoeste woningen.

Tekeningen van de situatie, gevels en doorsneden van het winkel- en wooncomplex tussen de Langestraat en de Weverstraat ,1974. [RAN]

Aangepaste geveltekening van het winkelcomplex aan de Langestraat 86, 1978. [RAN]

De wijzigingen aan het magazijn in 1978 waren minimaal en betroffen alleen een geringe aanpassing van de gevel (zie afb.). Het nieuwe gevelontwerp was van Buro voor stedenbouw en architectuur Van Heelsbergen-Jansen uit Arnhem. Het huidige gevelbeeld van de Hema komt overeen met de bouwtekeningen uit 1978. In het bouwvergunningenarchief tot 1990 zijn bovendien geen latere bouwvergunningen voor wijzigingen aan het pand aangetroffen. Het is daarom aannemelijk dat het gevelbeeld sinds de nieuwbouw in 1978 ongewijzigd is gebleven.

De bouw van het winkelpand en magazijn betekende een eerste stap in de transformatie van de historische bebouwing in het deelgebied Langestraat-Damstraat-Stadsdam. De winkelbebouwing aan de Langestraat verving twee individuele panden. De pui bestrijkt de gehele breedte van de kavels en zorgde voor een schaalvergroting in het gevelbeeld. Na de nieuwbouw van de Hema is de historische bebouwing ten westen van het winkelpand eveneens vervangen door de moderne winkelpanden van Zeeman en Raf Kappers (bouwjaar onbekend). De kavel ten zuiden van het Hema ligt op dit moment braak. Op de bouwtekeningen uit 1974 en 1978 is het vooroorlogse woon/winkelpand nog rechts van de Hema ingetekend. Geertsma

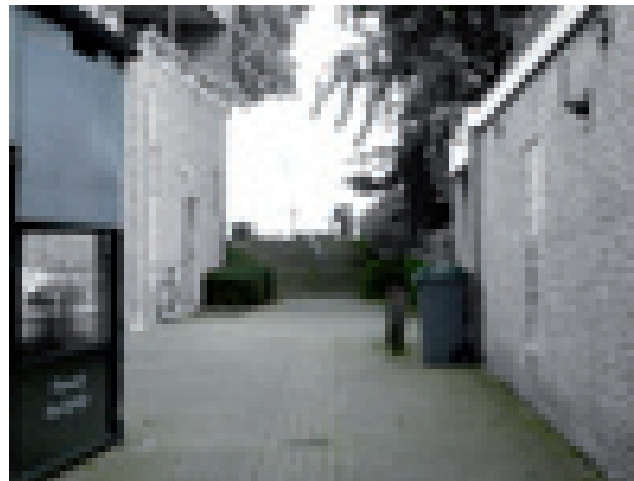
heeft in het ontwerp van de winkelpui rekening gehouden met het historische gevelbeeld van de Langestraat: de halve boog in de rechterhoek van de winkelpui echoot het poortje aan de rechterzijde van het historische buurpand. Het pand moet daarom na de voltooiing van de Hema gesloopt zijn.

De bevoorrading van de winkels in de Langestraat gebeurde in eerste instantie hoofdzakelijk via de voorzijde, aan de Langestraat. De ingrepen in de verkeerskundige structuur rondom de Arnhemsepoort in de jaren zeventig veranderden ook de structuur in het achterliggende gebied Damstraat, Stadsdam. Door de verlegging van het verkeersknooppunt Stadsdam-Korte Looveer-Langestraat-Stadswal voor de Arnhemsepoort kon het gemotoriseerde verkeer vanuit de Langestraat alleen nog via een lusweg naar rechts, naar de Stadsdam. Parallel aan de Stadsdam, aan de voet van de dijk werd een nieuwe achterontsluiting aangelegd, nu onderdeel van de Weverstraat, bereikbaar vanaf de Arnhemsepoort-Stadsdam. De achtererven werden hiermee bereikbaar voor gemotoriseerd verkeer; de bevoorrading van de Hema is nu vanuit de achterstraat geregeld. Tot het begin van de jaren negentig liep de achterontsluiting dood op wat nu een parkeerplaatsje is tussen de Arnhemsepoort en de Rijnstraat. De parkeerplaats is met een gasje

verbonden met de Langestraat. Op de topografische kaart van Arnhem, Duiven, Huissen en Velp uit 1995 is de doodlopende straat doorgetrokken en verbonden met de Rijnstraat-Vicariestraat.

Pandsgewijze opbouw Langestraat met af en toe een groene onderbreking (bomen) in het straatbeeld.

Matige inrichting openbare ruimte in de Damstraat.

Groen karakter hoek Weverstraat, Damstraat en Arnhemsepoort.

KWALITEITEN

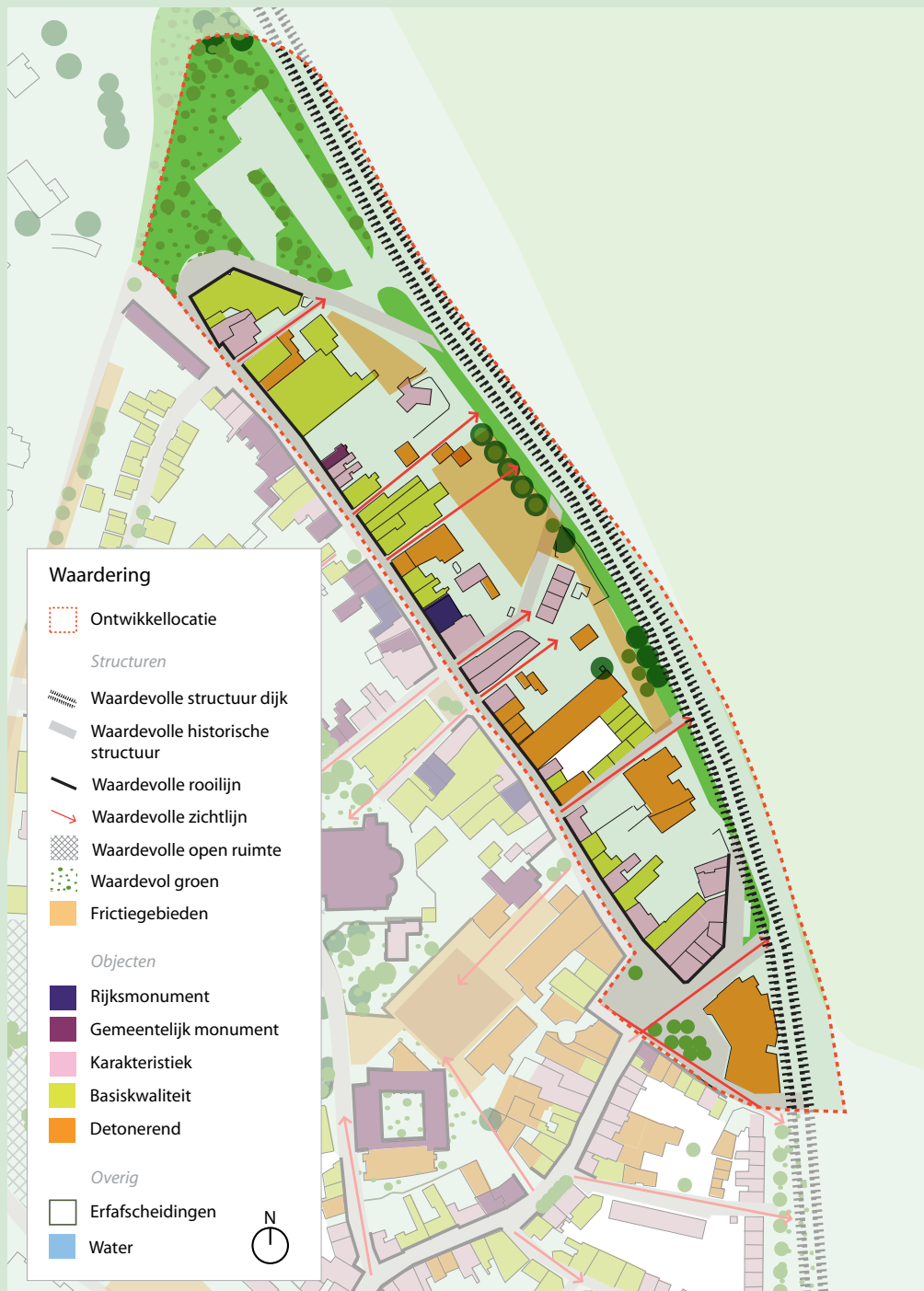
- Pandsgewijze opbouw van de gebouwen aan de Langestraat. De gevelbreedte van de panden varieert. De gebouwen zijn meestal twee bouwlagen hoog met kap en vormen samen aaneengesloten gevelwanden, waarin ieder pand op zich herkenbaar blijft.
- Aanwezigheid van vooroorlogse bebouwing aan weerszijden van de ontwikkellocatie. Deze panden zijn een voorbeeld van het historische en kleinschalige karakter van de Langestraat.
- Groene uitstraling van de hoekpunten aan de achterzijde van de ontwikkellocatie. De kleinschalige opbouw van de vrijstaande woningen (met twee bouwlagen en kap) in het groen verhoogt de kwaliteit van dit gebied en benadrukt de rand van de historische kern.
- Ontsluiting van achterzijde van de bebouwing via de Weverstraat.
- Niveauverschillen tussen Stadsdam/Arnhemsepoort en de Langestraat. De ontwikkellocatie ligt lager ten opzichte van de Stadsdam en de Arnhemsepoort. Hierbij is de dijk voelbaar.
- Aanwezigheid van de Damstraat: dit is een gasje dat onderdeel vormt van de historische structuur

van Huissen en de Langestraat verbindt met de dijk (Stadsdam).

- Het volume aan de Langestraat 86, van twee bouwlagen met kap, sluit aan bij de historische bebouwing in dit deel van de Langestraat.
- Ritme en plasticiteit in de gevels van de Langestraat 86. De breedte van de gevel wordt gebroken door ritme en diepte in de gevelopeningen en het dakvlak.

KNELPUNTEN

- Onsamenhangende ruimtelijke invulling langs de stadsrand. Er is geen algemene visie op hoe de rand langs de Stadsdam/Weverstraat in te richten. De rand bestaat nu uit een clustering van losse gebouwen in het groen, achterkanten/bergingen van winkels en braakliggende terreinen.
- Geen hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte langs de Weverstraat. De openbare ruimte Weverstraat wordt gedomineerd door autoverkeer. Voor de voetganger is dit geen prettige ruimte.
- De Damstraat bestaat uit gesloten plinten en de openbare ruimte is niet van een hoge kwaliteit, terwijl het gasje nu een belangrijke looproute is tussen het parkeerterrein Arnhemsepoort en de Langestraat.
- De architectonische uitwerking van de Langestraat 88 (Zeeman) is van een lage kwaliteit. Het pand is wat betreft de architectuur niet in samenhang met de omliggende panden. Het volume is tevens te hoog in vergelijking met de Langestraat 100 en 86.

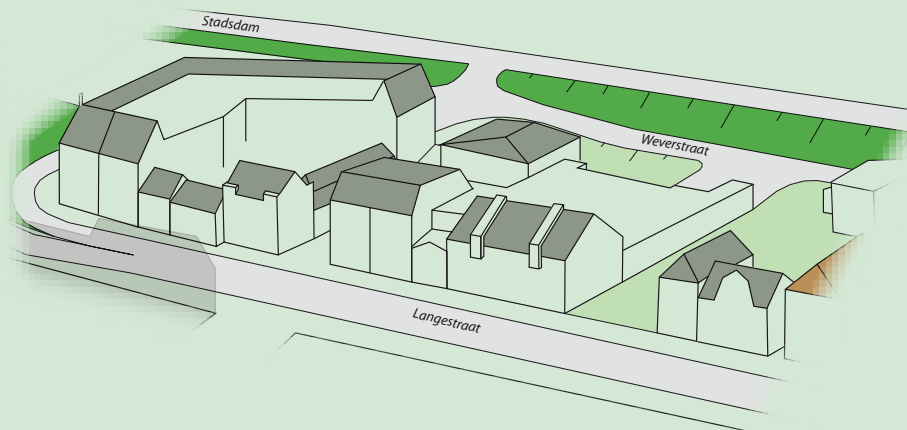
TRANSFORMATIEKADER LANGESTRAAT, DAMSTRAAT, STADSDAM (HEMA)

De bebouwing aan de Langestraat is kleinschalig gebleven, grootschalige voorzieningen zijn afwezig. Op stedenbouwkundige schaal overheerst de pandsgewijze opbouw met bouwhoogten van twee of drie lagen en wisselende kaprichtingen. Het ontwerp van het winkelcomplex aan de Langestraat 86 (Hema) verhoudt zich tot deze kenmerken aan de Langestraat. Voor de toekomstige ontwikkeling op deze locatie worden vanuit cultuurhistorie de volgende richtlijnen gegeven:

LANGESTRAAT

- De Langestraat heeft een representatief karakter. De aaneengesloten gevelwanden kenmerken zich door de pandsgewijze opbouw. In de gevels van de Langestraat zijn ritme, dieptewerking en geleding (plint, bovenverdiepingen en dak) aanwezig. Zorg bij de toekomstige ontwikkeling van de locatie dat de gevelwand aan de Langestraat zijn representatieve uitstraling behoudt, in aansluiting op het bestaande karakter. De materialisering en detaillering van de gevels en het dak is hierbij van belang: gevels van metselwerk, dieptewerking in de gevelopeningen, zichtbare dakkap met dakpannen, samenhang tussen plint en bovenverdiepingen (de gevel staat met zijn 'voeten' op de grond).
- De bestaande bebouwing aan de Langestraat bestaat uit twee à drie bouwlagen met wisselende kaprichtingen. Het volume van de lintbebouwing is niet groot en beslaat minder dan de helft van de percelen. Maak toekomstige ontwikkelingen niet hoger en groter dan de bestaande situatie en laat het ontwerp aansluiten op de historische bebouwing eromheen. De kwaliteit van de Langestraat zit in het kleinschalige karakter van de lint. De locatie leent zich niet voor schaalvergroting van bouwvolumes.
- Zorg dat de inrichting van de openbare ruimte van de Damstraat aansluit op de Langestraat, teneinde de historische structuur herkenbaar te maken.

> Huidige situatie van het gebied Langestraat/Weverstraat. Te zien is dat de bebouwing aan de Langestraat een pandsgewijze opbouw heeft, met voorgevels gericht op de straat. De bebouwing is een à twee bouwlagen hoog met dakkap. Opvallend is dat het gebouw van de Hema het gehele perceel van de Langestraat tot de Weverstraat beslaat. De achterzijde van het complex bestaat uit een groot volume van een bouwlaag. De expeditie-ingang is gelegen aan de Weverstraat. Op de hoek met de Damstraat de woning die bij het ontwerp van Langestraat 86 hoort. De woning maakt, anders dan het naastgelegen magazijn van de Hema, een front naar de Stadsdam.

Winkelpand Langestraat 86a.

- De Langestraat vormt de ruggengraat van Huissen, de stadsrand is hieraan ondergeschikt. Bij toekomstige ontwikkelingen in dit gebied is het gewenst dat de bebouwing aan de zijde van de Stadsdam/Weverstraat niet dominant is ten opzichte van de Langestraat. Dit betekent dat de bebouwing aan de zijde van de Stadsdam/Weverstraat niet groter of hoger mag zijn dan de bebouwing aan de Langestraat.
- Behoud zoveel mogelijk de groene uitstraling en de kleine schaal van het woonhuis met tuin aan de achterzijde van de locatie (hoek Damstraat/Arnhemsepoort). Het woonhuis past in het stedenbouwkundig weefsel doordat het ingebed ligt in het landschap. Het woonprogramma verhoogt de kwaliteit en de leefbaarheid van de Weverstraat en de Damstraat. De architectonische uitwerking van de woonhuis past bij het kleinschalige en historische karakter van Huissen.
- Vanaf de Stadsdam is het dakvlak van de bebouwing zichtbaar: het dak is hierbij de 'vijfde' gevel. Zorg bij toekomstige ontwikkelingen dat nieuwe dakvlakken zich verhouden tot het daklandschap van Huissen, met verschillende kapvormen. Dit betekent geen grote platte dakvlakken.
- Benut de niveauverschillen tussen de Stadsdam, de Arnhemsepoort en de Weverstraat, zoals dit bij het ontwerp van het woonhuis op de hoek Damstraat/Arnhemsepoort is gedaan. Deze hoogteverschillen maken de grens van de historische kern herkenbaar.

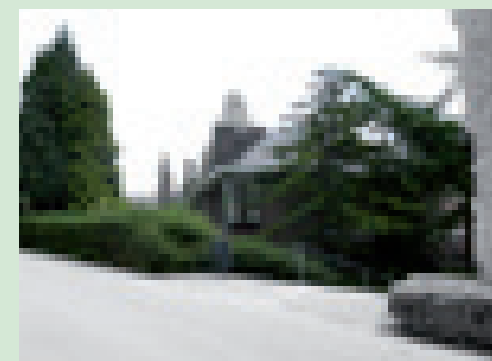
Winkelpand Langestraat 86.

RAND (STADSDAM/WEVERSTRAAT)

- Maak van de rand (Stadsdam/Weverstraat) een eenduidige markering van de historische komgrens en een aantrekkelijke stadsrand. De rand heeft op dit moment een onsamenhangende ruimtelijk invulling (waaronder achtererven, bebouwing en parkeren) met een niet-hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte. Hierdoor verschilt de uitstraling van de rand sterk in kwaliteit. De aanbeveling stuurt aan op het opstellen van een visie voor de rand als geheel, waarin de ruimtelijke invulling van de rand zich zowel stedenbouwkundig als architectonisch verhoudt tot het kleinschalige en historische karakter van de kern en waarin de openbare ruimte de drager is. In de rand is daarbij ruimte voor een bouwhoogte van een à twee bouwlagen met kap.
- Behoud de zichtlijn vanuit de Stadsdam richting de kerktoeren. De toren is een belangrijke historisch oriëntatiepunt van Huissen.

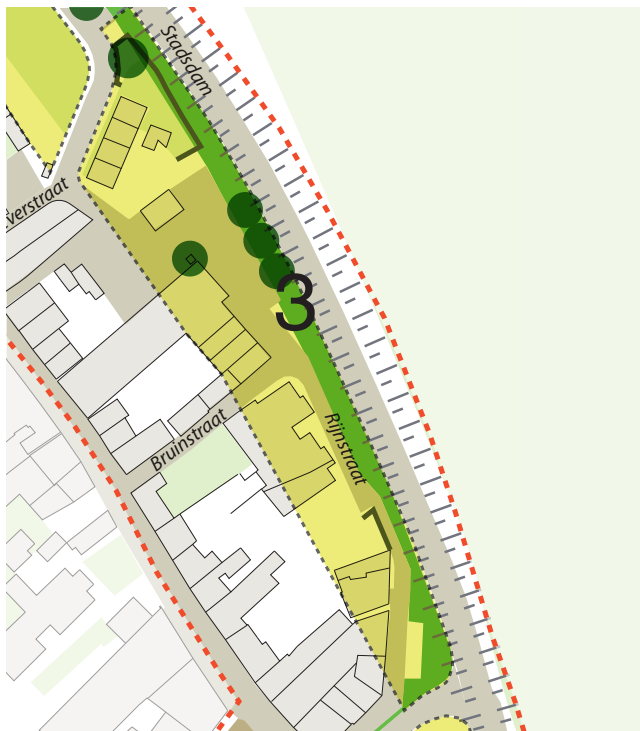
DAMSTRAAT

- Verbeter de inrichting van de openbare ruimte van de Damstraat en benut dit historische gasje om een goede aansluiting tussen de Langestraat en de dijk (Stadsdam) te creëren. Leefbaarheid in de plint van de straat draagt bij aan de kwaliteit van de openbare ruimte. Pas daarom geen blinde plinten toe.

Woning hoek Damstraat/Arnhemsepoort.

LOCATIE 3: RIVIERFRONT HUISSEN (STADSDAM, RIJNSTRAAT, WEVERSTRAAT)

ONTWIKKELING RIVIERFRONT HUISSEN (STADSDAM, RIJNSTRAAT, WEVERSTRAAT)

De ontwikkellocatie Stadsdam, Rijnstraat, Weverstraat ligt aan de rand van de historische kom. De locatie vormt een front langs de Rijndijk (Stadsdam). Het rivierfront werd tot in het begin van de negentiende eeuw afgesloten door de stadsmuur rond Huissen. Rond 1808 waren er nog muurwerken aan de Rijnzijde aanwezig. Samen met de stukken dam en huisgevels vormden ze een broze waterkering. De vervallen muurwerken werden bij de dijkverzwaring in 1811 vervangen door een banddijk. De Rijnpoort aan Rijnstraat werd daarbij tot funderingsniveau afgebroken.¹³ Door de afbraak van de muurwerken kwamen de percelen achter de muur in het zicht te liggen. De kadastrale kaart van Huissen uit 1811-1832 geeft een getailleerd beeld van de locatie. Grenzend aan de dijk liggen de achtererven van de bebouwing aan de Langestraat. Een uitzondering wordt gevormd door de bebouwing aan de Rijnstraat, de Hubertes Gast (ook wel Gruttersgas, Raamgas en Van Dortsgas, nu Bruinstraat) en het pand op de hoek Puttersgas (nu Weverstraat)-Stadsdam. De drie wegen doorbraken de lintbebouwing van de Langestraat en verbonden de Langestraat met de dijk. Tot de eerste helft van de negentiende eeuw waren de Rijnstraat en Bruinstraat met elkaar verbonden. Na de dijkverzwaring werden de tuinen van de woningen aan de Langestraat tussen beide straten doorgetrokken tot de Stadsdam en door een muur van de dijk gescheiden. Aan de voet van de dijk bleef slechts een smal voetpad over.¹⁴ Op de hoek van de Rijnstraat-Markt, deels in de voet van de Stadsdam stond tot aan de Tweede Wereldoorlog het vrijstaande café van Jan-Boer en Peters, later het hotel van Bosman.

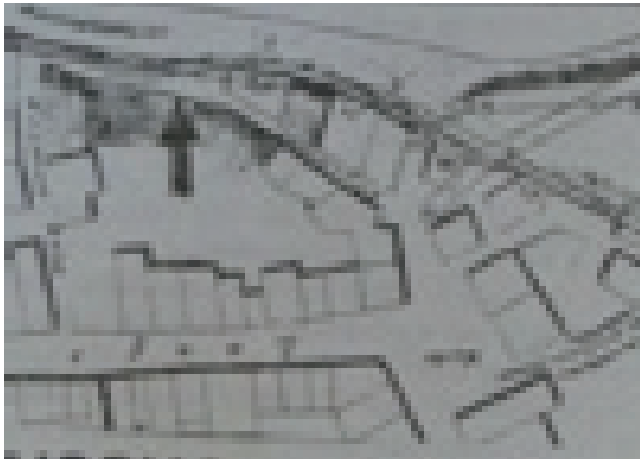
De Stadsdam maakte van oudsher deel uit van de gemeentegronden in de kern. De grond werd in pacht uitgegeven voor beweiding, hooibouw en houtwinning.¹⁵ De achtererven in het ontwikkelingsgebied grensden aan de noordzijde aan de elitebuurt van Huissen. Het braakliggende terrein ten noorden van de Weverstraat maakte in 1881-1832 deel uit van het erf van de gefortuneerde herenboer

Putters. De Puttersgas, nu Weverstraat, begrensdde het erf. De opvallende knik in de straat is op de kadastrale kaart uit 1811-1832 al verankerd in het stratenpatroon.

Het stedenbouwkundig weefsel van het rivierfront veranderde tot aan de Tweede Wereldoorlog slechts op kleine schaal. Voor 1906 ontstond een aaneengesloten bebouwingslint langs de noordelijke rooilijn van de Bruinstraat en werd een bouwblok gebouwd langs de knik in de Weverstraat. Het rivierfront bleef, op uitzondering van de Rijnstraat na, echter vooral gekenmerkt door achtererven: de bebouwing aan de dijk nam na afbraak van de muur nauwelijks toe (zie afb.). Wel stonden er aan de Stadsdam enkele kleine arbeiderswoningen. De woninkjes die na de oorlog bewaard waren gebleven, zijn afgebroken op last van de Provinciale Waterstaat vanwege het gevaar dat bouwen in de dijk voor hoog water zou kunnen opleveren.¹⁶

De bombardementen van 1943 en 1944 richtten veel schade aan in het gebied. De panden aan de Langestraat en Rijnstraat werden deels licht beschadigd (geel), deels zwaar beschadigd (blauw) en deels onherstelbaar beschadigd of verwoest (rood). Langs de Stadsdam was de schade relatief groot. Het hotel van Bosman in de teen van de Rijnstraat was door het oorlogsgeweld verwoest en kon niet worden herbouwd, evenals het pand op de hoek Bruinstraat-Stadsdam en de dijkhuisjes op de hoek van de Weverstraat en Stadsdam.

Het wederopbouwplan voor het ontwikkelingsgebied bouwde voort op de vooroorlogse stedenbouwkundige structuur. Zowel in het ongedateerde wederopbouwplan uit het archief van de Historische Kring Huessen als op het wederopbouwplan uit 1950 (NA) is het historische straten- en bouwpatroon grotendeels behouden. Op de plaats van de verwoeste of onherstelbaar beschadigde woningen aan de Langestraat, Weverstraat, Bruinstraat en Rijnstraat werden eengezinswoningen voorzien. De verwoeste herberg van Bosman aan de voet van Stadsdam zou voor een gebouw met een openbare functie, omringd

Situatie Rijnstraat 1809. De Rijnstraat en Bruinstraat zijn nog met elkaar verbonden. [Derksen, 1976/1977]

Gezicht vanaf de dijk (Stadsdam) op de achtererven van de huizen aan de Langestraat, voor 1930. Rechts, aan de voet van de dijk, een arbeiderswoning.

Herzien wederopbouwplan Huissen 1959, uitsnede rivierfront. In lichtblauw de openbare groenstrook rondom de kern, in geel de parkeerplaats aan de Bruinstraat [NA, VROM Centrale sector]

Kadasterkaart Huissen 1811-1832, uitsnede rivierfront. [watwaswaar.nl]

door plantsoenen. Het nieuwbouwplan is nooit uitgevoerd. De afsluiting van de Rijnstraat langs de Stadsdam verdween met de sloop. De open ruimte van de Markt werd hierdoor verlengd tot aan de Stadsdam en werd zo nog prominenter, temeer omdat het plein tot 1988 onbebouwd bleef.

Het herziene wederopbouwplan uit 1959 regelde niet alleen de bestemming van de door oorlogsschade getroffen stadsdelen, maar de bestemming van alle gronden binnen de grenzen van het wederopbouwplan. Een opvallend verschil met het wederopbouwplan uit 1950 was de projectie van een openbare groenstrook rondom de kern. De groenzoom langs de dijk zou door de beplanting van opgaand geboomte de vorm van de stad duidelijker doen uitkomen en een 'fraai geheel' kunnen vormen met de boombeplanting rond het Dominicanenklooster. De groenaanleg zou bovendien inkijk op de rommelige achtererven kunnen voorkomen, zo vermeldt de toelichting op het herziene plan. Een aantal achtererven was in gebruik als bedrijfsruimte. Het herziene wederopbouwplan handhaafde de bestaande toestand en voegde aan de Bruinstraat een nieuwe bestemming voor kleine bedrijven toe. Nieuw was het ontwerp van een parkeerplaats, gesitueerd aan de Marktzijde van de Bruinstraat, een

Komplan structuurschets, uitsnede met gestippeld de stroken met woningbouw langs het rivierfront. Pouderoyen, Cremers en Velthuijzen, 1976. [RAN, inv.nr. 337]

tegemoetkoming aan de toenemende behoefte aan parkeergelegenheid. De toegang tot de Bruinstraat vanuit de Langestraat zou hiervoor worden verruimd.¹⁷ De ingetekende parkeerplaats aan de Bruinstraat is nooit uitgevoerd. Na bezwaren van de Nederlands Hervormde Kerk en dhr. Schopman, die gedwongen was om driekwart van zijn sier- en moestuin voor de parkeerplaats af te staan, besloot de gemeenteraad al in 1958 om het parkeerterrein aan de overzijde van de Bruinstraat te projecten, tussen de Bruinstraat en de gemeentewerf.¹⁸ De nieuwe locatie komt overeen met de huidige parkeerplaats tussen de Weverstraat en Bruinstraat, al is de indeling van de parkeerplekken in loop der tijd aangepast.

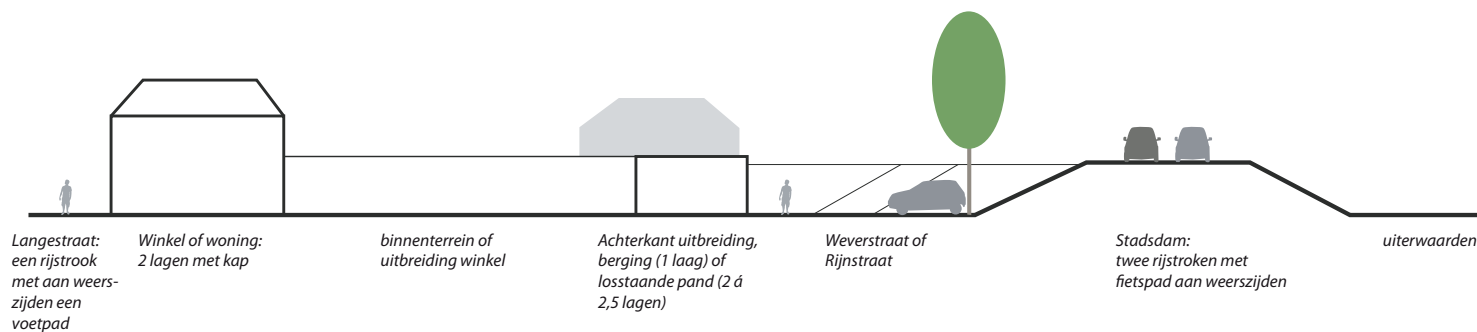
In het Komplan werden opnieuw uitspraken gedaan over het rivierfront. Het bureau voor architectuur en stedenbouw Pouderoyen, Cremers en Velthuijzen ontwierp de structuurschets voor de centrumvisie (1976). De parkeerplaats tussen de Weverstraat en Bruinstraat is door de ontwerpers in de structuurschets ingetekend. De particuliere achtererven zijn door de aanleg van de parkeerplaats openbaar geworden en er is een verbinding ontstaan tussen de Weverstraat en Bruinstraat. De verbinding Weverstraat-Bruinstraat stond bovendien niet op

zichzelf, maar was onderdeel van een doorlopende route aan de voet van de Stadsdam tussen de Arnhemsepoort en Rijnstraat. De achtererven langs de dijk werden hierdoor over de hele lengte bereikbaar voor gemotoriseerd verkeer. Langs de ontsluitingsweg en de Bruinstraat zijn door Pouderoyen korte stroken met woningbouw ontworpen, die het zicht op de achtererven vanaf de Stadsdam zouden blokkeren.

Delen van het ontwerp zijn na vaststelling van het Komplan in 1978 gerealiseerd. Op de topografische kaart van Arnhem, Duiven, Huissen en Velp uit 1995 is de aanvankelijk doodlopende achterontsluiting (nu Weverstraat) vanaf de Arnhemsepoort doorgetrokken en verbonden met de Weverstraat en Rijnstraat. De ontsluitingsweg parallel aan de Stadsdam vormt echter geen doorlopende route naar de Markt: de versmalling van de autoweg tot een voetgangerspassage tussen de Bruinstraat en Rijnstraat vormt een barrière voor het doorgaande autoverkeer. Langs de ontsluitingsweg is aan de dijkzijde parkeergelegenheid gerealiseerd door middel van haaks parkeren. De parkeerplekken worden begeleid door een bomenrij die het beeld van de geparkeerde auto's verzacht en het zicht op de achtererven vanaf de Stadsdam maskeert.

De door Pouderoyen ingetekende bebouwing langs de ontsluitingsweg is alleen in de Rijnstraat gerealiseerd. De twee woningblokken (bouwjaar en architect onbekend), aan weerszijden van de Bruinstraat, zijn onafhankelijk van elkaar gebouwd en verschillen sterk in architectonische uitwerking. Langs de Weverstraat is na de vaststelling van het Komplan alleen een vrijstaand woonhuis gebouwd, met de voorgevel gericht op de Stadsdam. Het historische zicht vanaf de Stadsdam op de achtererven van de bebouwing aan de Langestraat is hier zichtbaar gebleven.

De randbebouwing van kassen, hekken, groen en garageboxen doet echter rommelig aan. Het rommelige beeld wordt versterkt door het braakliggende terrein in de bocht van de Weverstraat. In het begin van 2012 is door De Jong en Lafeber Architecten voor deze hoek een ontwerp gemaakt voor een woon/winkelgebouw, met parkeergarage op de begane grond.

KWALITEITEN

- De Rijndijk (Stadsdam) scheidt de bebouwingskern van Huissen van de uiterwaarden. De dijk en het weidse uitzicht over de uiterwaarden zijn krachtige beeldmerken van de historische verbinding van de stad met de rivier.
- Niveauverschillen tussen Stadsdam, de Weverstraat en de Rijnstraat. De ontwikkellocatie ligt lager dan de drukke Stadsdam, de bebouwing wordt als het ware door de dijk beschermd.
- Het informele karakter van de stadsrand, met langs de voet van de dijk groene gebieden. Deze groene afscheiding (bomen, gras, tuinen) tussen stad en land speelt een belangrijke rol in de markering van de historische komgrens.
- Verbinding Weverstraat en Rijnstraat via de gasjes (Damstraat, Bruinstraat, Weverstraat) met de Langestraat.
- Het kleinschalige karakter van de bebouwing aan het rivierfront van een à twee bouwlagen hoog met kap. Met name de vooroorlogse bebouwing aan de Rijnstraat, het naoorlogse woningblok Weverstraat 8-12 en de twee vrijstaande woningen aan de Weverstraat zijn voorbeelden van dit kleinschalige karakter.
- Vanaf de dijk (Stadsdam) is de kerktoeren zichtbaar. Dit is een belangrijk historisch oriëntatiepunt.

KNELPUNTEN

- In het herziene wederopbouwplan van 1959 zou de historische kern bijna geheel worden omzoomd door openbaar groen. De groengordel verving als het ware de voormalige stadsmuur als grensmarkering tussen de historische kern en de buitenwijken. De aanleg van de eenduidige groengordel is nooit geheel tot stand gekomen, waardoor het rommelige beeld vanaf de Stadsdam en Stadswal is blijven bestaan. Het rivierfront kenmerkt zich op dit moment door een onsamenhangende ruimtelijk invulling (waaronder achtererven, bebouwing en parkeren) met een niet-hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte. De randbebouwing van kassen, hekken, groen en garageboxen doet rommelig aan.
- De auto is in de openbare ruimte dominant en dat geeft geen binnenstedelijke kwaliteit. De inrichting van de stadsrand is voornamelijk gericht op het autoverkeer. Voor fietsers en voetgangers is weinig ruimte.
- De plinten van de bebouwing aan het rivierfront hebben weinig relatie met de straat, omdat deze vaak blind zijn. De plinten zijn veelal ingericht als berging, garage of magazijn.
- De architectuur van de bebouwing aan het rivierfront is onsamenhangend. Veel bebouwing, zoals de garageboxen en bergingen, detoneren het straatbeeld door de niet hoogwaardige afwerking en materialisering.
- Door de onsamenhangende inrichting van de rand is de routing naar de Langestraat en de rest van de binnenstad onduidelijk.

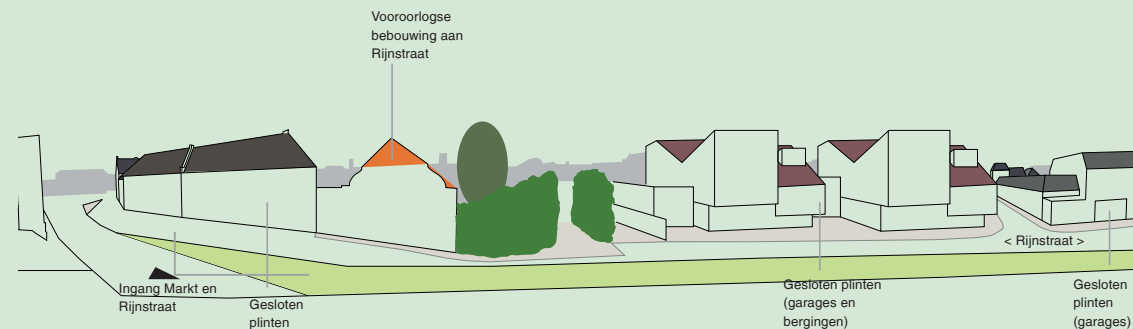
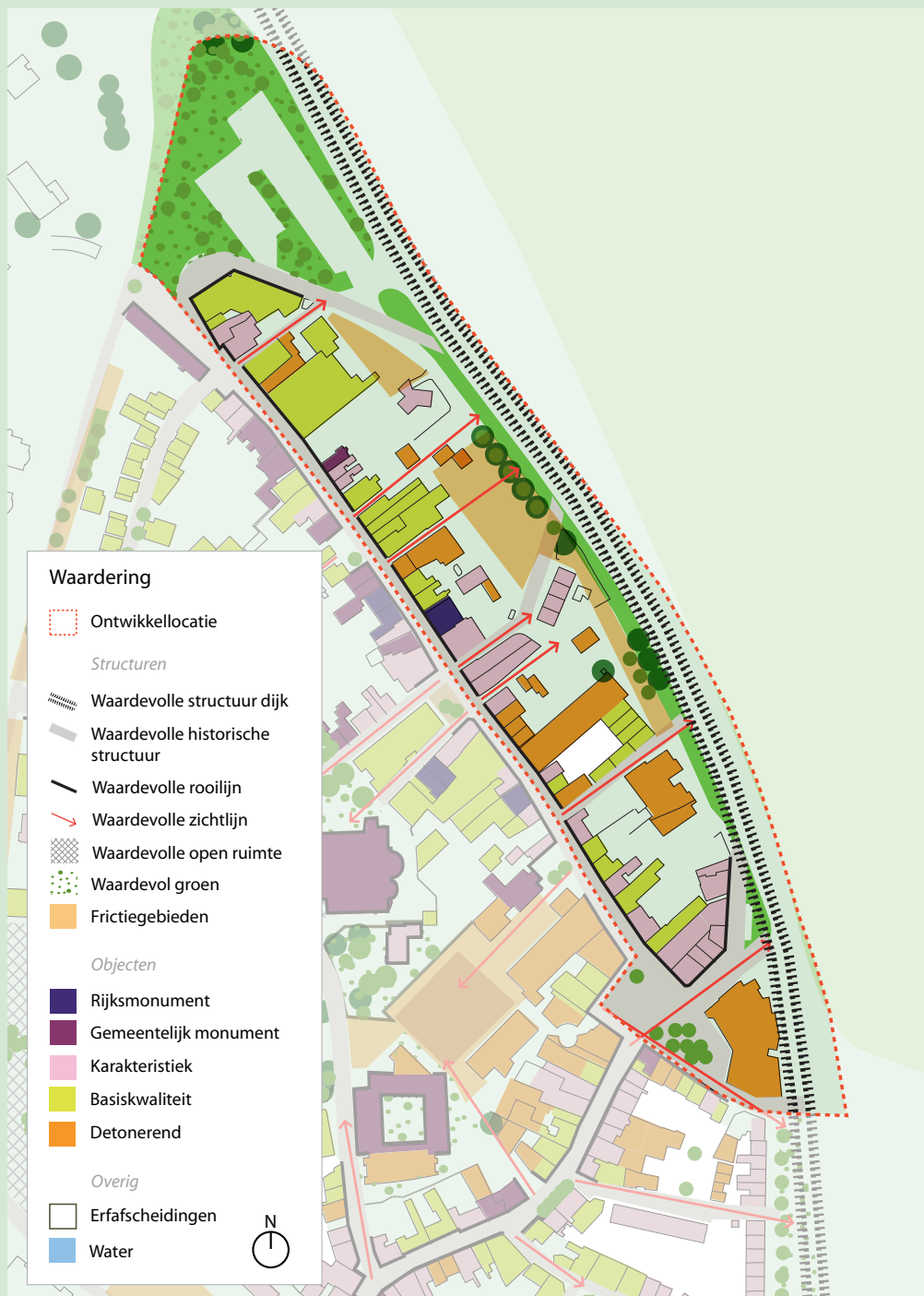
De structuur van de hoger gelegen Stadsdam.

Gesloten plinten van de bebouwing aan het rivierfront. Hierdoor is weinig relatie tussen straat en gebouw. De woningen profiteren wel optimaal van het uitzicht op de uiterwaarden vanaf de eerste verdieping.

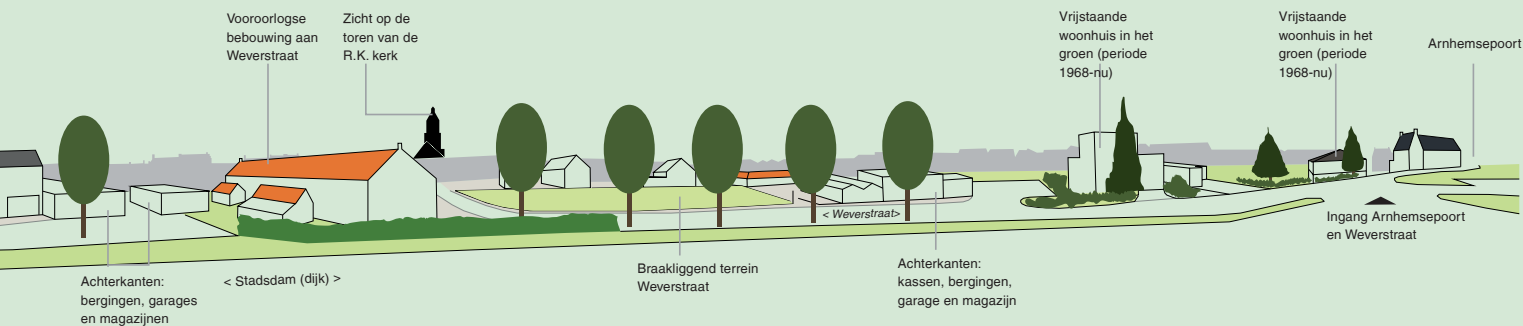
Rommelige en onoverzichtelijke invulling van de rand. Wel is vanaf de dijk de kerktoeren prominent zichtbaar als historisch oriëntatiepunt.

TRANSFORMATIEKADER RIVIERENFRONT HUISSEN (STADSDAM, RIJNSTRAAT, WEVERSTRAAT)

OPENBARE RUIMTE

- **Rivierfront als eenheid:** De stadsrand vormt het uithangbord van Huissen en benadrukt de kern als historisch eenheid. Houd de dijk als een herkenbare structuur die zowel de stadsrand markeert als de stad met de uiterwaarden en de rivier verbindt. Zorg dat het profiel van de dijk herkenbaar blijft over de hele lengte van de rivierfront en verder. Het is wenselijk een visie op de hele stadsrand te ontwikkelen, met de openbare ruimte als drager. Een afwisseling van voor- en achterkanten aan het rivierfront kan, zolang de openbare ruimte samenhang creëert. Dit betekent een eenduidige en aantrekkelijke openbare ruimte maken, waarin de ruimte voor alle verkeerstromen (voetgangers, auto's, fietsers) duidelijk gedefinieerd is en waarin groen het stenige karakter verzacht. Parkeren aan de voet van de dijk kan, maar houd de dijk (met name de voet) zoveel mogelijk zichtbaar vanuit bijvoorbeeld de gasjes. Essentieel hierbij is ook een groene uitstraling van de dijk. Gebouwde oplossingen aan de dijk zijn niet wenselijk omdat daarmee de herkenbaarheid van de dijk als stadsrand verdwijnt.
- **Inrichting openbare ruimte:** De inrichting van de openbare ruimte aan het rivierfront vraagt om verbetering. Een groot deel van de openbare ruimte is ingericht voor het parkeren. De verblijfskwaliteit van de openbare ruimte is laag. Maak de auto minder dominant in de openbare ruimte en zorg met een goede inrichting van de openbare ruimte dat de verblijfskwaliteit en aanzien van de rand wordt geoptimaliseerd. Zorg dat de inrichting van de openbare ruimte past bij het kleinschalige en

historische karakter van Huissen. Gebruik groen in de openbare ruimte om de auto minder dominant te maken en het straatbeeld te verzachten.

- **Aansluiting met Langestraat:** Een betere aansluiting van het rivierfront met de Langestraat (en daarmee ook de rest van de binnenstad) is van belang voor de leefbaarheid en de samenhang van de historische kern. Maak de routing via de gasjes (Damstraat, Weverstraat, Bruinstraat) aantrekkelijker door de inrichting van de openbare ruimte in deze straten te verbeteren.

STEDENBOUWKUNDIGE EN ARCHITECTONISCHE OPZET

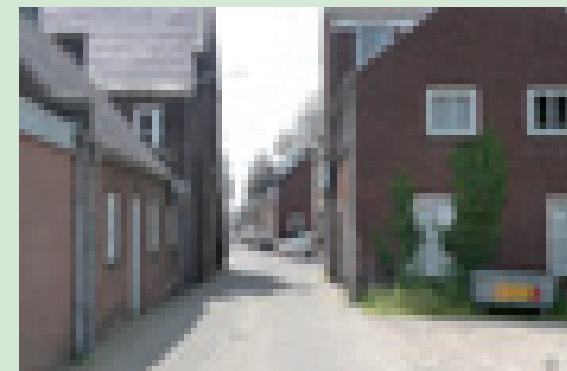
- **Kleinschalig karakter:** Nieuwe bebouwing aan het rivierfront zou zich moeten verhouden tot het kleinschalige karakter van Huissen en het uitzicht op de kerktoeren vanaf de dijk (Stadsdam). Dit betekent een bebouwingshoogte van maximaal twee bouwlagen met kap en kleine volumes, los of aaneengeschakeld. Geen grote programma's op de relatief kleine kavels realiseren. Voor de herkenbaarheid van de historische structuur is het van belang dat het rivierfront ondergeschikt blijft aan de Langestraat, de Markt en de Arnhemsepoort.
- **Dominantie Langestraat:** De Langestraat vormt de ruggengraat van Huissen, de stadsrand is hieraan ondergeschikt. Bij toekomstige ontwikkelingen in dit gebied is het gewenst dat de bebouwing aan de zijde van de Stadsdam/ Weverstraat niet dominant is ten opzichte van de Langestraat. Dit betekent dat de

bebouwing aan de zijde van de Stadsdam/Weverstraat niet groter of hoger mag zijn dan de bebouwing aan de Langestraat.

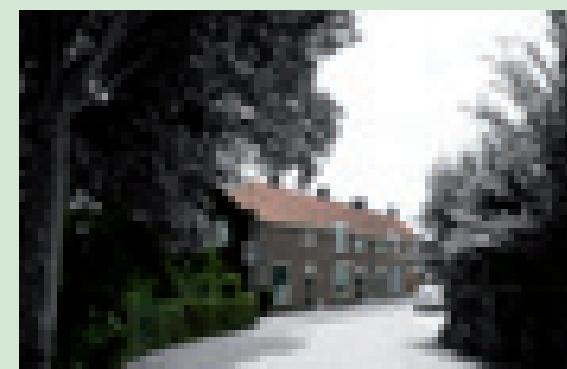
- **Weverstraat:** Behoud zoveel mogelijk de groene uitstraling en de kleine schaal van de vrijstaande woonhuizen met tuin aan de Weverstraat. De woonhuizen passen in het stedenbouwkundig weefsel doordat ze ingebed liggen in het landschap. Het woonprogramma verhoogt de kwaliteit en de leefbaarheid van de Weverstraat. De architectonische uitwerking van de woonhuizen past bij het kleinschalige en historische karakter van Huissen.
- **Naoorlogs erfgoed:** Behoud het naoorlogse bouwblok Weverstraat 8-12. Het blok markeert stedenbouwkundig de knik van de Weverstraat richting de Langestraat. Wel vragen de achterkanten van de percelen en de aansluiting met de dijk om verbetering. De architectonische uitwerking van het bouwblok is karakteristiek en past bij het kleinschalige karakter van Huissen. Het woonprogramma en de aansluiting van de plint met het maaiveld zorgen voor de leefbaarheid van de Weverstraat.
- **Rijnstraat:** Verbeter de relatie tussen de plinten van de bebouwing en de Rijnstraat. Deze zijn hoofdzakelijk blind en hebben weinig interactie met de straat. Leefbaarheid in de plint van de straat draagt bij aan de kwaliteit van de openbare ruimte. Pas daarom geen blinde plinten toe. Meer open plinten met een leefbaar programma dragen bij aan een betere uitstraling van de straat.

De openbare ruimte van de rand wordt grotendeel gedomineerd door stenige parkeerterreinen. De bomen verzachten enigszins het straatbeeld en markeren de rand.

De routing tussen het rivierfront en de Langestraat via de gasjes is niet aantrekkelijk door de schrale inrichting van de openbare ruimte.

De Weverstraat en de Rijnstraat worden van elkaar gescheiden door het naoorlogse bouwblok afkomstig uit het wederopbouwplan. Het blok is karakteristiek maar de achterkanten en de aansluiting met de dijk vragen om verbetering.

LOCATIE 4: MARKT EN MARKTGEBOUW

Locatie Marktgebouw aan de oostelijke rand van de historische kern van Huissen.

HUDIGE SITUATIE MARKT

Het Marktgebouw werd gebouwd in 1988/89 en is ontworpen door Derksen en Bongers Architecten uit Arnhem. Er werd gekozen voor een gebouw met een multifunctioneel programma zodat het voldeed aan de verschillende wensen: een gebouw voor maatschappelijke, commerciële en woondoeleinden. Uitgangspunt voor de stedenbouwkundige situering van het complex was dat deze voor beslotenheid van de Markt zou zorgen. Het gebouw is tegen het dijklichaam van de Stadsdam gebouwd en heeft door de loop van de dijk een knik. Het gebouw maakt door zijn hoogte van drie bouwlagen met kap gebruik van het niveauverschil van de dijk. De bibliotheek op de eerste verdieping en de twaalf woningen op de tweede verdieping zijn toegankelijk aan de zijde van de Stadsdam. De begane grond met een winkelfunctie (huidige Albert Heijn) is toegankelijk via de Marktzijde, onderaan de dijk. De woningen worden ontsloten via een lift en een corridor in het midden. Zo zijn zeven woningen georiënteerd op de

Situatie van de Markt in 1818 (rood) waarop de huidige situatie is geprojecteerd (zwart). Te zien is dat de zuidoostelijke wand van de Markt (commanderij/kapel en later raadhuis) iets meer richting de Langestraat was gesitueerd. Ook is opvallend dat de noordzijde van de huidige Markt (nu horecaplein) niet bestond: hier stond tot de Tweede Wereld Oorlog bebouwing. De Stadsdamzijde was in 1818 niet duidelijk gedefinieerd, met veel achterkanten.

Stadsdam en de uiterwaarden en vijf woningen op de Markt. De woningen hebben twee à drie kamers en bijna allemaal een balkon.

Het Marktgebouw behoort tot de grotere gebouwen in de historische binnenstad van Huissen. Komend vanaf de noordzijde van de Langestraat valt het complex op door de bouwhoogte en het grote volume. Aan de zijde van de Stadsdam is het Marktcomplex als enige tegen de dijk aan gebouwd. Ook aan de Marktzijde domineert het complex het straatbeeld door de grote schaal.

De architectonische uitwerking van het complex is vrij gesloten. Ondanks dat er op de begane grond en de eerste verdieping commerciële en maatschappelijke functies zitten heeft het gebouw bijna geen contact met de straat. Alleen ter plaatse van de entrees zijn transparante puiken en luifels. De grote schaal van het gebouw past niet goed bij het kleinschalige karakter van de Markt. Dit komt niet alleen door de grote bouwhoogte en het forse bouwvolume, maar ook door het ontbreken van geleding (van het bouwvolume) en verfijning (materialen en details) in de gevels van het complex.

Vermoedelijke situatie van de Markt in de 16de eeuw. [Historisch Kring Huessen]

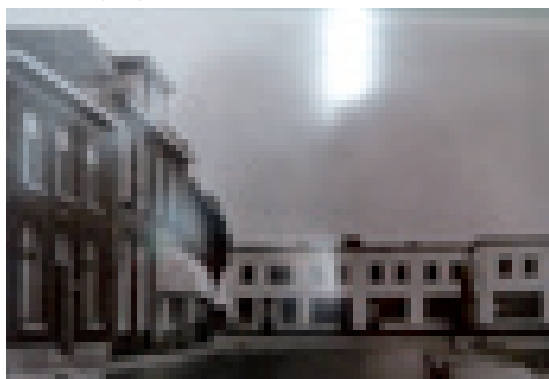
Raadhuis aan de Markt, gebouwd in 1867. [Van Hemmen]

ONTWIKKELINGSGESCHIEDENIS MARKT

In de loop van de eeuwen heeft de Markt verschillende vormen van bebouwing gekend. De ontwikkeling van het centrale marktplein is verbonden met de ligging van het Kleefse tolhuis dat tot 1394 op deze plek stond. De heffing van riviertol vanaf het midden van de dertiende eeuw was bepalend voor de ontwikkeling van een handelscentrum op deze plek. In dezelfde eeuw werd bij het tolhuis ook een gasthuis met kapel gebouwd, dat waarschijnlijk in handen was van de Orde van de Tempeliers. Na de stadsrechtverlening aan Huissen in 1314 werd het centrale

Oorlogsschade aan de Markt. In 1945 werden op de Markt noodwoningen gebouwd. [Van Hemmen]

Op de achtergrond: noodwoningen op de Markt.

Marktplein eeuwenlang de locatie voor het raadhuis van Huissen. Vermoedelijk maakte de stedelijke magistraat gebruik van de commanderie en kapel van de Orde van de Tempeliers, die in 1312 werd opgeheven. Bij de inval van de Fransen in 1795 raakte het raadhuis zwaar beschadigd. Na de afbraak van de restanten in 1820 bleef de Markt tot 1867 onbebouwd. Pas toen kreeg Huissen opnieuw een stadhuis op de Markt. Het statige, neo-classicistische ontwerp voorzien van een buitentrap en bordes was van waterstaatsopzichter en architect S.A. Feynebuik. In de jaren dertig van de twintigste eeuw werd het gemeentehuis

De Markt omstreeks 1970. [Zweers en Smit, 2000]

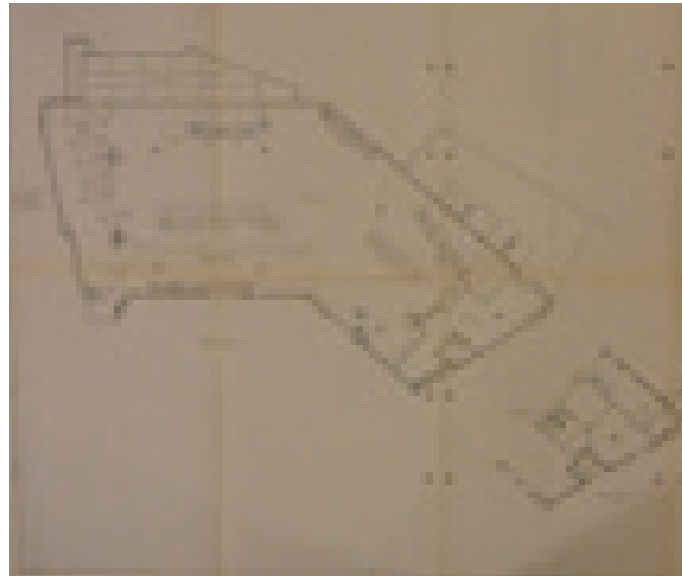

De Markt is aan de noordzijde vergroot, als onderdeel van de partiële wijziging in het wederopbouwplan in 1952. De foto toont de herinrichting van het Marktplein omstreeks 1980. [Zweers en Smit, 2000]

te klein voor de groeiende bestuurlijke apparaat, bovendien begon het bouwkundige gebreken te vertonen. In 1938 verhuisde het gemeentebestuur van de Markt naar Huize Altena aan de Helmichstraat, vlak buiten de historische kom. Het classicistische raadhuis werd in 1939 gesloopt en vervangen door een brandweerkazerne op dezelfde locatie. Na de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog was de bebouwing aan de Markt zwaar beschadigd. Om de ergste woningnood op te lossen werden er voor een korte periode noodwoningen op het plein neergezet. De woningen lagen ten noorden van de rooilijn van de vooroorlogse

bebouwing, in het verlengde van de rooilijn van de Vierakkerstraat. Al in het wederopbouwplan was gedacht om het raadhuis terug te brengen van de Helmichstraat naar de Markt, passend bij de waarde en belangrijkheid van een bestuursgebouw. De historische vorm van de Markt werd in het wederopbouwplan ingrijpend gewijzigd. Door het terugleggen van de hoek van de hoek Langestraat-Vierakkerstraat ontstond in 1952 aan de noordwestzijde een tweede pleinruimte. De verruiming van de Markt voorzag, volgens de toelichting, in een dringende behoefte. De stedenbouwkundige ingreep bood tevens een belangrijke verbetering in de gevaarlijke zichthoek op dit punt. De nieuwbouw van het raadhuis aan de Markt werd in de decennia na de oorlog echter nooit gerealiseerd. Het plein bleef na de afbraak van de noodwoningen onbebouwd. Het gebrek aan een ruimtelijke begrenzing aan de zijde van de Stadsdam werd al die tijd als onwenselijk ervaren. De Komvisie (1978) benadrukte het belang van bebouwing om de beslotenheid van de Markt terug te brengen. De zoektocht naar een passende invulling mondde in 1988 uit in de bouw van het huidige marktgebouw. Bij de opening van het complex in 1989 sprak wethouder Schrijvers dat een lang gekoesterde wens van het gemeentebestuur in vervulling was gegaan. Een 'enorm gat in de Markt' was opgevuld. De Markt had zijn beslotenheid terug, maar de (impliciete) ambitie om de nieuwbouw zorgvuldig in het stadsgezicht in de passen, was niet helemaal verwezenlijkt (hoogte, geledding, details, materialen).

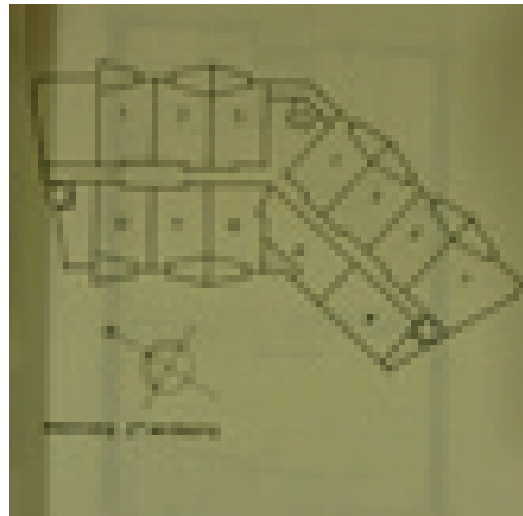
Op de kaart op pagina 36 is de huidige Marktsituatie geprojecteerd op de situatie in 1818. Te zien is dat het bestaande Marktgebouw anders is gesitueerd dan de restanten van het in 1795 beschadigde raadhuis. Het huidige markcomplex heeft een knik die meegaat in de beweging van de dijk. Het gebouw is niet loodrecht op de Langestraat gesitueerd zoals zijn voorgangers dit wel deden. Samen met de naoorlogse vergroting van de Markt (als gevolg van het wederopbouwplan) heeft de Markt een heel andere vorm dan in 1818. De Markt is groter en langwerpiger geworden.

Plattegrond van de begane grond van het Marktgebouw, 1988. Hier bevindt zich de winkel (de huidige Albert Heijn). [RAN]

Ontwerptekening van de westgevel van het Marktgebouw, door Derksen en Bongers 1988. Op de tekening is de entree van de bibliotheek en de woningen te zien. Het complex oogt transparant, uitnodigend en kleinschalig. [RAN]

Indeling van de eerste verdieping van het complex met 12 woningen en een corridor in het midden. De twee cirkels aan de uiteinden van de corridor zijn de noodtrappen. In het midden, bij de knik, bevindt zich de lift die de woningen ontsluit en verbindt met de entree. [RAN]

Marktgebouw in aanbouw, omstreeks 1988. [Van Hemmen]

Komend vanaf de Langestraat is het marktgebouw opvallend door de grote schaal en de hoogte van het complex.

Het marktgebouw is onderdeel van de wanden van de Markt. Vergeleken met de andere gebouwen mist het marktgebouw een representatieve gevel die de betekenis van de Markt als centraal plein weerspiegelt.

KWALITEITEN:

- Poortwerking (functie voormalige Rijnpoort). Door de stedenbouwkundige situering aan de dijk heeft het complex een poortwerking zoals de Rijnpoort vroeger had. Het Marktgebouw markeert de oostelijke entree van de historische kern.
- Alzijdigheid (Stadsdam/Markt): het gebouw is aan elke zijde verschillend. Het gebouw is toegankelijk vanuit zowel de Markt als de Stadsdam en heeft geen duidelijke voor- of achterkant. Wel is er een gebrek aan representatieve gevels en zijn de plinten erg gesloten. De alzijdigheid en daarmee ook de openheid van het complex mag sterker worden uitgewerkt in de toekomst.
- Beslotenheid Markt: het complex geeft de Markt een oostelijke en zuidelijk wand, wat bijdraagt aan de beslotenheid van de Markt. Na de afbraak van de noodwoningen uit de wederopbouwperiode bleef de Markt lang onbebouwd, waardoor de ruimtelijke begrenzing van het plein aan de Stadsdamzijde in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog niet duidelijk was gedefinieerd.

- Multifunctioneel programma (met een maatschappelijke, een commerciële en een woonfunctie) op een belangrijke locatie in het centrum.

KNELPUNTEN:

- Uitbouwsels oostzijde marktgebouw: aan de oostzijde steken de bergingen, het transformatorhuisje en het magazijn uit de massa van het marktgebouw en dat geeft een rommelig effect. Een duidelijke en goed gedefinieerde overgang tussen de dijk en het marktgebouw ontbreekt aan deze zijde.
- Architectonische uitwerking: het gebouw is architectonisch niet passend bij de omgeving. De gevelcompositie is rommelig, de plint is gesloten en het gebouw voegt zich niet in de bouwkundige logica van een binnenstad. De gebruikte materialisering is armoedig en niet representatief voor de locatie. In de uitwerking komt de alzijdigheid van het gebouw niet goed uit de verf. De detaillering is slecht, het gebouw oogt verouderd en schraal.

- Grootschaligheid complex: het gebouw sluit niet goed aan op het kleinschalige karakter van de Markt en de gebouwen eromheen door het grote volume en de bouwhoogte - die niet met architectonische middelen is verfijnd.
- Relatie met de straat: het gebouw mist contact met de straat door de gesloten plinten en de niet representatieve uitwerking van de gevels.
- Geleding: het gebouw mist geleding waarin duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende verdiepingen en de verschillende functies in het gebouw. Hierdoor oogt het gebouw te groot voor zijn omgeving.

De multifunctionele indeling en het verschil tussen de verdiepingen is in het bestaand marktgebouw niet duidelijk uitgewerkt.

TRANSFORMATIEKADER MARKTGEBOUW

De geschiedenis van de Markt en zijn bebouwing kent vele gezichten. Een constante is dat de Markt altijd een schakel is geweest tussen de Langestraat en de Vierakkerstraat. Ook heeft het gebied zijn poortfunctie behouden. Om de bestaande ruimtelijke kwaliteiten te kunnen behouden en de knelpunten op te kunnen lossen zijn voor de toekomstige transformatie van het complex de volgende aanbevelingen gegeven.

STEDENBOUWKUNDIGE SITUATIE

Markt: het huidige Marktplaats kent twee functies. Aan de noordzijde heeft het plein een verblijfsfunctie met horeca en terrassen. Aan de zuidzijde wordt het plein gebruikt als parkeergebied en in sommige gevallen als evenementengebied. Tijdens de jaarlijkse Umdracht is de Markt een belangrijk onderdeel van de route, door de plaatsing van het tweede rustaltaar. Tot de Tweede Wereldoorlog was het plein kleiner dan nu het geval is. Beslotenheid van het Marktplaats was altijd een belangrijk thema in de ontwikkeling van de Markt.

Zorg dat die beslotenheid centraal blijft in de toekomstige ontwikkeling van het marktgebouw. Grijp nieuwe

Aan de oostzijde van het gebouw zijn er drie uitbouwsels op verschillende niveau's tegen het dijklichaam gebouwd. Deze uitbouwsels ogen rommelig en maken dat de overgang tussen Stadsdam en marktgebouw niet duidelijk is.

ontwikkeling aan om de schaal van de Markt te verbeteren en de grote maat van het huidige Marktgebouw aan te pakken (compositorisch). Verkleining van het Marktplaats is mogelijk mits de grootschaligheid van het bestaande Marktgebouw niet toeneemt en het oudste deel van de Markt niet volledig verschuift naar het naoorlogse gedeelte van de Markt (het horecaplaats vóór de Betuwe).

Dit betekent de Markt niet verkleinen tot aan de rooilijn van de Vierakkerstraat, maar de rooilijn terugliggend plaatsen (zoals op de situatie van 1818) om de oorspronkelijke structuur van de Markt te behouden en de beslotenheid van de Markt te herstellen. Door parallel aan de Vierakkerstraat een wand te creëren ontstaat er een Marktplaats met een duidelijke begrenzing. De as Vierakkerstraat -Langestraat wordt hierdoor versterkt en de Tempelierstraat wordt weer een straat met aan beide zijden een duidelijke straatwand.

Daarnaast in de toekomstige uitwerking van het Marktgebouw het grote volume breken, zodat deze als vanzelfsprekend past in het kleinschalige karakter van de Markt. Een eventuele uitbreiding van het Marktgebouw aan de Marktzijde lager maken (1 of 1,5 bouwlaag hoog)

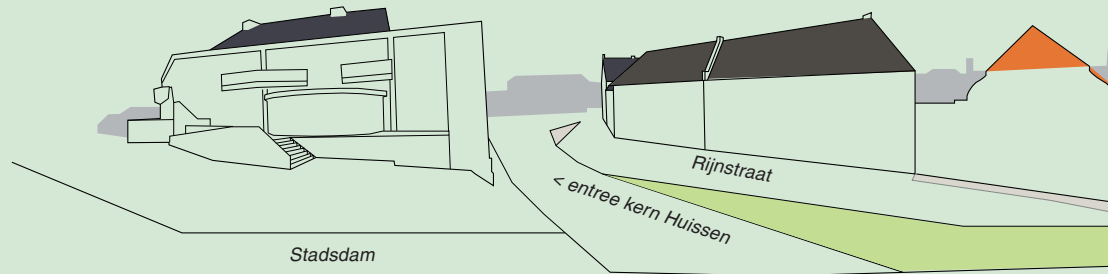
dan de bestaande bouwhoogte. Zo kan (getrapt) beter aangesloten worden op de volumes van de omringende bebouwing aan de Markt. De nieuwe uitwerking van het gebouw zou aansluiting moeten vinden in hoogte, breedte en architectonische uitwerking van de andere wanden aan de Markt. De nieuwe plint zou een betere relatie moeten hebben met het plein. Ook het dakvlak heeft gevolgen voor het straatbeeld: deze moet passen bij de omgeving en zorgvuldig worden uitgewerkt.

Belangrijk is om de toekomstige uitwerking te toetsen op de impact op de stadsbeeld. Dit hangt heel sterk af van hoe zorgvuldig en samenhangend de stedenbouwkundige, architectonische en technische uitwerking is van het ontwerp. Het is noodzakelijk deze impact te beoordelen op het moment dat er een ontwerp ligt.

Rooilijn Stadsdamzijde: aan de kant van de Stadsdam verspringt de rooilijn van het gebouw door de uitbouwsels van de bergingen, transformatorhuisje en magazijn. Verbetering van deze rooilijn is gewenst om het rommelig karakter van deze zijde van het gebouw weg te nemen. Door de rooilijn strakker te maken komt de relatie met de straat en met het dijklichaam beter tot zijn recht.

Marktgebouw aan de dijk

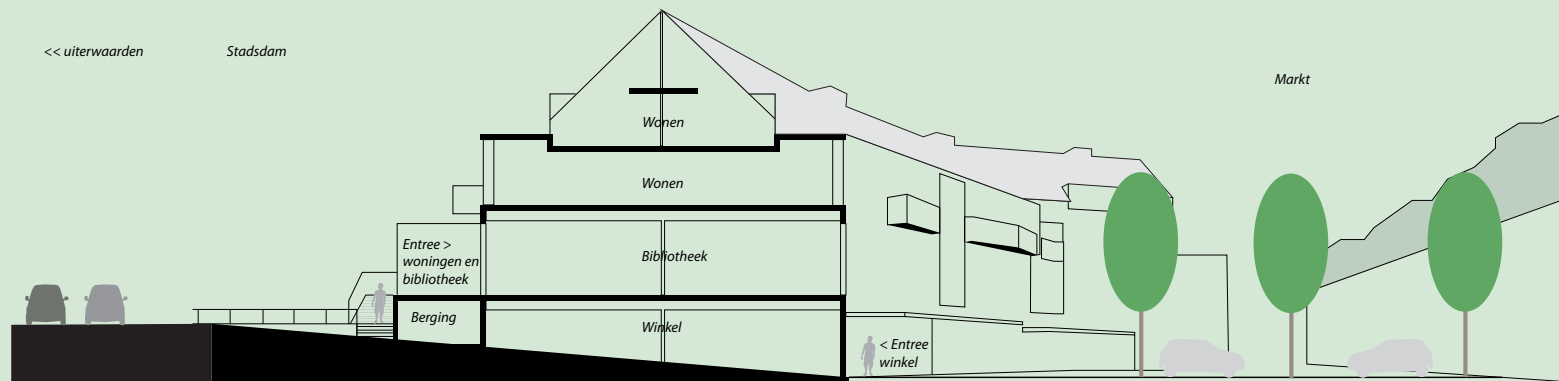
Overige bebouwing onderaan de dijk

Gevels Stadsdam met entrees voor de ingang voor de bibliotheek en de woningen.

Marktgebouw gezien vanuit de hoek van de Markt met de Langestraat. Onder de luifel bevindt zich de entree van de winkel, nu Albert Heijn.

Openbare ruimte: de inrichting van de openbare ruimte om het marktgebouw vraagt om verbetering. Met name de overgang tussen Stadsdam en het Marktgebouw is nu door het parkeren, de onduidelijke entree van de bibliotheek en de containerruimte niet representatief. Verbeter de inrichting van deze belangrijke ingang naar de historische kern. Belangrijk is niet alleen het uitzicht vanuit de gebouw naar de uiterwaarden. Ook het beeld van Huissen vanaf de dijk en vanuit de uiterwaarden is van belang, in het bijzonder vanaf de Molenweide (waar in de toekomst een jachthaven en plassen zijn gedacht). De route vanuit de Molenweide richting de stad gaat via beide zijden van het Marktgebouw. Dit vraagt om een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het entreegebied, passend bij een representatieve stadsentree en een binnenstadsomgeving.

Schaal: de schaal van het bestaande Marktgebouw is groter dan die van de omliggende bebouwing aan de Markt. Het gebouw behoort tot de grotere complexen in de historische kern van Huissen en valt vanaf verschillende toegangswegen rond en in de kern (Langestraat, Stadsdam) op. Een grotere schaal of hogere bouwhoogte van het complex is derhalve niet wenselijk. Bij het vasthouden van de bestaande massa, is het wenselijk het bouwvolume beter te geleiden en te verfijnen, om een betere aansluiting op de omgeving te krijgen. Dit is van belang om de eenheid van de Marktwanden en de oostelijke stadsrand te versterken.

Kap: De kap van het marktgebouw ligt nu terug ten opzichte van de gevels en vormt daardoor geen eenheid. Gezien vanaf de straat lijkt het marktgebouw geen kap te hebben. Behoud en verbeter de kap van het complex. Met de kap kan aansluiting worden gezocht op de omliggende bebouwing. Ook kan de kap het kleinschalige karakter versterken, dat in Huissen zo kenmerkend is.

Multifunctioneel programma:

De verschillende functies in het marktgebouw (winkel, bibliotheek en woningen) zijn van waarde voor de levendigheid van de binnenstad. Met name de twee gezichten van het complex met aan de Marktzijde de entree van de winkel en aan de Stadsdam die van de bibliotheek zijn relevant. Behoud deze gestapelde mix bij toekomstige ontwikkelingen en maak de gemixte functionaliteit zichtbaar in de (architectonische) uitwerking van het complex.

ARCHITECTONISCHE UITWERKING

Alzijdigheid: het marktgebouw is alzijdig. Elke gevel is anders en het complex heeft niet duidelijk een voor- of achterkant. De gevels zijn echter niet representatief en zijn gesloten uitgewerkt met veel blinde gevels en gesloten plinten. De locatie van het complex aan de Rijndijk vraagt om rekening te houden met het uitzicht richting de uiterwaarden en de Markt. Daarnaast is het gewenst de plinten aan zowel de Markt, de Rijnstraat en de Stadsdamzijde te activeren door deze open te maken. De

relatie met de straat is van groot belang voor de positieve beleving van het complex en de openbare ruimte eromheen.

Horizontale en verticale geleding: er is weinig horizontale en verticale geleding in het bestaande marktgebouw. Het is niet duidelijk welke functies zich op de verdiepingen bevinden en de gevels gaan geen relatie aan met de omgeving. De ontwerpogave is te zoeken naar een geleding van het gebouw (plint, middeldeel en dakopbouw) waarmee het gebouw zich in schaal en maat als vanzelfsprekend voegt in de sfeer van de kleine volumes van de winkel/woonhuizen eromheen. Een pandsgewijze opbouw is daarbij niet noodzakelijk, maar het gebouw moet de uitstraling hebben van één geheel, al dan niet samengesteld uit verschillende delen.

Materialisering en detaillering: bij de toekomstige uitwerking van het marktgebouw is het gewenst om rekening te houden met de materialisering en het kleurenpalet van de omringende bebouwing, zodat de visuele eenheid van de Markt en de Stadsdam hersteld wordt. Dit betekent (in beginsel) gevels in metselwerk en een kap met dakpannen. Zorg voor een duurzame en houdbare detaillering, die mooi verouderd (geen druiptsporen, verkleuring, verschraling van het beeld). Hergebruik waar mogelijk bouwmaterialen die uit sloop vrijgekomen zijn, zoals bijvoorbeeld gebakken straatsteen, baksteen, keramische dakpannen, natuursteen, keramiek, houten balken, kozijnen en dergelijke.

Langekerkstraat, gezien vanuit het zuiden. Rechtsachter het voormalige Armengesticht waar de Zusters Franciscanessen zich vestigden in 1866. Rechtsvoor het Damesgesticht gesticht door de zusters. Op de achtergrond de parochiekerk. [stadhuus.nl]

Het gebied van het in 1822 afgebroken Sint Elisabethklooster, de Kloostertuinen, bleef na de afbraak ruim 100 jaar onbebouwd. Op de achtergrond de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouwe-ten-Hemelopneming. [Van Hemmen]

ONTWIKKELING KERKELIJK CLUSTER

Omgeving voormalig raadhuis - parochiekerk - Aloysius- en Agnesschool - Doelenstraat, inclusief corporatiebebouwing Doelenstraat en Langekerkstraat.

Het gebied van de voormalige vicarie behoort tot het deelgebied van het kerkelijke cluster zoals beschreven in de Cultuurhistorische verkenning binnenstad Huissen, maar valt buiten de grenzen van het ontwikkelgebied in dit trasformatiekader.

De ontwikkelingslocatie 'Omgeving voormalig raadhuis-parochiekerk-Aloysius- en Agnesschool' behoort tot het kerkelijk cluster van Huissen. Langs de Langekerkstraat en Vicariestraat als historische as concentreerden zich door de eeuwen heen katholieke functies: de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouwe-ten-Hemelopneming, het St. Elisabethklooster, de katholieke Aloysius- en Agnesschool en de Sint Anthoniuskleuterschool, de pastorie en de vicarie, deels omringd door tuinen en tuinenmuren. De groene, meer verstilede wereld vormt een contrast met de woon- en winkelbebouwing aan het lint en de Markt.

1314-1816

De religieuze complexen zijn architectonisch en stedenbouwkundig grootschalige elementen in de ruimte, gelegen op ruime percelen. De parochiekerk domineert de 'skyline' van Huissen. De situering van de kerk aan de Langekerkstraat, ten westen van het lint en de Markt, dateert uit de tijd van de stadsrechtverlening in of vlak voor 1314. Bij de verplaatsing van de bewoningskern van het Kempke naar het handelscentrum ter hoogte van de Markt werd ook een nieuwe kerk gebouwd. De laatgotische kerk

Een gezicht vanuit de Kloostertuinen op de parochiekerk en de pastorie, voor 1924. [Kemperman en Driessen]

Langekerkstraat, gezien vanuit het zuiden. Links het vooroorlogse scholencomplex van de Aloysius- en Agnesschool, op de achtergrond de parochiekerk en rechts de pastorietaan. Omstreeks 1936. [A.J.J., 1977/78]

Huissen vooroorlogse situatie vs huidige situatie

- Ontwikkellocaties
- Bebouwing vooroorlogse situatie
- Percelen vooroorlogse situatie
- Water vooroorlogse situatie
- Bebouwing huidige situatie

en toren dateerden uit het eind van de dertiende en het begin van de veertiende eeuw.

Een belangrijke toevoeging aan de middeleeuwse stedenbouwkundige structuur van de stad was de stichting van het St. Elisabethconvent in 1448 op de locatie van het huidige Mariaplein.¹⁹ De kloosterlocatie lag in een nog betrekkelijk onbebouwd deel in het westen van de stad, tegenover de parochiekerk. Het convent groeide in de loop van de vijftiende en zestiende eeuw door schenkingen van Huissenaren. Aan de westzijde van de huidige Langekerkstraat ontwikkelde zich zo een zelfvoorzienende kloosterenclave, afgesloten van het wereldlijke stadsleven door een muur met poortgebouw. De oostgrens van het kloosterterrein werd gevormd door de Langekerkstraat, de westgrens door de stadsmuur. Recht tegenover de stadsparochiekerk liet het convent een eigen kloosterkerk bouwen.²⁰

1816-1945

Het St. Elisabethklooster werd in november 1811 bij decreet door Napoleon opgeheven. In augustus 1812 verlieten de nonnen Huissen.²¹ De materialen van het klooster werden door de verarmde bevolking van Huissen al snel hergebruikt als bouw materiaal of brandstof. Bij een bezoek van Willem I in 1818 werd besloten het pand te bestemmen tot 'Bedelaarsgesticht'. Een treuzelende overheid, in combinatie met een steeds verder verval van het klooster zorgde er echter voor dat het klooster in 1822 toch werd gesloopt. De eerste kadasterkaarten van Huissen uit 1818 en 1811-1832 geven een goed beeld van de stedenbouwkundige situatie van het kerkelijk cluster vlak voor en na de sloop van het St. Elisabethconvent. Met de sloop kwam tussen de Langekerkstraat en de stadsmuur een groot terrein vrij, in de volksmond Kloostertuinen genoemd. Het zou ruim honderd jaar duren voor het gebied opnieuw bebouwd werd. Tot die tijd vormden de Kloostertuinen een groene enclave binnen de stadsmuren.

De katholieke emancipatie in de negentiende eeuw kreeg in Huissen een duidelijk gezicht. De laatgotische

De Langekerkstraat gezien vanuit de toren van de parochiekerk. Links de pastorie en daarachter het klooster met de kapel en de oude meisjesschool. Rechts de in aanbouw zijnde jongens- en meisjesschool, omstreeks 1930. [Smit, 1991]

stadsparochiekerk werd meerdere malen verbouwd en verfraaid. De pastorie aan de Langekerkstraat, ten zuiden van de kerk, werd in 1853 vervangen door een kolossaal gebouw, voorzien van balkon en veranda. In 1866 vestigden de zusters Franciscanessen zich opnieuw met een gemeenschap in Huissen. De zusters begonnen in het Armengesticht aan de Langekerkstraat een bewaarschool (kleuterschool) en een meisjesschool. Katholieke jongens bleven voor onderwijs aangewezen op de gemeenteschool. In 1890 starten de zusters in het naastgelegen pand een rusthuis voor dames van gegoede stand ('het Damesgesticht'). Een jaar later werd aan de andere zijde van het klooster de Sint Anthoniuskapel voltooid, een ontwerp van architect G. Te Riele (1833-1911).

In de jaren dertig van de twintigste eeuw vond opnieuw een grootschalige bouwcampagne plaats rondom de katholieke gebouwen aan de Langekerkstraat. Het oudste deel van de verzameling kloostergebouwen van het St. Elisabethconvent - het woonhuis aan de Langekerkstraat en de scholenvleugel - werd in 1934 gesloopt en vervangen door twee gebouwen aan een binnentuin, verbonden door een rondlopende pandgang.²² De nieuwbouw, een ontwerp van de Utrechtse architect Ir. G.M. Leeuwenberg (1899-

De achterzijde van de huizen aan de Langestraat, Markt en Vierakkerstraat gezien vanuit de toren van de parochiekerk. Rechts het zusterklooster aan de Langekerkstraat, met de kapel en haaks op de Langekerkstraat de vleugel voor de meisjes- en bewaarschool. [Smit, 1991]

1967) was in 1935 voltooid.

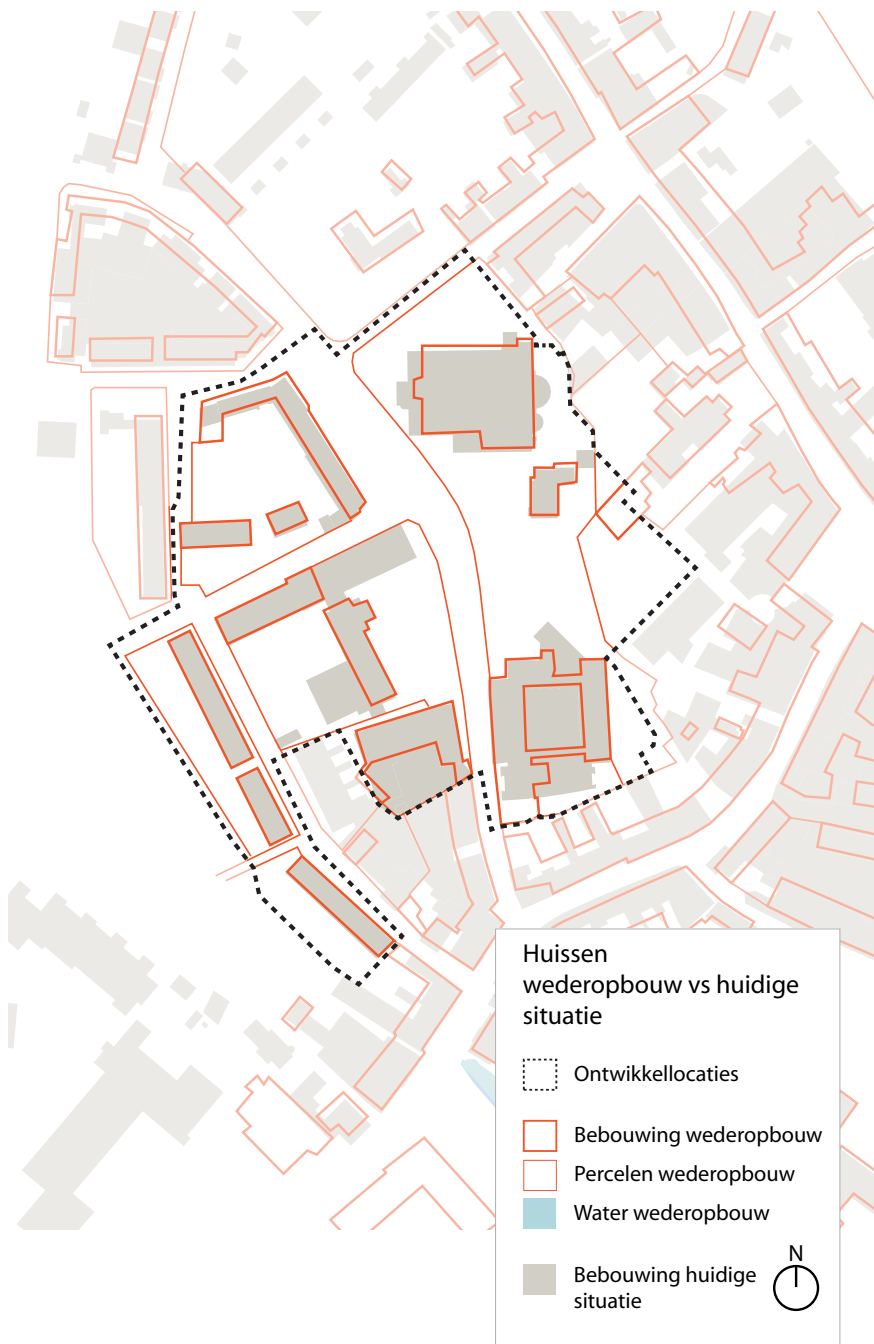
Om ruimte te maken voor de nieuwbouw verhuisden de bewaarschool en de meisjesschool naar de overzijde van de Langekerkstraat. In 1920 waren openbaar en bijzonder lager onderwijs voor de wet gelijkgesteld. De gelijkstelling leidde tot een golf van nieuwbouwplannen voor bijzonder onderwijs in de gemeente Huissen. Na de opening van een jongens- en meisjesschool in het Zand (1924 en 1926) kocht de gemeente in 1930 een stuk grond aan de Langekerkstraat, bestemd voor het eigen onderwijs van de stadsparochie. In de voormalige Kloostertuinen ontwierp de architect, mogelijk ook Leeuwenberg, een meisjes- en jongensschool, gewijd aan Sint Agnes en Sint Aloysius. De scholen konden in 1931 worden geopend. Naast de meisjesschool werd een aantal jaar later de Sint Anthoniuskleuterschool gebouwd. De muur rondom de Kloostertuinen werd voor de scholengebouw gesloopt. In dezelfde periode liet de in 1932 aangetreden pastoor Th.J. van Wijk eveneens de stadsparochiekerk ingrijpend verbouwen (1933-1934). Het bestaande kerkgebouw was te klein geworden voor de groeiende groep gelovigen. Het ontwerp van de renovatie kwam opnieuw van G.M. Leeuwenberg. Buiten de toren, de westgevel en zijgevels

bleef bij de verbouwing weinig van de oorspronkelijke kerk over. Om de gelovigen te herbergen werd het schip twee keer zo breed en anderhalf keer zo hoog; de toevoeging van een dwarsschip (transept) aan weerszijden van het priesterkoor creëerde nog eens 280 extra zitplaatsen.²³ Naast de kerk verrees ook een parochiegebouw, waardoor het verenigingsleven binnen de parochie kon worden gestimuleerd.

Het deel van de Kloostertuinen tegenover de stadsparochiekerk werd in 1936 bebouwd met een klein woonwijkje, uitgevoerd door Kallevens Bouw- en Handelsmaatschappij. Het stratenpatroon vormde een u-vormige uitstulping aan de Langekerkstraat en het kerkplein voor de stadsparochiekerk. Het wijkje had een hofachtig karakter, met 22 rijtjeswoningen gegroepeerd rondom een centraal parkje met kruisvormige vijver, een ontwerp van het bureau H. Copijn en Zoon.

1940-1968

De bombardementen en oorlogshandelingen van 1943-1944 troffen het kerkelijk cluster in haar hart. De net verbouwde stadsparochiekerk werd totaal verwoest, evenals de in 1879 verkochte vicarie, de pastorie (1913, architect: Oscar

Leeuw) en de jongens- en meisjesschool aan de overzijde van de Langekerkstraat. Het kloostercomplex van de Franciscanessen en de kleuterschool ertegenover raakten zwaar beschadigd, maar konden worden hersteld. Dit gold ook voor het merendeel van de nieuwbouwwoningen aan het Mariaplein, zij waren bij het bombardement alleen licht beschadigd geraakt.

Het verwoeste religieuze hart van Huissen was al snel weer onderdeel van het stichtelijke leven van alledag. Op 3 juni 1945 trok de 'Umdracht' langs de restanten van de parochiekerk. De katholieke kerk kon grotendeels op haar oude fundamenteën worden herbouwd. De nieuw aangetreden pastoor Van Gendt wilde geen herbouw van het ontwerp van zijn voorganger. Architect Leeuwenberg, in 1933-1934 verantwoordelijk voor de verbouwing van de kerk, maakte daarop een nieuw ontwerp voor het kerkgebouw en de toren in de stijl van de Delftse School. Het schip kwam in 1949-1950 tot stand. Met de toren en apsis mocht op last van de wederopbouwcommissie pas in 1960 worden begonnen; beide werden in 1961 voltooid. De parochiekerk werd door W.H. Verschoor, ontwerper van het wederopbouwplan, visueel meer betrokken in het stadsbeeld middels doorzichten op de kerk vanuit voorname punten in de stad.

Waarschijnlijk ontwierp Leeuwenberg ook de nieuwbouw van de pastorie, ten zuiden van de stadsparochiekerk. De notariswoning met koetshuis op het perceel van de voormalige vicarie (hoek Vicariestraat/Langekerkstraat) werd gebouwd in 1949 naar ontwerp van A.M. de Rouville de Meux.

Ten westen van de Langekerkstraat greep Verschoor in in het vooroorlogse stedenbouwkundige weefsel. De jongens- en meisjesschool aan de Langekerkstraat werd in 1950-1952 herbouwd op het vooroorlogse perceel, opnieuw naar ontwerp van G.M. Leeuwenberg. De vorm van de school werd daarbij iets gewijzigd 'om de school te kunnen bouwen zoals van de inspectie L.O. wordt verlangd'.²⁴ Het Kerkhofpad werd in dit verband iets verlegd.

De oorlogsschade in het kerkelijk cluster, uitsnede. Het witte kruis markeert de locatie van de parochiekerk. [HKH]

Het kerkelijk cluster in 1970. [Smit en Zweers, 1997]

Een grote ingreep was de correctie van het Mariaplein. Het wijkje werd door Verschoor bestempeld als een 'stedenbouwkundige misgreep'.²⁵ De open pleinruimte naar de Langekerkstraat werd door de stedenbouwkundige gecorrigeerd door het ontwerp van een nieuw bouwblok dat het Mariaplein afscheidde van het kerkplein aan de Langekerkstraat. Een deel van de winkels uit de Helmichstraat zou in dit blok kunnen worden opgenomen. Een geheel nieuwe toevoeging aan de stedenbouwkundige structuur van de kern was de Doelenstraat. Het verloop van de straat volgde de oorspronkelijke contour van de middeleeuwse stadsmuur en legt deze daarmee vast. De eenzijdig bebouwde woonstraat diende als vervangingsgebied voor de rond maalderij Heyckman verwoeste woningen. Het complex woningwetwoningen werd ontworpen door gemeente-architect J.C. Berendsen in 1946 conform de opvattingen van de Delftse School. De woningen vormen, in samenhang met de omringende religieuze en onderwijsgebouwen, het belangrijkste historische ensemble in Huissen dat herinnert aan de zorgvuldig uitgevoerde wederopbouw van de historische kern van Huissen.²⁶

1968-2012

In 1965 verlieten de zusters Franciscanessen uit

Heijthuijzen het kloostercomplex aan de Langekerkstraat. De zusters verkochten de achterste vleugel, met pandgang en kapel aan de Zusters Penitenten uit Reek. De vrijgekomen vleugel van het kloostercomplex aan de straatzijde werd verkocht en bij het naastgelegen verzorgingshuis Sancta Maria gevoegd, een voortzetting van het voormalige 'Damesgesticht'.

Na verhuizing van Sancta Maria kocht de gemeente Huissen de vleugel aan de Langekerkstraat aan als nieuwe locatie voor het gemeentehuis. In 1978 kon de verbouwde vleugel in gebruik worden genomen. De voormalige St. Anthoniuskleuterschool aan de overzijde van de Langekerkstraat kreeg een functie als raads- en trouwzaal en documentatiecentrum. In 1987 kon de gemeente ook de achterste vleugel van het kloostercomplex en de woning naast de St. Anthoniuskapel aankopen. Het gehele kloostercomplex werd nu bestemd tot gemeentehuis. Het voormalige 'Damesgesticht' werd gesloopt om ruimte te maken voor een nieuwe vleugel (1988-1991) een ontwerp van de architecten Van der Looi en Jacobs.

Begin jaren negentig werden opnieuw plannen gemaakt voor verdere uitbreiding van het raadhuis, ditmaal aan de noordzijde van het klooster. De Anthoniuskapel uit 1891 zou voor de uitbreiding worden gesloopt. Op initiatief van de Historische Kring Huessen werd een actie begonnen voor

behoud van de zusterkapel. Het protest had succes. De Antoniuskapel kon worden gerestaureerd, in samenhang met de verplaatsing van de entree naar de zijkant van het gemeentehuis. De moderne entreevleugel was in 1999 gereed. De gerestaureerde Anthoniuskapel kreeg een nieuwe functie als trouwzaal.

Naast de transformatie van het klooster tot gemeentehuis veranderde ook de omgeving rondom het St. Elisabethklooster ingrijpend. In aansluiting op hun ontwerp voor de zuidvleugel van het raadhuis bood het architectenbureau Van der Looi en Jacobs in 1991 de gemeente een studie aan voor de omliggende openbare ruimte. Het eigen initiatief van de architecten mondde uit in de aanleg van het Raadhuisplein. Het voorheen grotendeels private binnengebied van achtererven en tuinen tussen de Langestraat, Vierakkerstraat en Langekerkstraat transformeerde in een centraal parkeerplein omringd door winkels en appartementen in het hart van Huissen.²⁷ Het plein werd in 1996 officieel geopend.

Een tweede belangrijke ingreep in die jaren was de herinrichting van de openbare ruimte in de Langestraat, Markt, Vierakkerstraat, omgeving Arnhemse Poort en de Langekerkstraat. Het bureau Buys & Van der Vliet (nu MTD Landschapsarchitecten) kreeg in 1997 de opdracht

Huissen, omstreeks 1960. {HKH}

Linksboven: Komplan, Pouderoyen, Cremers en Velthuijzen, 1976. [RAN] .

Rechtsonder: Ontwerp voor het Raadhuisplein. Van der Looi en Jacobs, 1993 [RAN].

voor de herinrichting.²⁸ De bestrating in de Langestraat werd vervangen door de huidige rode gebakken klinkers, natuurstenen keitjes en de natuurstenen banden aan weerszijden van de rijstrook.

Het verdwijnen van de katholieke instellingen uit de panden rondom de Langekerkstraat kreeg in de jaren negentig een vervolg met de opheffing van de Aloysiusschool. Het door fusie vrijgekomen schoolgebouw deed na het vertrek nog een tijd dienst als dependance voor de Aloysiusschool en kreeg daarna een tijdelijke functie als ruimte voor kunstenaars, vluchtelingenwerk en Huissen TV.

In 2001 ging de gemeente Huissen samen met Bommel en Gendt op in de nieuwe gemeente Lingewaard. Het gemeentehuis van de nieuwe gemeente kreeg een plaats in Bommel. Eind 2011 sloot het gemeentehuis aan de Langekerkstraat haar deuren. In afwachting van een visie voor het gebied kerk-Aloysiusschool, Stadskantoor ('KAS gebied') is het door de anti-kraakwacht Camelot BV in beheer.

Sinds de jaren negentig is in Huissen gewerkt aan een nieuwe centrumvisie. Na de herindeling werd in 2006 opnieuw gestart met het opstellen van een centrumplan. De ruimtelijke visie, voorzien van een stedenbouwkundig plan werd gemaakt door het bureau Van den Oever, Zaaijer & Partners Architecten. In 2008 werd de Centrumvisie Huissen door de gemeenteraad vastgesteld. Van belang voor het ontwikkelingsgebied omgeving raadhuis-parochiekerk-Aloysiusschool was het streven naar de ontwikkeling van een winkelrondje, bestaande uit de Markt, Langestraat, Raadhuisplein, Langekerkstraat en Vierakkerstraat. Het Raadhuisplein zou transformeren in een winkel- en verblijfsplein. Op de locatie van de Aloysiusschool was daarbij gedacht aan een afsluitend 'centrumblok' met een winkelplint, maximaal twee woonlagen en daaronder een parkeergarage. Het blok zou onder meer ruimte bieden aan een nieuwe, ruimere locatie voor de Albert Heijn. Ter ontsluiting van de winkels was gedacht aan een nieuwe

aansluiting van de Conventstraat op de Stadswal. De woningen aan de Doelenstraat achter het centrumblok zouden worden vervangen door nieuwbouw, deels op de locatie van de woningen aan de Doelenstraat, deels op het zuidelijke deel van de historische begraafplaats. Door het toevoegen van publieksgerichte functies in het klooster en de stadsparochiekerk zouden beide panden een prominente rol krijgen in het centrum.

De centrumplannen voor de locatie Aloysiusschool en omgeving leidden tot veel verzet van de inwoners van Huissen. De in 2010 aangetreden coalitie besloot daarom tot een heroverweging van de Centrumvisie. Dit resulteerde in maart 2012 in de *aangepaste centrumvisie 2008 Winkelen in Huissen*. In de visie is de gedachte van een winkelrondje verlaten, in plaats daarvan is gekozen voor een versterking van het bestaande winkellint. Voor de invulling van de Aloysiuslocatie en het gemeentehuis zal een nieuwe visie worden gemaakt. De lange historie van het gebied kan hiervoor aanknopingspunten bieden.

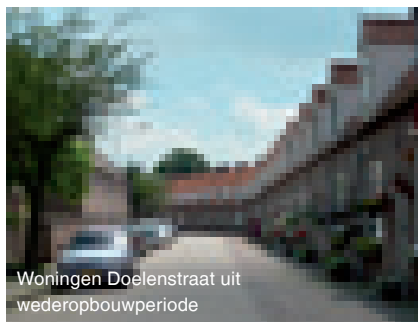
Het kerkelijke cluster ten westen van de Langestraat is een wereld op zich in de binnenstad van Huissen. Door de eeuwen heen hebben zich in dit gebied katholieke functies geconcentreerd: de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouwe-ten-Hemelopneming, het St. Elisabethklooster, de Aloysius- en Agnesschool en de Sint Anthoniuskleuterschool, de pastorie en de vicarie. De kerk, het klooster en de Aloysiusschool aan de Langekerkstraat behoren naast het Marktgebouw tot de grootschalige complexen in de binnenstad van Huissen en zijn architectonisch en stedenbouwkundig grootschalige elementen, gelegen op ruime percelen.

De rij wederopbouwoningen aan de Doelenstraat vormt een tweede, secundaire as, die in zijn kleinschalige karakter en typologie verschilt van de meer grootschalige complexen aan de Langekerkstraat.

Kenmerkend voor het gebied is dat de percelen met tuinmuren worden omsloten. Het privégroen op de percelen is zichtbaar boven de tuinmuren en draagt sterk bij aan het groene karakter van de openbare ruimte. Het besloten, groene karakter is doorgezet in de hofachtige opzet van het woonwijkje rond het Mariaplein. De komst van het Raadhuisplein in de jaren '90 heeft grote gevolgen gehad voor dit groene karakter: het voorheen grotendeels private binnengebied van achtererven en tuinen tussen de Langestraat, Vierakkerstraat en Langekerkstraat werd getransformeerd tot een stenig plein met als hoofdfunctie parkeren.

In de loop der tijd is de functie van een aantal gebouwen veranderd: het klooster en de voormalige Sint Anthoniuskleuterschool op Langekerkstraat 15 werden samen gemeentehuis (maar staan nu leeg) en de Aloysius- en Agnesschool is na fusie in 1993 een tijdelijk verzamelgebouw voor kunstenaars en andere maatschappelijk groepen geworden. Beide gebouwen vragen om herbestemming en een nieuwe positie in het stadsleven.

BOUWFASEN

Het gebied kent drie bouwfases:

1. Vooroorlogse bebouwing: bebouwing van vóór 1940 (bruin). Dit is de oudste bebouwing in de kern van Huissen.
2. Bebouwing uit de wederopbouw periode (1945 - 1968, lichtbruin)
3. De bebouwing van na 1968 tot nu (roze).

Het gebied is tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels verwoest. Twee vooroorlogse gebouwen zijn blijven staan: het St. Elisabethklooster en Langekerkstraat 15. Hoewel het wederopbouwplan voortborduurde op de vooroorlogse stedenbouwkundige structuur van Huissen zijn in dit gebied een aantal correcties in de structuur aangebracht. De katholieke kerk kon grotendeels op haar oude fundamenteën worden herbouwd. De kerk werd visueel meer betrokken in het stadsbeeld middels doorzichten op de kerk vanuit voorname punten in de stad. Er werd een brede doorgang gecreeërd bij de Vicariestraat om de Langestraat te verbinden met het voorheen meer besloten parochiecentrum.

De Aloysius- en Agnesschool en de woningen aan de Doelenstraat behoren ook tot de wederopbouwperiode. De architectuur van de gebouwen uit het wederopbouw sluit nauw aan op de architectuur van de vooroorlogse gebouwen. Immers, de Aloysius- en Agnesschool, het St. Elisabethklooster, de kerk en hoogstwaarschijnlijk de pastorie zijn door dezelfde architect ontworpen: G.M. Leeuwenberg.

In de periode 1978-2011 waren het St. Elisabethklooster en de voormalige kleuterschool op Langekerkstraat 15 in gebruik als gemeentehuis van Huissen. Het voormalige kloostercomplex werd hiervoor ten noorden en ten zuiden met nieuwbouw uitgebreid. De aanleg van het Raadhuisplein ten noorden van het kloostercomplex dateert uit dezelfde periode.

OPENBARE RUIMTE

De toren van de rooms-katholieke kerk vormt een visueel baken in en buiten de kom van Huissen. Vanuit verschillende punten in de stad is de toren een historisch oriëntatiepunt. Vanuit de Langekerkstraat zijn via de zijstraten zichtlijnen naar de Langestraat en de Doelenstraat aanwezig.

Open en groen karakter openbare ruimte

Het gebied heeft een open karakter: de kerk, het klooster en de Aloysiusschool liggen vrij op ruime percelen. De openbare ruimte van het kerkelijke cluster wordt gekenmerkt door een groen karakter. De percelen worden omringd door tuinmuren en het privégroen is zichtbaar boven de muren. De openbare ruimte van de Langekerkstraat wordt bij de kerk en de Aloysiusschool ondersteund door bomen en hagen.

Buitenruimte van de solitaire complexen

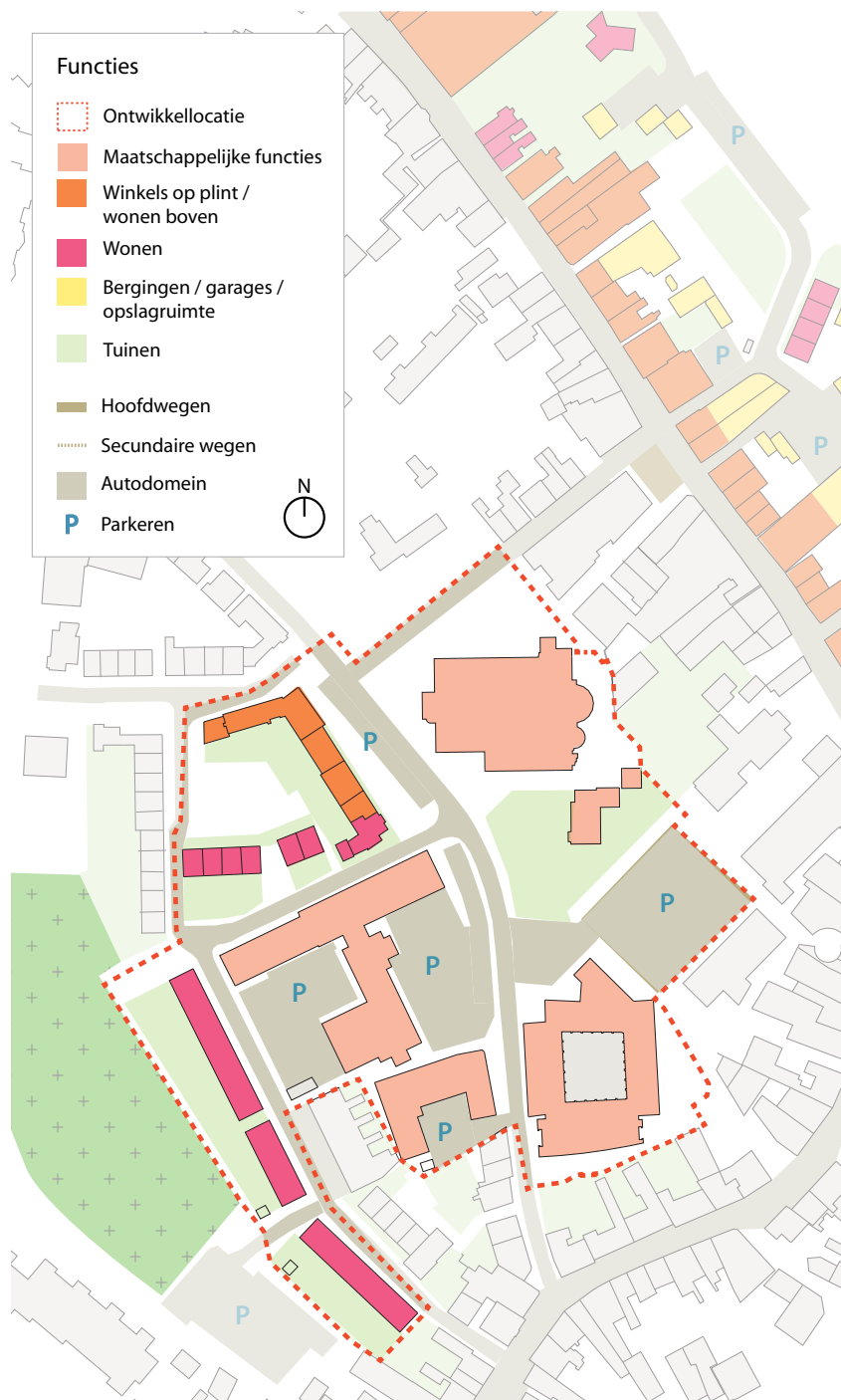
De kerk, het klooster en de Aloysiusschool zijn alzijdige gebouwen waarbij de entrees georiënteerd zijn op de Langekerkstraat. De voorkanten van de overige bebouwing is georiënteerd op de Langekerkstraat en de Doelenstraat. De auto is vrij dominant in dit gebied: de Langekerkstraat is grotendeels bestemd voor tweerichtingsverkeer en de pleinen bij de Aloysiusschool en het Raadhuisplein zijn ingericht als parkeergebieden.

Tuinmuren en groen als erfafscheiding

Stenig karakter Raadhuisplein

Voormalig gemeentehuis en klooster

Voormalige school

Voormalige raadzaal en kleuterschool

Woningen Doelenstraat

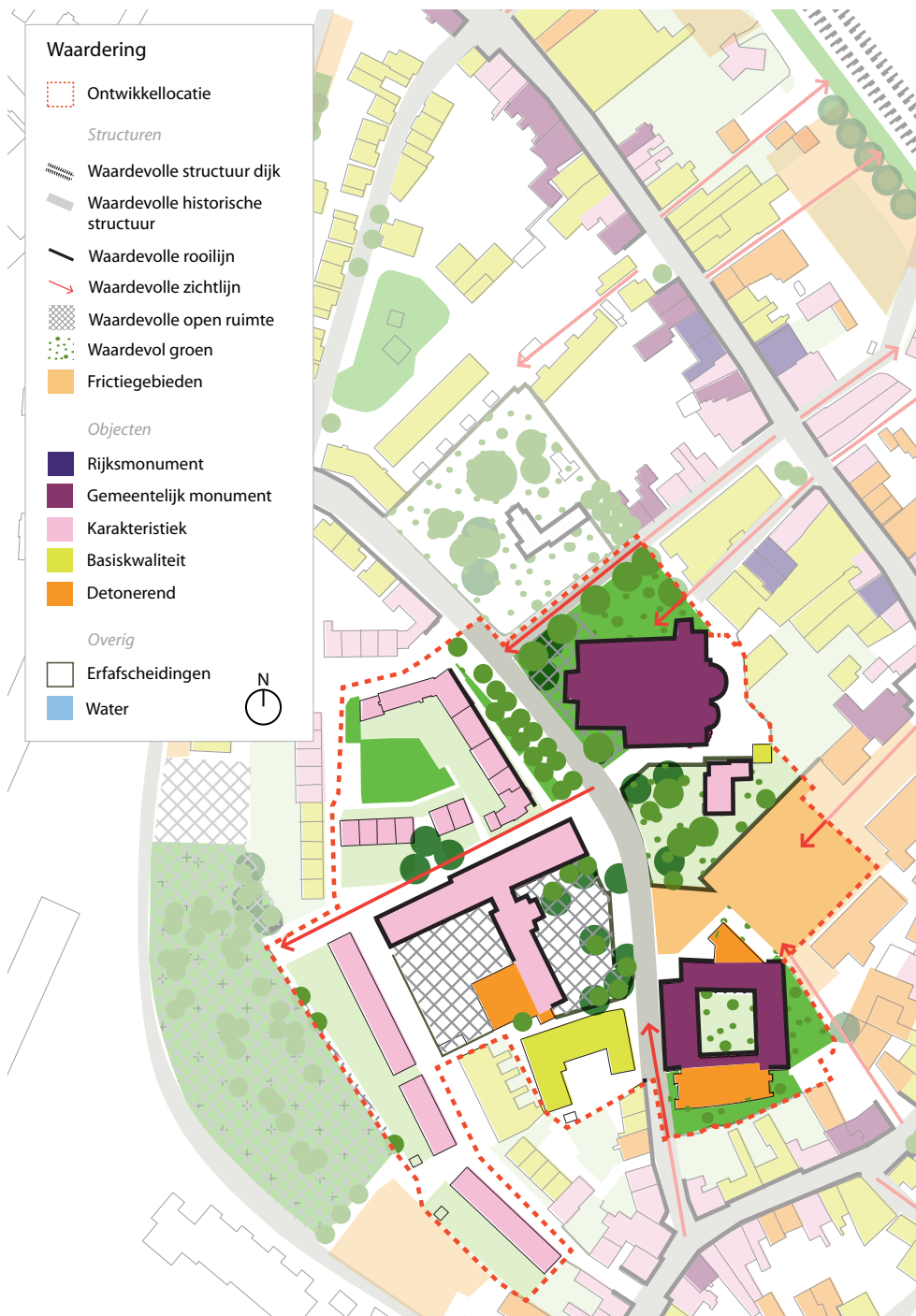
FUNCTIES

Een constante in de ontwikkeling van dit gebied is de kerkelijke en maatschappelijke functie die de solitaire gebouwen hebben gehad en deels nog hebben. De kerk, het St. Elisabethklooster en de Aloysius- en Agnesschool worden daarnaast door woningen en tuinen omringd. Enkele naoorlogse woningen aan de Langekerkstraat zijn gebouwd als winkelwoningen.

De Aloysius- en Agnesschool heeft een extrovert karakter door de stedenbouwkundige en architectonische uitwerking van het gebouw. De school heeft twee gezichten: de jongensschool georiënteerd op de Conventstraat/ Doelenstraat en de meisjesschool georiënteerd op de Langekerkstraat. Beide zijden zijn voorzien van een buitenruimte.

Het St. Elisabethklooster daarentegen heeft een introvert karakter. De ruimtes binnenin zijn gericht op het binnenterrein van het klooster. Vanaf de straat is dit binnenterrein onzichtbaar.

Hoewel de Aloysius- en Agnesschool gebouwd is als een school, leent het gebouw zich door de ruimtelijke flexibiliteit goed voor andere functies zoals wonen of bedrijven. Het klooster heeft al eerder een herbestemming ondergaan: van klooster naar raadhuis. Opnieuw moet gekeken worden welke bestemming het gebouw kan krijgen. Gezien de geschiedenis, de omvang, het karakter en de plek in de stad van beide gebouwen is het van belang dat de nieuwe functies zich verhouden tot maat en betekenis van de gebouwen.

WAARDERING

De Langekerkstraat met de solitaire religieuze complexen is onderdeel van de historische structuur van de kern van Huissen. Via de Vicariestraat (vm. Bloemstraat), en sinds 1996 via het Raadhuisplein, is de Langekerkstraat verbonden met het lint Vierakkerstraat-Markt-Langestraat. Kenmerkend voor het gebied is het open en groene karakter, in contrast met de aaneengesloten woon- en winkelbebouwing aan Langestraat en de Vierakkerstraat. De solitaire complexen staan in groene open ruimtes, waarbij de meeste omringd worden door tuinmuren. Deze buitenruimtes en hun begrenzingen vormen een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte van de Langekerkstraat.

Door hun omvang, karakter en plek in de stad behoren de parochiekerk, het St. Elisabethklooster en de Aloysiusschool tot de iconen van Huissen. De gebouwen verwijzen naar de sterke identiteit van Huissen als een katholieke enclave in een protestants gebied. Ruimtelijk gezien behoren deze gebouwen tot de 'reuzen' in de binnenstad. Samen met het marktgebouw vormen ze de grootste complexen in de kom. Er is een sterke samenhang tussen de gebouwen en de Langekerkstraat, door de alzijdigheid van de gebouwen en de inrichting van de openbare ruimte eromheen.

Het St. Elisabethklooster, de parochiekerk, de Aloysius- en Agnesschool en vermoedelijk ook de pastorie zijn door dezelfde architect (G.M. Leeuwenberg) ontworpen in de jaren dertig en de wederopbouwperiode. Hierdoor is een sterke verbinding tussen de vooroorlogse en de naoorlogse bebouwing ontstaan. Stedenbouwkundig vormen de gebouwen een ensemble en ook architectonisch zijn de gebouwen in samenhang met elkaar.

Het gebouw tegenover het St. Elisabethklooster, met de oude raadzaal (voorheen een kleuterschool), heeft in architectuur een basis kwaliteit, maar past door vorm en schaal in het stedenbouwkundige weefsel van het kerkelijke cluster.

TRANSFORMATIEKADER KERKELIJK CLUSTER

STEDENBOUW

Verbeter de stedenbouwkundige opzet van het Raadhuisplein. De huidige situatie van het Raadhuisplein als stenig parkeerplein past niet in het stedenbouwkundig weefsel en heeft een detonerende uitwerking op het straatbeeld van het kerkelijke cluster. De intenties van het ontwerp uit de jaren '90 zijn niet uitgekomen: in plaats van verbinding tussen het lint Langestraat-Vierakkerstraat met het kerkelijke cluster werkt het plein stedenbouwkundig als een obstakel tussen beide. Het plein loopt als het ware weg doordat het geen duidelijke begrenzingen heeft. Daarnaast past het plein niet bij het groene en kleinschalige karakter van de openbare ruimte in het kerkelijke cluster. Dit komt met name door de stenige inrichting van de openbare ruimte, het plein dient voornamelijk als parkeerterrein en niet als centraal plein voor de stad. De verblijfskwaliteit is laag en de relatie tussen plein en de bebouwing eromheen is matig omdat de wanden van het plein aan drie zijden uit achterkanten bestaat. De overgangen tussen plein en gebouwen zijn daarbij hard, met betonnen muren. Voor de ontwikkeling van het Raadhuisplein was het gebied eeuwenlang in gebruik als een grotendeels privaat binnengebied van achtererven en tuinen. Het had een verstillend en besloten karakter. Bij toekomstige ontwikkeling is het gewenst dat het plein een meer besloten en groen karakter krijgt om de verblijfskwaliteit en de samenhang met het kerkelijk cluster te versterken. Ook een andere materialisering van het plein, die meer bij het kleinschalige en historische karakter van Huissen past, zal de verblijfskwaliteit optimaliseren. Aanzetten van zichtlijnen tussen plein, de Langestraat en de Langekerkstraat kunnen zorgen voor een sterkere samenhang tussen het lint en het kerkelijke cluster.

Zorg dat de overgangen tussen de gebouwen en het Raadhuisplein zorgvuldig worden ingericht. De gemetselde tuilmuren in het kerkelijke cluster kunnen hierbij als inspiratie dienen. Zorg hierbij ook dat het plein een sterkere relatie krijgt met het St. Elisabethklooster.

Koester en versterk het groene karakter van het gebied. Dit karakter is uniek voor Huissen en is kenmerkend voor het verstillende en besloten kerkelijke cluster. Het groen staat in samenhang met de solitaire gebouwen en bepaalt met de tuilmuren de begrenzingen van de ruimte om de gebouwen heen. Zorg dat toekomstige ontwikkelingen in het kerkelijke cluster aansluiten op het groen en deze begrenzingen.

Behoud de zichtlijnen op de kerktoren, naar de Langestraat en Vierakkerstraat en naar de westrand met de begraafplaats en versterk ze waar dat kan. De zichtlijnen verbinden de gebiedseenheden van Huissen (randen, lint en kerkelijk cluster) met elkaar. Het inzetten van de zichtlijnen bij toekomstige ontwikkelingen versterkt de samenhang tussen de gebiedseenheden.

In de ontwikkeling van het kerkelijk cluster zijn religie, onderwijs en zorg belangrijke thema's geweest die onderdeel uitmaken van het immateriële erfgoed van Huissen als katholieke stad. Zorg bij toekomstige ontwikkelingen dat deze thema's een nieuwe betekenis krijgen in het huidige culturele leven van Huissen. Het is voor te stellen dat activiteiten die te maken hebben met deze thema's zoals een boekenmarkt, processies, e.d. een plek krijgen in het kerkelijk cluster wanneer dat niet mogelijk is op de Markt. Inpassing van de pleinen verdient extra zorg omdat ze ook buiten de evenementen moeten bijdragen aan de leefbaarheid van de binnenstad.

ARCHITECTUUR

Zorg dat toekomstige ontwikkelingen passen bij het karakter van het kerkelijk cluster, dat wordt bepaald door solitaire gebouwen op ruime, open percelen. De kerk, het klooster en het complex van de Aloysius- en Agnesschool behoren samen met het Marktgebouw en de Dominicanenklooster tot de reuzen van Huissen. Het zijn alzijdige gebouwen die een sterke relatie hebben met de open ruimte en de gebouwen eromheen. Toekomstige ontwikkelingen in dit gebied dienen enige vorm van alzijdigheid te hebben, hetzij in de vorm van losse gebouwen op pleinen (zoals het klooster, de kerk en de Aloysius- en Agnesschool), hetzij

als losse gebouwen met duidelijke begrenzingen eromheen (zoals de voormalige vicarie en de pastorie).

In de uitwerking dienen nieuwe toevoegingen rekening te houden met de materialisering en het kleurenpalet van de omringende bebouwing, zodat een visuele eenheid in het gebied behouden blijft.

Hergebruik waar mogelijk bouwmaterialen die uit sloop vrijgekomen zijn, zoals bijvoorbeeld gebakken straatsteen, baksteen, keramische dakpannen, natuursteen, keramiek, houten balken, kozijnen en dergelijke.

Woningen Doelenstraat: koester deze karakteristieke naoorlogse woningen die passen bij het stedenbouwkundig weefsel van de rand van de kom. De woningen markeren de begrenzing van de historische binnenstad van Huissen: ze volgen het trace van de voormalige stadsmuur. Daarnaast zijn de woningen onderdeel van het ensemble van naoorlogse gebouwen in het kerkelijk cluster. Ze sluiten aan bij de architectonische uitwerking van de Aloysius- en Agnesschool, de woningen aan het Mariaplein (voor- en naoorlogs), de kerk en de pastorie. De naoorlogse bebouwing sluit aan op de historische bebouwing van Huissen in zowel volume, grootte, daklandschap en architectuur. Onderzoek de mogelijkheden van behoud van deze karakteristieke bebouwing bij toekomstige ontwikkelingen.

FUNCTIES

Kenmerkend aan het kerkelijke cluster zijn de culturele, maatschappelijke en woonfuncties door de eeuwen heen. Maatschappelijke en culturele functies kwamen in solitaire gebouwen omringd door ruime percelen, woonfuncties in kleinschalige complexen met eigen buitenruimte. Deze functies hebben door de eeuwen heen de identiteit van het gebied bepaald. Vanuit cultuurhistorie is het passend gelijksoortige functies als hoofdfunctie in de te herbestemmen gebouwen onder te brengen. Ook een combinatie van andere (commerciële/horeca) functies is mogelijk.

LOCATIE 5: ST. ELISABETHKLOOSTER

In 1866 vestigden de zusters Franciscanessen zich opnieuw met een gemeenschap in Huissen. De zusters vestigden zich in een verzameling gebouwen aan de Langekerkstraat, destijds bekend als het Armengesticht. In de lagergelegen vleugel van het complex, haaks op de Langekerkstraat begonnen de zusters een bewaarschool (kleuterschool) en een meisjesschool. Katholieke jongens bleven voor onderwijs aangewezen op de gemeenteschool. De toegang tot de schoolvleugel bevond zich tussen het klooster en het naastgelegen pand aan de zijde van de Vierakkerstraat. In 1890 begonnen de zusters in dit pand een rusthuis voor dames van goeude stand ('het Damesgesticht'). Het 'gesticht' werd tussen 1910 en 1917 in de richting van de Vierakkerstraat nog eens vergroot met twee raamtraveeën. Al eerder, in 1891, kregen de zusters beschikking over een eigen kapel, een gift van pastoor J.T. Luijckx, gelegen op de grond tussen het klooster en de pastorie. Architect G. Te Riele (1833-1911) ontwierp de neogotische St. Anthoniuskapel.

Het armengesticht aan de Langekerkstraat en de schoolvleugel – de oudste delen van het kloostercomplex – werden in 1934 gesloopt en vervangen door twee gebouwen aan een binnentuin, verbonden door een rondlopende pandgang (voltooid in 1935).²⁹ De Sint Anthoniuskapel en het Damesgesticht bleven bij de sloop en nieuwbouw behouden.

Het ontwerp voor de kloostercomplex kwam van de Utrechtse architect Ir. G.M. Leeuwenberg (1899-1967). Leeuwenberg behoorde zeer waarschijnlijk tot een kring van katholieke architecten, waartoe ook P.J.H. Cuypers en G. Te Riele gerekend kunnen worden. Naast zijn ontwerpen in Huissen was hij betrokken bij de restauraties van het Paushuis en de kathedraal in Utrecht en van de Sint Walburgiskerk in Arnhem.³⁰

Het Sint Elisabethklooster (rechts) en de entree van de terugliggende kapel via de tuinmuur, omstreeks 1935. [stadhuus.nl]

Zicht op de Langestraat richting het noorden, kort na de Tweede Wereldoorlog. Rechts het Sint Elisabethklooster en op de achtergrond de parochiekerk zonder kerktoeren. [stadhuus.nl]

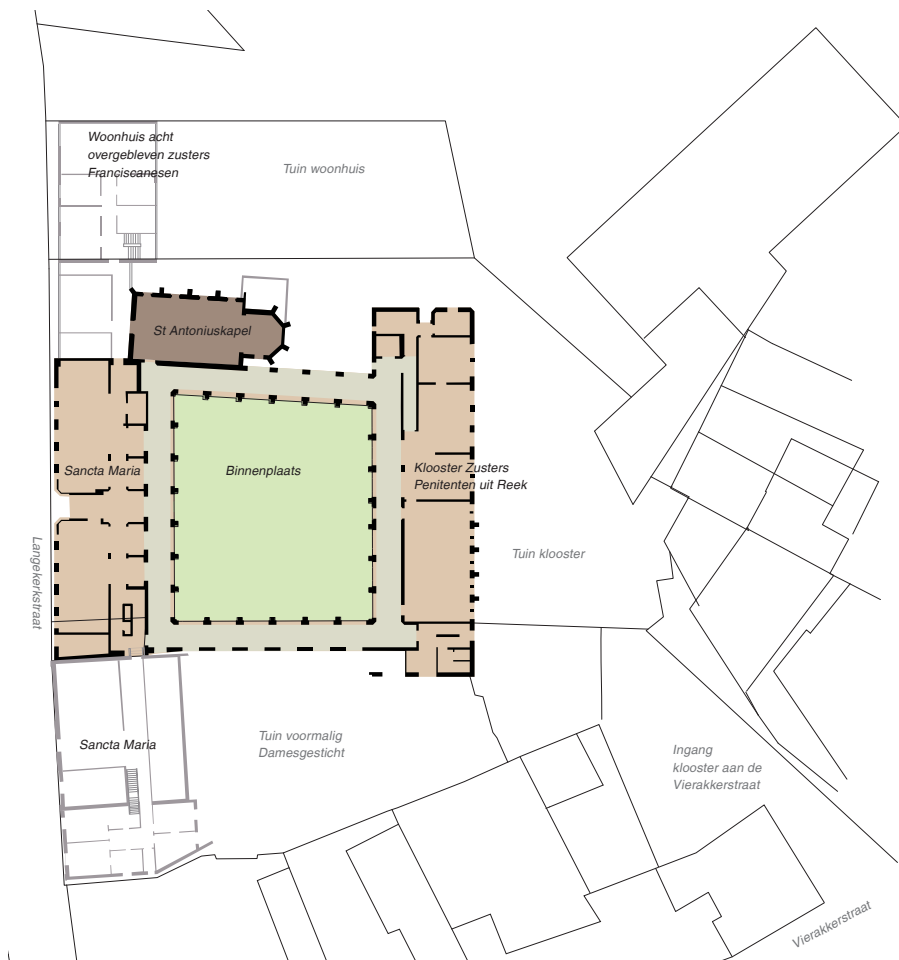
De kloostergang van het Sint Elisabethklooster voor de verbouwing. Rechts een trappenhuis dat in de huidige situatie niet meer bestaat. [stadhuus.nl]

Bouwfasen

- St. Anthoniuskapel (1891)
- Klooster (1935)
- Kloostergang (1935)
- Binnenplaats klooster (1935)
- Uitbreiding gemeentehuis (zuid: 1988-1991 en noord: 1999)

Naast de kapel werd in 1966 een nieuwe woonvleugel gebouwd voor de acht overgebleven zusters Franciscanen. Bij de bouw van het Raadhuisplein werd deze vleugel gesloopt. [RAN]

In 1965 verlieten de zusters Franciscanessen uit Heijthuijzen het kloostercomplex. De zusters verkochten de achterste vleugel, met pandgang en kapel aan de Zusters Penitenten uit Reek. De 8 overgebleven zusters Franciscanessen verhuisden in 1966 naar een voor hen gebouwd woonhuis naast de St. Antoniuskapel (zie afb.). De vrijgekomen vleugel van het kloostercomplex aan de Langekerkstraat werd verkocht en bij het naastgelegen verzorgingshuis Sancta Maria gevoegd, een voortzetting van het voormalige 'Damesgesticht'.

In 1975 verhuisde het verzorgingshuis naar een nieuwbouwcomplex achter het raadhuis De Altena aan de Helmichstraat. Het gemeentebestuur kocht de voorste vleugel van het kloostercomplex aan de Langekerkstraat, bedoeld als nieuwe locatie voor het raadhuis. Begin 1978 kon het nieuwe bestuurscentrum van Huissen als zodanig in gebruik worden genomen. De voormalige St. Antoniuskleuterschool aan de overzijde van de Langekerkstraat kreeg een functie als trouw- en raadzaal en documentatiecentrum. Een nieuwe kantoorvleugel werd aan het schoolgebouw toegevoegd. In 1987 kon de gemeente ook de achterste vleugel van het kloostercomplex en de woning naast de St. Antoniuskapel aankopen. De overgebleven zusters verhuisden naar Boxmeer en Roggel. Het gehele kloostercomplex werd nu bestemd tot gemeentehuis. Het voormalige 'Damesgesticht' werd gesloopt om ruimte te maken voor een nieuwe vleugel (1988-1991) een ontwerp van de architecten Van der Looi en Jacobs.

Begin jaren negentig werden opnieuw plannen gemaakt voor verdere uitbreiding van het raadhuis, ditmaal aan de noordzijde van het klooster. De Antoniuskapel uit 1891 zou voor de uitbreiding worden gesloopt. Op initiatief van de Historische Kring Huessen werd een actie begonnen voor behoud van de zusterkapel. Het protest had succes. De Antoniuskapel kon worden gerestaureerd, in samenhang met de verplaatsing van de entree naar de zijkant van het stadhuis. De moderne entreevleugel was in 1999 gereed. De gerestaureerde kapel kreeg een functie als trouwzaal.

In 2001 ging de gemeente Huissen samen met Bommel en Gendt op in de nieuwe gemeente Lingewaard. Het gemeentehuis van de nieuwe gemeente kreeg een plaats in Bommel. Eind 2011 sloot het Huissense gemeentehuis aan het Raadhuisplein en de Langekerkstraat haar deuren. In afwachting van een visie voor het gebied kerk-Aloysiuschool-stadskantoor ('KAS gebied') is het gemeentehuis door de anti-kraakwacht Camelot BV in beheer.

EXTERIEUR

Uitbreiding noordzijde aan Raadhuisplein in aansluiting op de oorspronkelijke westvleugel van het klooster en de Antoniuskapel.

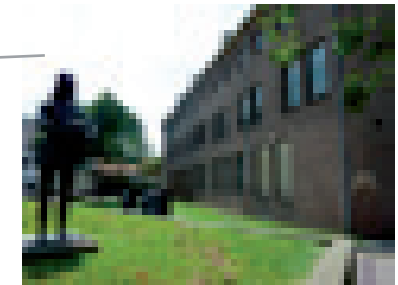
Voorgevel klooster aan de Langekerkstraat. De gevel uit 1935 is na de oorlog hersteld en er zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd, onder andere de verspringing in de bovenverdieping van de entree.

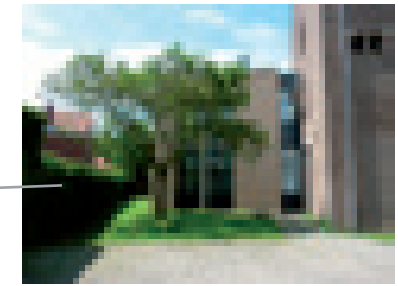
De terugliggende rooilijn van de uitbreiding aan de zuidzijde ten opzichte van de Langekerkstraat en het klooster.

Uitbreiding noordzijde en aansluiting op de oorspronkelijke oostvleugel

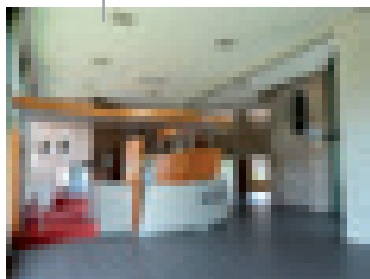
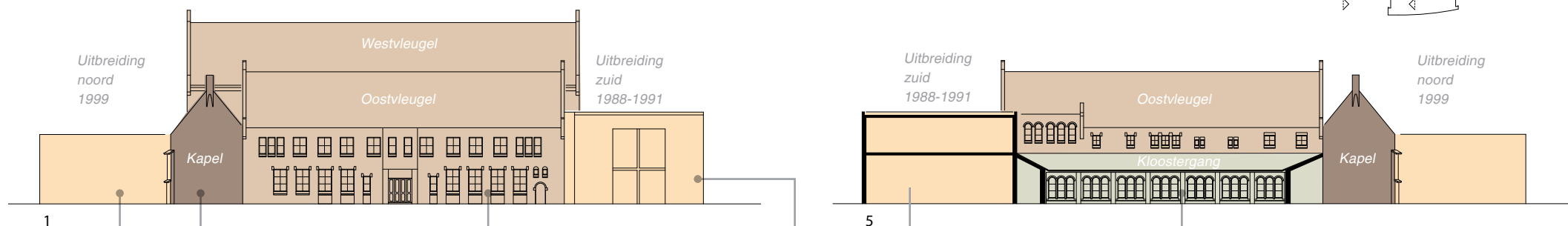
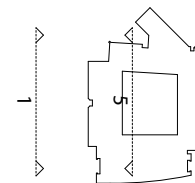

Gevelzijde oostvleugel

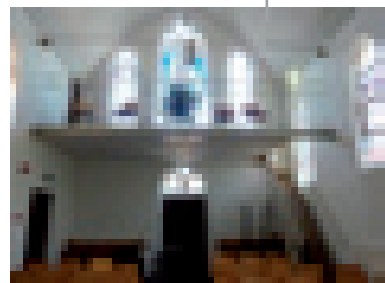
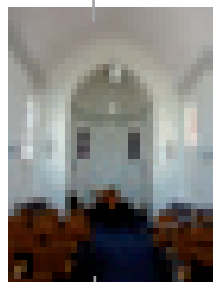

Aansluiting zuidelijke uitbreiding op oostvleugel

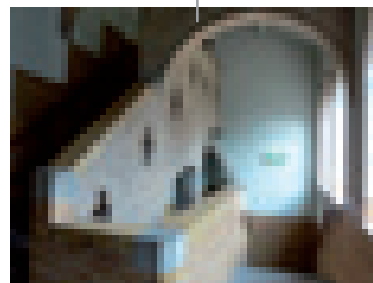
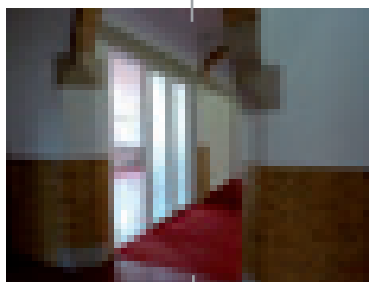
INTERIEUR

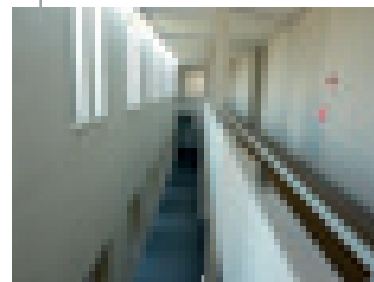
Uitbreiding noordzijde 1999. De uitbreiding is voor een groot deel om de kapel gebouwd, waardoor de kapel niet meer los te zien is van de entree. Tussen de uitbreiding en de kloostergang zijn openingen in de muren gemaakt. De uitbreiding is scheef aangesloten op de het kloostercomplex uit 1935.

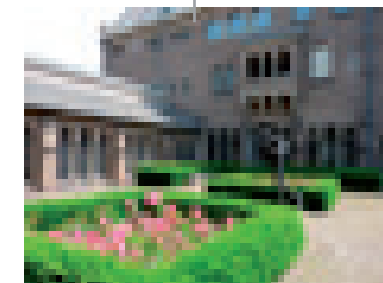
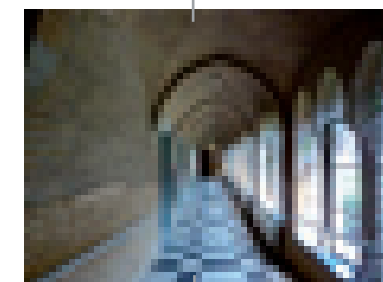
Kapel 1891. Het interieur van de kapel is eind jaren '90 veranderd, de kapel werd ingericht als trouwzaal.

Oost- en westvleugel 1935. In het interieur zijn een groot deel van de muren wit gepleisterd. Ook is de oorspronkelijke kamerindeling gewijzigd, in de westvleugel is een trappenhuis verwijderd en in de oostvleugel een liftschacht aangebracht.

Uitbreiding zuidzijde 1988-1991. De zuidelijke uitbreiding is tegen de kloostergang aangebouwd en is vanuit de binnenplaats boven de gang zichtbaar. De compositie van de oost- en westvleugels met de lagere kloostergang is hierdoor minder herkenbaar geworden.

Kloostergang en binnenplaats uit 1935. Aan de noordzijde is de compositie van de hoge vleugels met de lage kloostergang nog aanwezig. Wel zijn in de kloostergang aan de binnenzijde openingen gemaakt ter verbinding van de kloostergang met de noordelijke uitbreiding.

WAARDERING KLOOSTER

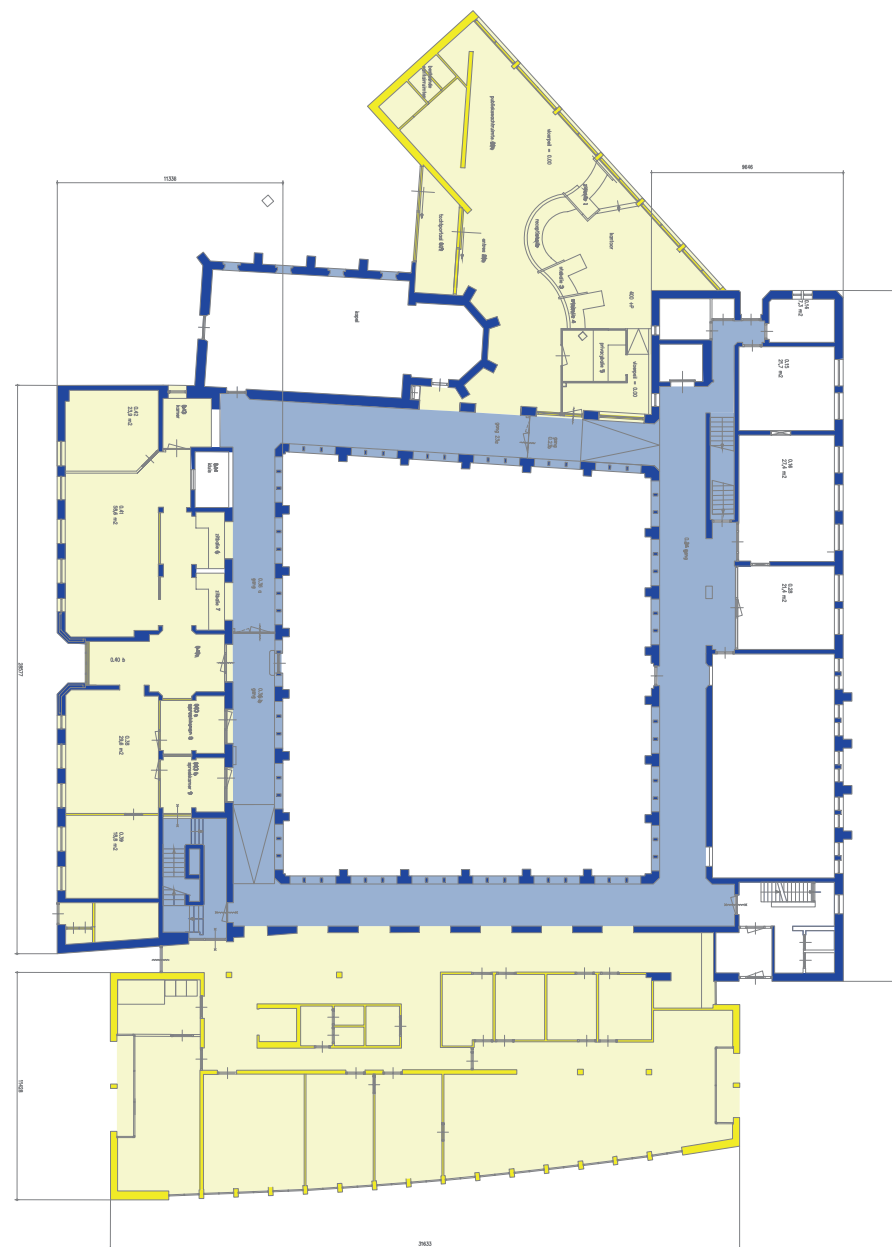
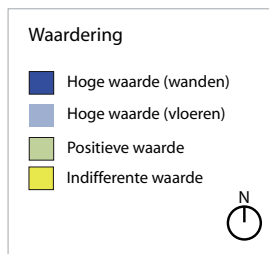
Het kloostercomplex is onderdeel van het religieus erfgoed in Huissen en is gemeentelijk monument. Het complex behoort tot de solitaire gebouwen met een eigen buitenruimte in het kerkelijke cluster. Samen met de parochiekerk, de pastorie en het Dominicanenklooster verwijst het klooster naar de sterke katholieke identiteit van Huissen. Het complex verwijst tevens naar het voormalige Sint Elisabethklooster (afgebroken in 1822) aan de overzijde van de Langekerkstraat op de plek van het Mariaplein en de Aloysiusschool.

Het complex uit 1935 heeft een duidelijke en herkenbare ruimtelijke opzet bestaande uit de kapel en de oost- en westvleugel die door middel van de kloostergang en de binnenplaats met elkaar worden verbonden. Het complex heeft een introvert karakter: het hoofdmoment van het complex bevindt zich in de binnenplaats. Alle ruimtes zijn gericht op deze binnenplaats, hier zijn ook de ontsluitingsruimtes georiënteerd zoals de kloostergang, de trappenhuizen en gangen van de vleugels.

Van hoge waarde zijn de vier ruimtelijke eenheden (kapel, oost- en westvleugel en de kloostergang). Met name de kloostergang is gaaf met de oorspronkelijke keramische vensterbanken, stalen kozijnen, pannendak en tegelvloeren. Ook alle gevels van de kapel en de west- en de oostvleugel zijn grotendeels oorspronkelijk. Er zijn een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd bij latere uitbreidingen aan de voorgevel van de westvleugel (onder andere de verspringing boven de entree en bij het bordes).

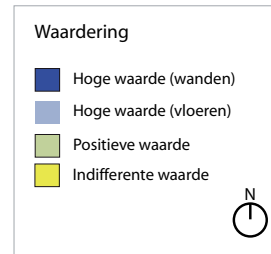
Fricties

De latere uitbreidingen (uit de jaren '90) hebben de leesbaarheid van de ruimtelijke opzet aangetast. Door de noordelijke uitbreiding is de kapel ingebouwd en is deze niet meer als een losse eenheid te lezen. Ook is de entree van het klooster verplaatst naar het Raadhuisplein, waardoor de historische relatie met de Langekerkstraat sterk is verzwakt.

Boven de oude entree werd een erker gebouwd om deze entree te benadrukken. De zuidelijke uitbreiding is tegen de kloostergang gebouwd waardoor de compositie van twee hoge vleugels met een lage kloostergang ertussen is aangetast. De twee verdiepingen hoge uitbreiding is boven de kloostergang zichtbaar en maakt dat de compositie minder leesbaar is geworden.

Met de uitbreidingen is tegelijk veel veranderd aan het interieur. De oorspronkelijke opzet in het interieur van de westvleugel is door de wijzigingen niet meer herkenbaar. De monumentale entree in de westvleugel bestaat nog wel maar wordt door de verschuiving van de entree naar het Raadhuisplein niet meer beleefd. Ook is de routing naar de bovenverdiepingen sterk veranderd doordat ten noorden van de vleugel een trappenhuis is verwijderd. In beide vleugels zijn in het interieur verlaagde plafonds toegepast, muren wit gepleisterd en deuren en kozijnen gewijzigd. Deze wijzigingen passen niet bij de oorspronkelijke architectonische uitwerking van het klooster.

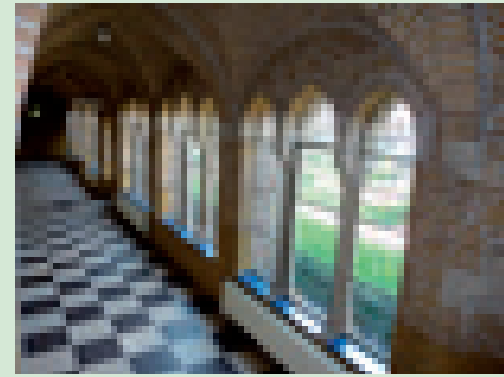

Westvleugel aan de Langekerkstraat. Voormalige hoofdentree van het klooster.

Binnenplaats met op de achtergrond de drie bouwlagen hoge oostvleugel.

Kloostergang met zicht op de binnenplaats.

TRANSFORMATIEKADER SINT ELISABETHKLOOSTER

STEDENBOUWKUNDIGE SITUATIE

Relatie Langekerkstraat: Verbeter de relatie tussen het klooster en de Langekerkstraat. Voor de aanbouw van de nieuwe entreevleugel en de komst van het Raadhuisplein was de ingang van het klooster in het midden van de westvleugel gesitueerd. Hierdoor was de relatie met de Langekerkstraat groot. De westvleugel was het representatieve gedeelte van het klooster. De entree aan de Langekerkstraat was via een rechte as verbonden met de kloostergang en de binnenplaats. Doordat de entree is verschoven naar het Raadhuisplein is deze beleving en routing verloren gegaan.

Buitenruimte: het vm. St. Elisabethklooster is een van de solitaire gebouwen met een eigen buitenruimte in het kerkelijke cluster. Voor de bouw van het Raadhuisplein was de buitenruimte van het klooster een groen en duidelijk begrensd gebied. Het klooster is zijn oorspronkelijke groene buitenruimte kwijt geraakt met de komst van het Raadhuisplein. De buitenruimte om het klooster heen is niet meer duidelijk begrensd zoals wel het geval is bij de Aloysiuschool, de pastorie en de parochiekerk. De opgave bij toekomstige ontwikkelingen in dit gebied ligt in het gedeeltelijk teruggeven van de openbare buitenruimte aan het kloostercomplex zodat er in vormgeving weer

samenhang ontstaat met de andere solitaire gebouwen in het kerkelijke cluster. Bij deze opgave hoort ook het duidelijk definiëren van de grenzen en de inrichting van het Raadhuisplein.

Ruimtelijke eenheden: de uitbreidingen ten noorden (1999) en zuiden (1988-1991) van het kloostercomplex uit 1935 hebben ertoe geleid dat de leesbaarheid van de verschillende ruimtelijke eenheden van het complex, bestaande uit kapel, twee vleugels en de kloostergang met binnenplaats, minder goed leesbaar is geworden. Met name de noordelijke uitbreiding heeft een detonerend effect op het kloostercomplex en de kapel. De zuidelijke uitbreiding is met name detonerend vanuit de binnenplaats, hier is de uitbreiding als het ware bovenop de kloostergang gebouwd op ongeveer dezelfde hoogte als de westvleugel (voorzijde) van het klooster. Verbetering van de ruimtelijke compositie is gewenst bij toekomstige ontwikkelingen. Dit zou kunnen door de noordelijke uitbreiding op te schonen en de entree te verplaatsen naar de oorspronkelijke entree van het klooster aan de Langekerkstraat. De zuidelijke uitbreiding is nu samengesmolten met de kloostergang uit 1935 en zou bij eventuele nieuwbouw losser van de kloostergang moeten komen te liggen om de ruimtelijke compositie (lage kloostergang en hoge vleugels) terug te krijgen.

Schaal: de schaal van het kloostercomplex past goed bij de schaal van Huissen. Toekomstige toevoegingen aan het klooster zouden zich moeten verhouden tot deze schaal, waarbij het zwaartepunt bij het kloostercomplex uit 1935 zou moeten liggen. Uitbreidingen of toevoegingen zouden niet groter moeten zijn in schaal dan de bestaande vleugels van het klooster.

(Multifunctioneel) programma: het kloostercomplex heeft in de loop van zijn geschiedenis verschillende functies gehad (klooster, schoolgebouw, verzorgingshuis, gemeentehuis). Het gebouw heeft bewezen geschikt te zijn voor zowel maatschappelijke voorzieningen als voor woondoeleinden. De vleugels en de kapel kunnen onafhankelijk van elkaar functioneren en worden via de kloostergang en de buitenruimte met elkaar verbonden. Gezien de bijzondere culturele betekenis van het klooster voor de stad is het wenselijk een functie te geven aan het complex dat past bij het (introverte) karakter.

ARCHITECTUUR

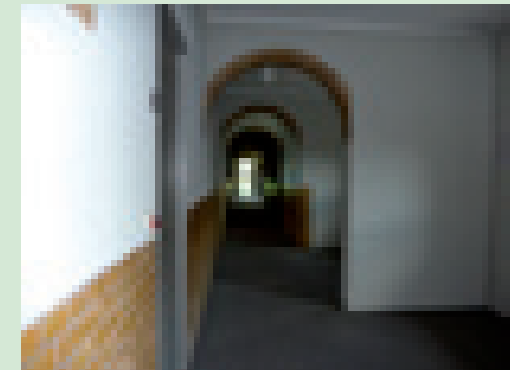
De uitwerking van het vm. St. Elisabethklooster is van hoge kwaliteit. Bij toekomstige ontwikkelingen of toevoegingen aan het klooster is het gewenst om rekening te houden met de materialisering en het kleurenpalet van dit karakteristiek

De kapel is voor een groot deel ingepakt door de noordelijke uitbreiding van het gemeentehuis. De leesbaarheid van de ruimtelijke eenheden van het kloostercomplex is daardoor minder geworden.

De zuidelijke uitbreiding van het gemeentehuis is deels op het kloostergang gebouwd en detoneert de architectonische compositie tussen west-, oostvleugel en kloostergang. Daarnaast past de architectuur van de uitbreiding niet bij het historisch complex.

In het interieur van de vleugels zijn de gemetselde wanden witgestuukt waardoor de oorspronkelijke sfeer van het klooster verloren is gegaan.

complex. Zorg ervoor dat nieuwe ontwikkelingen optimaal afgestemd worden met de architectuur en de materialen van het klooster en dat er duurzame en houdbare detaillering, die mooi verouderd, gebruikt wordt. Hoogwaardige materialisatie in combinatie met goede detaillering zijn van groot belang voor een goed eindresultaat.

INTERIEUR

Entree kloostercomplex

Voor de noordelijke uitbreiding van het gemeentehuis in 1999, was de ingang van het kloostercomplex gesitueerd in de westvleugel aan de Langekerkstraat. Het binnenkomen in het klooster was door G.M. Leeuwenberg zo ontworpen dat vanuit de Langekerkstraat men in een donkere gang binnenkwam om vervolgens aan het einde van de gang uit te komen bij de lichte kloostergang en de binnenplaats. Het beeld, waarbij de bezoeker door middel van architectonische middelen naar het licht aan het eind van de gang getrokken wordt heeft een symboolwaarde die veel in kerk- en kloosterarchitectuur wordt toegepast. Bij toekomstige ontwikkelingen is het gewenst deze entree in ere te herstellen om de relatie tussen de Langekerkstraat en het klooster te verbeteren en de architectonisch waardevolle routing van de kloosterentree te herstellen en beleefbaar te maken.

Binnenplaats: zorg dat de binnenplaats een prominente plek krijgt bij de herbestemming van het complex. De binnenplaats en de kloostergang zijn de parels van het complex en zouden bij toekomstige ontwikkelingen het hoogtepunt moeten blijven.

Ontsluiting: De ontsluiting van het kloostercomplex vindt plaats via de kloostergang en de trappenhuisen die daarop zijn aangesloten. Behoud de kloostergang en de trappenhuisen, deze zijn van een hoge architectonische kwaliteit.

Vleugels: Voor beide vleugels geldt bij toekomstige transformaties het behoud van de oorspronkelijke elementen zoals trappenhuisen en interne gangen. Hierbij is ook het behoud en de verbetering van de zichtrelatie met de binnenplaats van belang. Het wordt aanbevolen om verder bouwhistorisch onderzoek te doen om preciezer te kunnen achterhalen welke delen van het interieur oorspronkelijk zijn. Ruimte voor herinrichting zit met name in de westvleugel van het kloostercomplex. Hier zijn in de loop van de geschiedenis de meeste veranderingen gepleegd aan het interieur waardoor een groot deel van de oorspronkelijke indeling van de vleugel verloren is gegaan. In de oostvleugel lijken de minste wijzigingen te zijn gepleegd. Behoud zoveel mogelijk

de ruimtelijke opzet van de vleugel, met op de begane grond de kloostergang geïntegreerd in het volume.

Samengevat geldt voor het Sint Elisabethklooster bij toekomstige ontwikkelingen:

- Behoud van de kapel en het kloostercomplex uit 1935 (kloostergang, binnenplaats, west- en oostvleugel)
- Ruimte voor transformatie aan de buitenzijde zit ten zuiden van het complex bij de uitbreiding uit 1988-1991.
- Ruimte voor transformatie in het interieur zit met name in de westvleugel, hier zijn in de geschiedenis de meeste wijzigingen doorgevoerd.
- Schoon de noordzijde van het kloostercomplex op om de relatie met de Langekerkstraat en de omgeving te verbeteren. De uitbreiding uit 1999 past niet bij het karakter en de stedenbouwkundige compositie van het kloostercomplex.
- De kwaliteit van de binnenplaats en de kloostergangen is hoog, een (gestapelde) functie van het complex dat publieke toegang biedt tot deze ruimtes is wenselijk.

LOCATIE 6: ALOYSIUS- EN AGNESSCHOOL

De bombardementen uit 1943 en 1944 verwoestten de katholieke Sint Agnes- en Aloysiusschool aan de Langekerkstraat geheel. De jongens- en meisjesschool werden in 1950-1952 herbouwd op het vooroorlogse perceel, naar ontwerp van architect G.M. Leeuwenberg. De vorm van de school werd bij de herbouw iets gewijzigd zodat het schoolgebouw zou voldoen aan de eisen van de inspectie Lager Onderwijs.³¹

Leeuwenberg knipte de langgerekte vorm van de vooroorlogse jongens- en meisjesschool aan de Langekerkstraat op in twee vrijstaande gebouwen, haaks op elkaar gelegen in een L-vorm. De beide scholen werden hiermee nadrukkelijker van elkaar gescheiden; de jongens- en meisjesschool kregen elk een eigen toegang en speelplaats. De Aloysiusschool voor het jongensonderwijs lag parallel aan de Conventstraat, met een speelplaats en toegangen aan de zijde van de Doelenstraat en de Conventstraat. De Agnesschool voor het meisjesonderwijs kreeg een toegang en speelplaats aan de zijde van de Langekerkstraat. De speelplaatsen waren afgesloten met gemetselde tuilmuren, in karakter passend bij het besloten karakter en de tuilmuren van de voormalige Kloostertuinen en de omliggende katholieke bebouwing. Het schoolplein van de Aloysiusschool aan de Doelenstraat zou grotendeels worden bestraat, met langs de gevelwanden en de perceelmuur een groenborder.

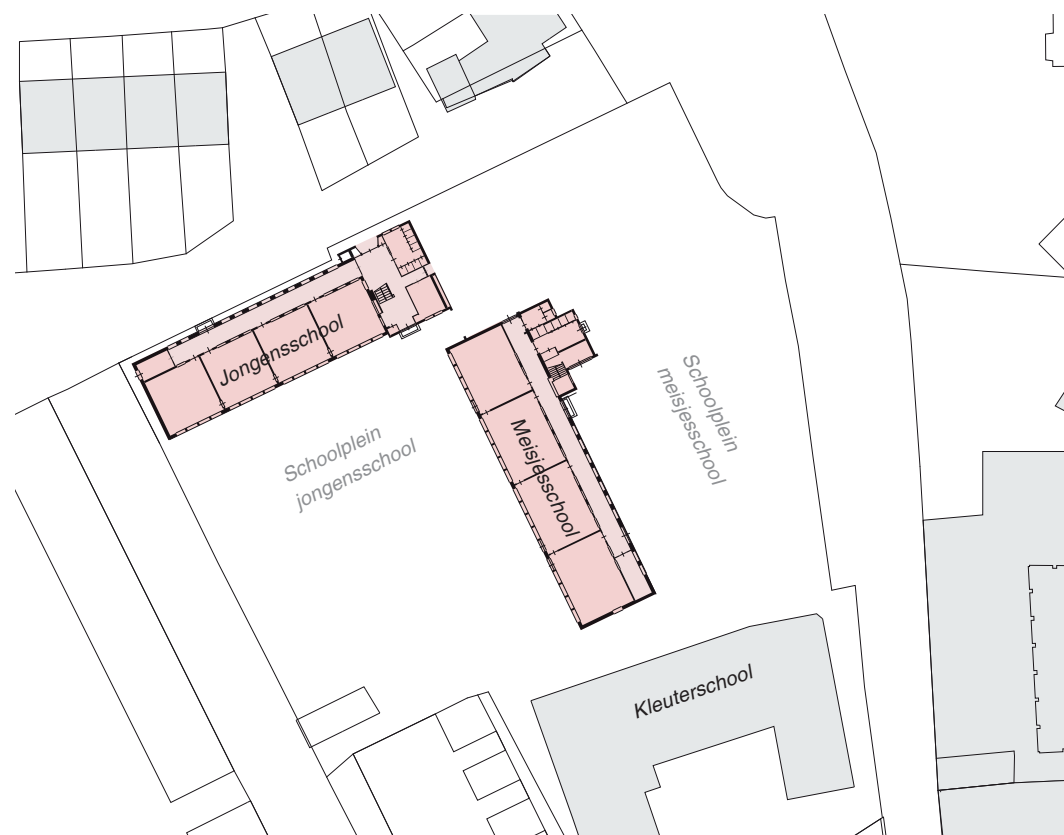
Leeuwenberg gaf beide scholen eenzelfde architectonische uitwerking in de stijl van de Delftse school, waardoor hij een samenhangend ensemble creëerde. Beide schoolgebouwen waren zogenaamde gangscholen, opgebouwd uit twee bouwlagen met een kap. De plattegrond van beide scholen was opgebouwd uit twee bouwlagen van vier geschakelde lokalen, verbonden door een gang. De verdiepingen waren ontsloten door een centraal trappenhuis en entreepartij, herkenbaar vormgegeven door middel van een lagere uitbouw aan de lokalenvleugel. Het sanitair en de centrale

voorzieningen bracht Leeuwenberg eveneens onder in de lagere uitbouw, van de lokalen gescheiden door het centrale trappenhuis.

De groenborder langs de perceelmuur aan de Doelenstraat werd in 1955 opgeofferd voor de vergroting en verbetering van de speelplaats van de jongensschool. Naar ontwerp van Leeuwenberg werden een strook langs de zijgevel van de meisjesschool en een strook aan de zuidzijde van het plein betegeld, terwijl langs de rand aan de zuidzijde opnieuw een border werd aangelegd. De speelplaats liep nu door tot aan de tuinen achter de Sint Anthoniuskleuterschool. De speelplaats van de meisjesschool aan de Langekerkstraat

Aloysius- (links) en Agnesschool (rechts) gezien vanaf de Doelenstraat omtrent 1962. [Van Hemmen]

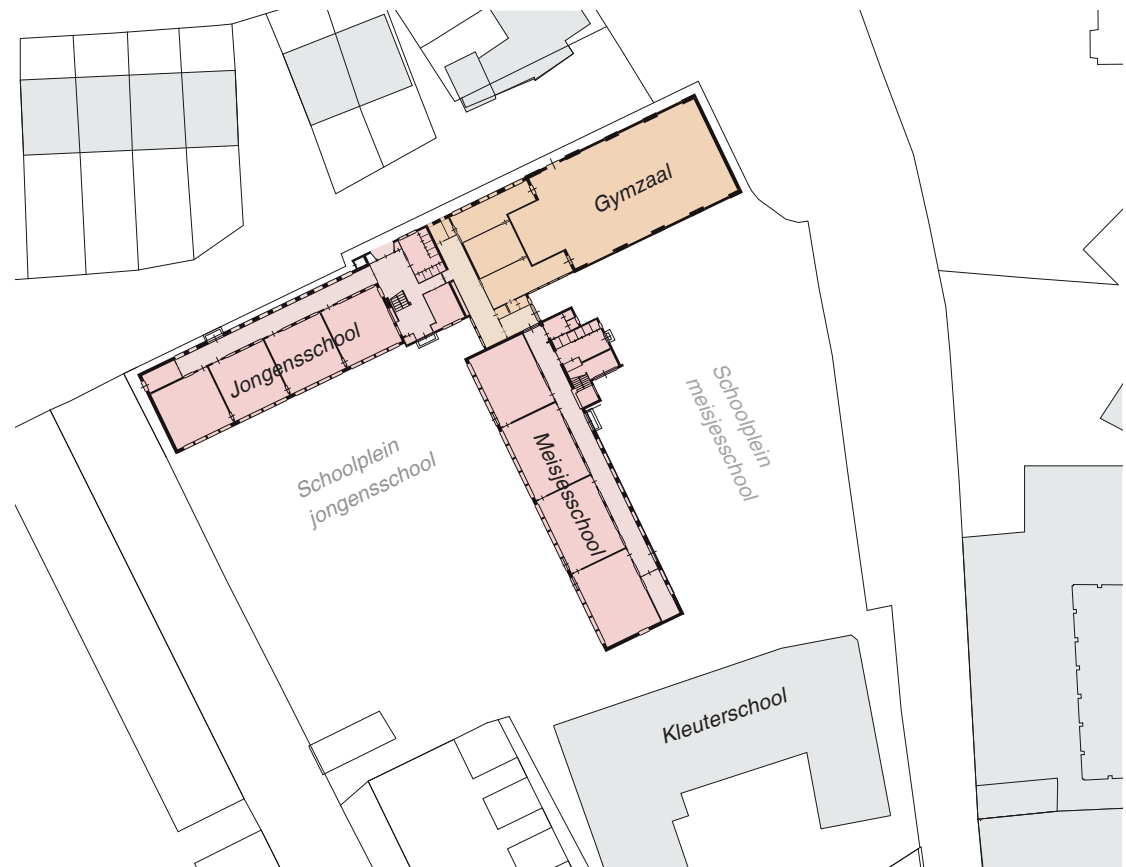
werd gelijktijdig uitgebreid tot aan de kleuterschool. In 1965 werd door de stadsparochie een bouwvergunning aangevraagd voor de bouw van een gymnastiekgebouw ten oosten van de jongensschool, parallel aan de Conventstraat. De gymzaal (architect onbekend) sluit in bouwhoogte, kapriching en materiaalgebruik aan op de architectuur van de jongensschool.

De mammoetwet van 1968 maakte een einde aan de praktijk van aparte meisjesscholen. In de jaren zestig en begin jaren zeventig werd het gemengd onderwijs in het rooms-katholieke onderwijs ingevoerd. Jongens en meisjes werden niet meer van elkaar gescheiden. De Sint Agnesschool en Sint Aloysiusschool lijken samen verder te gaan onder de naam Aloyssiusschool.

De naastgelegen kleuterschool Sint Antonius werd op 1 september 1970 overgedragen van de zusters Franciscanessen aan de Sint Thomasstichting, verantwoordelijk voor het bestuur van de basisscholen in Huissen. De gemeente verleende toestemming voor de vestiging van de kleuterschool in vier leegstaande lokalen in de meisjesschool. De vooroorlogse Sint Anthoniusschool voldeed niet meer aan de eisen voor het kleuteronderwijs en de gemeente Huissen wilde het schoolgebouw graag aankopen ten behoeve van een ruimte voor het verenigingsleven. De vier lokalen op de begane grond van de meisjesschool werden zeer waarschijnlijk onder leiding van architect J.C. Berendsen heringericht voor het kleuteronderwijs (1974-1975). De scheidingsmuur tussen twee van de vier lokalen werd daarbij gesloopt om ruimte te maken voor een speellokaal en een personeelsruimte voor de leidsters. De hoofdtoegang voor de kleuters bevond zich aan de Langekerkstraatzijde. Voor de bovenbouwleerlingen op de verdieping van de meisjesschool was voorzien in een nieuwe entree in de uitbouw aan de Langekerkstraatzijde. De meisjesschool en jongensschool waren inmiddels met elkaar verbonden door middel van een gang op de begane grond.

Bewerkte geveltekeningen van de Aloysius- en Agnesschool, 1965. In roze de jongens- en meisjesschool, in oranje de gymzaal. {RAN}

In de periode 1984-1993 bood de jongensschool aan de Conventstraat eveneens onderdak aan de protestants-christelijke Julianaschool. In 1987 werd door de Sint Thomasstichting een vergunning aangevraagd voor een vergroting van het schoolgebouw. Vermoedelijk gaat het hier om de uitbreiding aan de zijgevel van de meisjesschool aan de Doelenstraatzijde.

In 1993 ging de Aloysiusschool samen met de Laurentiusschool verder aan de Van Voorststraat. De protestants-christelijke Julianaschool vertrok door een fusie eveneens uit het schoolgebouw aan de Langekerkstraat. Het schoolgebouw verloor hiermee haar oorspronkelijke functie. Het gebouw deed nog een tijd dienst als dependance voor de Aloysiusschool en kreeg daarna een invulling als tijdelijke ruimte voor kunstenaars, vluchtelingenwerk en Huissen TV.

De *Centrumvisie 2008* presenteerde ingrijpende plannen voor de Aloysiusschoollocatie. Het schoolgebouw zou worden gesloopt om ruimte te maken voor een woon/winkelblok met parkeergarage. De winkelpint bood ruimte voor een grote Albert Heijnvestiging, voorzien als een belangrijke trekker in het ontworpen winkelrondje. Met name de plannen voor de Aloysiusschoollocatie leidden tot veel verzet van de inwoners van Huissen. In de aangepast centrumvisie van maart 2012 is de verplaatsing van de Albert Heijn naar de Aloysiuslocatie losgelaten. In afwachting van een visie voor het gebied kerk-Aloysiusschool-stadskantoor ('KAS gebied') is het schoolgebouw behouden. Beide schoolvleugels worden op dit moment verhuurt als atelierruimte aan verschillende kunstenaars. De gymzaal is nog wel als zodanig in gebruik.

Patio tussen de Agnesschool en de uitbreiding uit 1987.

Interieur van de uitbreiding uit 1987.

WAARDERING ALOYSIUS- EN AGNESSCHOOL

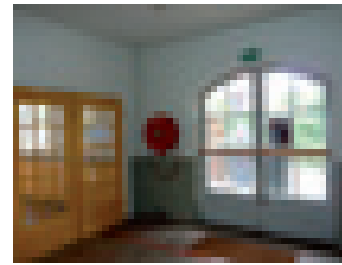
Het scholencomplex is op de gronden gebouwd van het voormalige Sint Elisabethconvent (afgebroken 1822). De schaal van het complex past bij de grote schaal van het voormalige klooster en is te zien als een continuïteit van het ensemble van solitaire gebouwen met een eigen buitenruimte in het kerkelijke cluster. De Aloysius- en Agnesschool past bij de schaal en de architectuur van de de parochiekerk en het St. Elisabethsklooster (voormalige gemeentehuis) aan de overzijde van de Langekerkstraat. De drie gebouwen zijn allen door architect G.M. Leeuwenberg ontworpen en herbouwd, waardoor een verbinding is ontstaan tussen de vooroorlogse en naoorlogse bebouwing aan de Langekerkstraat. De architectonische uitwerking van het scholencomplex is in samenhang met de omringende bebouwing. De materialisering en detaillering zijn zorgvuldig en van een hoge kwaliteit.

Het complex is tussen 1950 -1965 gebouwd als een samengestelde school waarbij de jongens en de meisjes elk een aparte vleugel hadden. Deze ruimtelijke opzet is in de huidige situatie nog steeds gaaf en herkenbaar en van hoge waarde: twee vleugels met klaslokalen en een gymzaal tussen beide vleugels in. De gebouwen zijn ontworpen als drie onafhankelijke gebouwen, waarbij elke vleugel een eigen entree en ontsluiting met gangen en trappenhuizen (behalve bij de gymzaal) heeft. De ruimtelijke opzet is ook vertaald in de constructie van het gebouw, waarbij de gevels en hoogstwaarschijnlijk de muren tussen de klaslokalen dragend zijn.

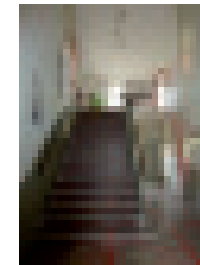
Door de vorm en samenstelling heeft het scholencomplex een sterke relatie met de omgeving. De gangen van de vleugels zijn gericht op de Langekerkstraat en de Conventstraat terwijl de klaslokalen gericht zijn op de meer rustige Doelenstraat. Aan de buitenzijde zijn de klaslokalen te herkennen aan de grote vensters. Ook heeft elke vleugel een eigen buitenruimte, voorheen bestemd als schoolplein (een voor de jongens en een voor de meisjes). De pleinen

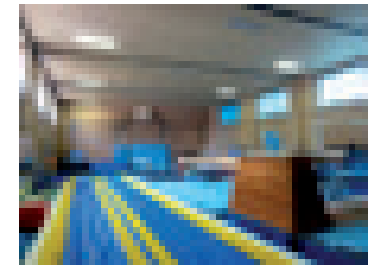
Gang aan de Conventstraat. Rechts zijn de ramen naar de klaslokalen met houten platen dichtgezet.

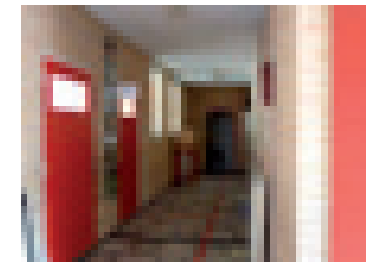
Entree jongensschool vanuit de Conventstraat.

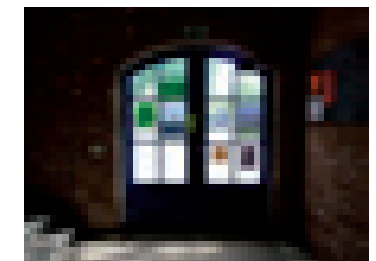
Trappenhuis voormalige jongensschool.

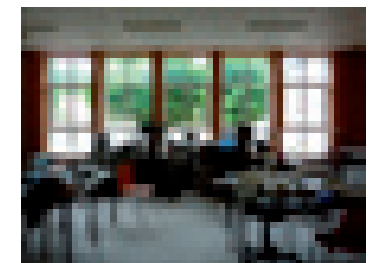
Gymzaal.

Gang Agnesschool.

Verbouwde entree Agnesschool aan het schoolplein bij de Langekerkstraat.

Klaslokaal Agnesschool met uitzicht op het schoolplein aan de Doelenstraat.

zijn duidelijk afgebakend en worden door middel van tuinmuren begrensd. Deze begrenzingen van de buitenruimte passen goed in het karakter van het kerkelijke cluster waarbij de solitaire gebouwen worden omringd door groen en tuinmuren.

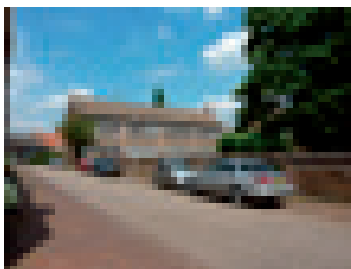
De ruimtelijk verdeling in de vleugels is vrijwel intact gebleven. De opzet van gangen, trappenhuisen en wanden van de klaslokalen zijn bijna allemaal oorspronkelijk, behalve in de zuidvleugel (meisjesschool). Hier hebben de verbouwing tot kleuterschool en de uitbreiding uit 1987 (indifferente waarde) de ruimtelijke compositie van de vleugel aangetast.

In het interieur van de noordvleugel (de voormalige jongensschool) is de oorspronkelijke materialisering van de vloeren in de gangen en van de vensters tussen de gang en de klaslokalen grotendeels bewaard gebleven. In de meisjesschool is door de verbouwing tot kleuterschool en de uitbreiding van 1987 een deel van de oorspronkelijke materialisering op de begane grond verloren gegaan. Op de verdieping is meer van de oorspronkelijke materialisering bewaard gebleven. Het trappenhuis van beide vleugels is oorspronkelijk maar in de noordvleugel is dit monumentaler. Vermoedelijk is het interieur van de gymzaal in de loop van de tijd veranderd, maar de ruimtelijkheid van de hoge ruimte is nog aanwezig.

Fricities

In de loop der tijd zijn een aantal veranderingen aan het scholencomplex gedaan die de kwaliteit en de leesbaarheid hebben verminderd:

- Aan de buitenzijde van de klaslokalen zijn de houten kozijnen vervangen door kunststof kozijnen.
- De plafonds van de klaslokalen zijn verlaagd, waardoor de ruimtelijkheid van de klaslokalen anders is dan de oorspronkelijke toestand.
- De verbouwing tot kleuterschool en de uitbreiding van 1987 hebben de ruimtelijke opzet van de zuidvleugel aangetast. De uitbreiding verhoudt zich niet tot de heldere compositie van de vleugel (gang en klaslokalen) en de architectonische uitwerking van de school.
- Inrichting van de pleinen als parkeerterrein.

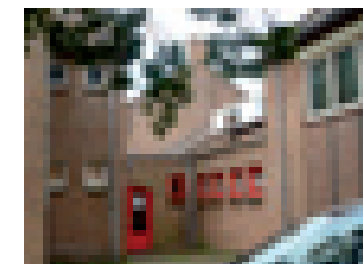
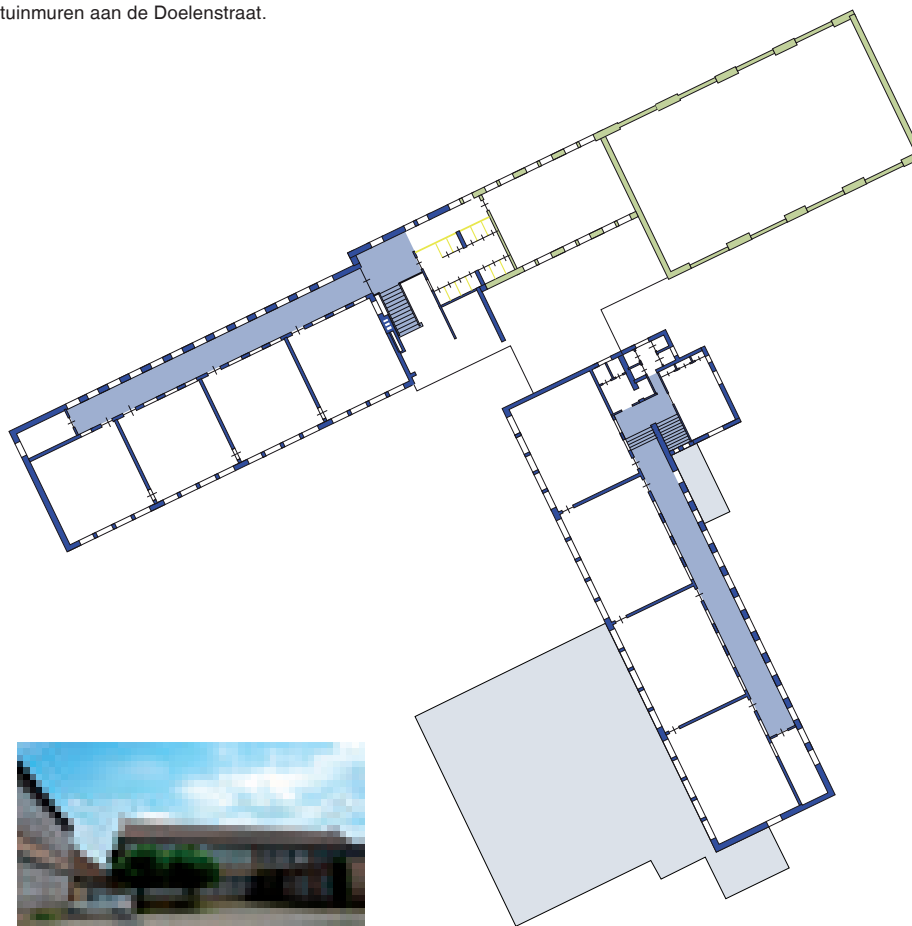
Voormalige jongensschool en de begrenzingen van het schoolplein met tuinmuren aan de Doelenstraat.

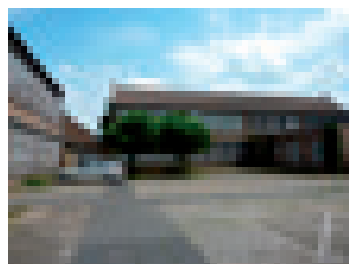
Zicht op de school aan de Conventstraat.

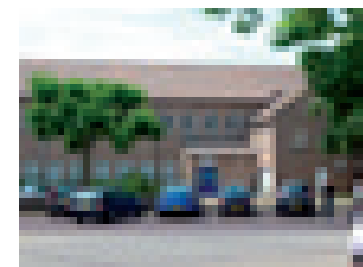
Gymzaal op de hoek Conventstraat met de Langekerkstraat.

Entree gymzaal.

Klaslokalen georiënteerd op het voormalige jongensschoolplein.

Entree voormalige meisjesschool aan de Langekerkstraat.

TRANSFORMATIEKADER ALOYSIUS- EN AGNESSCHOOL

De Aloysius- en Agnesschool past goed bij de ruimtelijke compositie en schaal van de solitaire objecten in het kerkelijke cluster. Het naoorlogse scholencomplex is onderdeel van het wederopbouwplan en is in samenhang ontworpen met de omliggende bebouwing. De vooroorlogse en naoorlogse bebouwing in het kerkelijke cluster vullen elkaar aan in hun stedenbouwkundige setting en architectonische uitwerking, doordat het scholencomplex, de parochiekerk, het kloostercomplex en vermoedelijk ook de pastorie door G.M. Leeuwenberg zijn ontworpen. Het 60 jaar oude scholencomplex is nog gaaf en herkenbaar. Er zijn weinig latere wijzigingen aan het gebouw, met uitzondering van de kozijnen bij de klaslokalen, de inrichting van de gymzaal en de verbouwing en uitbreiding van de zuidvleugel (meisjesschool). Behoud van het scholencomplex is gewenst bij toekomstige ontwikkelingen om de samenhang in het kerkelijke cluster te behouden. Het complex is goed in te zetten voor herbestemming door de flexibiliteit en ruimtelijke opzet van de vleugels en de relatie met de buitenruimte. Er zijn verschillende referenties van naoorlogse scholen in Nederland die worden gerenoveerd en herbestemd, zoals de Bisschop Bekkersschool in Groningen (in procedure, zie www.mevrouwmeijer.nl). Bij de keuze voor herbestemming wordt aanbevolen een technisch en financieel haalbaarheidsonderzoek te laten doen om te kijken welke mogelijkheden het gebouw biedt.

Relatie met omgeving: evenals als het St. Elisabethklooster behoort de Aloysius- en Agnesschool tot de solitaire complexen met een eigen buitenruimte in het kerkelijke cluster van Huissen. De stedenbouwkundige compositie van het scholencomplex met de (school)pleinen maakt dat het gebouw een alzijdige uitstraling heeft. De twee vleugels en pleinen hebben beide een sterke relatie met de straten eromheen, waardoor er in elke straat een andere sfeer ontstaat. Zorg dat deze gevarieerde relatie met de omgeving blijft bestaan en versterkt wordt.

(School)pleinen: De pleinen worden met tuinen begrensd. De voormalige schoolpleinen verschillen van elkaar in sfeer. Het schoolplein aan de Langekerkstraat heeft een meer openbaar karakter dan het plein aan de Doelenstraat, doordat deze minder ingesloten wordt door tuinen en bebouwing. Bij toekomstige ontwikkelingen is het wenselijk dit karakter te behouden. Het plein aan de Langekerkstraat maakt sterk onderdeel uit van de openbare ruimte van de Langekerkstraat. Het plein zou kunnen worden ingezet als onderdeel van de reeks openbare pleinen (Markt, Raadhuisplein) in Huissen waar verschillende activiteiten plaatsvinden. Hierbij is het van belang de vleugel van de voormalige meisjesschool en de gymzaal bij de activiteiten te betrekken. Bij beide schoolpleinen is het gewenst de inrichting van de buitenruimte te verbeteren.

Functionele flexibiliteit: het scholencomplex bestaat uit een cluster van twee scholen en een gymzaal die onafhankelijk van elkaar kunnen functioneren. Elk gebouw heeft een eigen entree en ontsluiting. Via de gymzaal worden de schoolvleugels met elkaar verbonden. Het scholencomplex is geschikt voor verschillende functies (wonen, werken, maatschappelijk) die door de verschillende entrees zowel onafhankelijk als afhankelijk van elkaar kunnen functioneren. De flexibiliteit van het gebouw maakt het mogelijk om de school als geheel voor een functie te bestemmen of om in de aparte vleugels verschillende onafhankelijke functies te huisvesten. In alle gevallen is van belang dat de buitenruimte meegenomen wordt bij de herbestemming van de vleugels.

Flexibele constructie: de buitengevels van de vleugels en hoogstwaarschijnlijk ook de wanden tussen de klaslokalen zijn dragend. Deze flexibele constructie maakt het mogelijk klaslokalen zowel verticaal als horizontaal met elkaar te verbinden.

Doorsnede van de voormalige jongensschool waarop de ruimtelijke indeling is ingetekend: in geel de gang, in oranje de klaslokalen met grote vensters en in bruin de zolderruimte. [RAN]

Nieuwe toevoegingen: Het is gewenst om de uitbreiding van de zuidvleugel uit 1987 (meisjesschool) op te schonen omdat deze niet in samenhang is met heldere compositie en architectonische uitwerking van de school. Eventuele nieuwe uitbreidingen aan het complex zijn mogelijk aan deze zijde van de zuidvleugel - zolang ze in verhouding zijn met de schaal, de ruimtelijke compositie van de vleugels en de architectonische uitwerking van het scholencomplex en de omgeving. De relatie met de buitenruimte (schoolpleinen) is eveneens van belang. Dit betekent dat nieuwe toevoegingen niet de hele oppervlakte van de pleinen mogen beslaan.

Ontsluiting: de vleugels van de Aloysius- en Agnesschool hebben een heldere ontsluiting bestaande uit een eigen entree aan de buitenruimte of straat, een gangenstelsel met entrees naar de klaslokalen en een trappenhuis die de begane grond met de bovenverdieping verbindt. De heldere structuur maakt het mogelijk dat de klaslokalen afzonderlijk van elkaar kunnen worden ontsloten en voor verschillende functies kunnen worden ingezet.

Licht: de klaslokalen zijn hoge en grote ruimtes. De ramen van de klaslokalen zijn eveneens groot waardoor veel licht in de lokalen valt. Benut deze kwaliteiten bij herbestemming van de klaslokalen.

NOTEN

- 1 Janssen, 1983, p. 193.
- 2 Janssen, 1983, p. 193-194.
- 3 Janssen, 1983, p. 206.
- 4 Van Hemmen, 2004, p. 17.
- 5 Gemeente Huissen, Raadsvergadering van 10 oktober 1979: 173/79. Voorstel inzake de openstelling van de “Arnhemsepoort” en het uittrekken van een voorbereidingskrediet. Regionaal Archief Nijmegen, Gemeente Huissen 1945-2000, Tunnel Arnhemsepoort, aanleg: voorbereiding, uitvoering 1963-1983, archiefnr. 1.811.111, inv.nr. 782.
- 6 Gemeente Huissen, Raadsvergadering van 10 oktober 1979: 173/79. Voorstel inzake de openstelling van de “Arnhemsepoort” en het uittrekken van een voorbereidingskrediet. Regionaal Archief Nijmegen, Gemeente Huissen 1945-2000, Tunnel Arnhemsepoort, aanleg: voorbereiding, uitvoering 1963-1983, archiefnr. 1.811.111, inv.nr. 782.
- 7 Gemeente Huissen, “De Arnhemsepoort”, tunnel t.b.v. fiets- en voetgangersverkeer. Opmerkingen van de stedenbouwkundige, Nijmegen, juni 1978. Regionaal Archief Nijmegen, Gemeente Huissen 1945-2000, Tunnel Arnhemsepoort, aanleg: voorbereiding, uitvoering 1963-1983, archiefnr. 1.811.111, inv.nr. 782.
- 8 Zie over de archeologische opgravingen: Th. H. Janssen, ‘De Arnhemsepoort’, *Med. H.K.H. 8 (1983)*, p. 193-227.
- 9 Van Hemmen, 2004, p. 14-15.
- 10 De toelichting op het wederopbouwplan Huissen noemt expliciet dat beide percelen langs de dijk (kad.nrs. 831 en 832) niet meer mogen worden bebouwd. Toelichting op het basisplan voor de wederopbouw van Huissen-stad. NA, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.
- 11 Gemeentewerken Huissen, aanvraag om bouwvergunning van verbouw van magazijn tot winkel aan de Langestraat, 15 september 1978. Bouwvergunningen, kopieën van inventariskaarten. 1935-1990. K t/m L, alfabetisch op straatnaam: Langestraat 86. Regionaal archief Nijmegen, Gemeente Huissen 1945-2000, archiefnr. 1.722.21, inv.nr. 8320.
- 12 Zie: Bouwvergunningen, kopieën van inventariskaarten. 1935-1990. K t/m L, alfabetisch op straatnaam: Langestraat 86. Regionaal archief Nijmegen, Gemeente Huissen 1945-2000, archiefnr. 1.722.21, inv.nr. 8320.
- 13 Neijenhuis, 2002, p. 79.
- 14 Derksen, 1976/1977, p. 151.
- 15 Van Hemmen, 2004, p. 20.
- 16 Janssen, 1977/1978, p. 176.
- 17 Toelichting behorende bij het herziene wederopbouwplan voor de stad Huissen, 1959. Nationaal Archief, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.
- 18 Raadsbesluit gemeente Huissen parkeerterrein Bruinstraat, 3 juni 1958. Nationaal Archief, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714; Bezwaarschrift D.W. Schopman betreffende de herziening van het wederopbouwplan Huissen-Stad, Huissen 7 januari 1958. Nationaal Archief, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.
- 19 Janssen, 1976/1977, p. 87.
- 20 Janssen, 1976/1977, p. 88-89.
- 21 Zweers en Smit, 2000, p. 63 en 68.
- 22 ‘Geschiedenis zusterklooster’, via www.stadhues.nl, geraadpleegd 20 augustus 2012.
- 23 Zweers en Smit, 1997, p. 15-16.
- 24 Toelichting op het basisplan voor de wederopbouw van Huissen-stad. NA, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.
- 25 Toelichting op het basisplan voor de wederopbouw van Huissen-stad. NA, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.
- 26 De waardering is overgenomen uit de Quickscan Architectuur & Stedenbouw Wederopbouw (1940-1965) Gemeente Lingewaard door het Gelders Genootschap, 2010.
- 27 Brief van architecten F.G. van der Looi en H. Jacobs aan de gemeenteraad van Huissen, betreft het aanbod van een studie voor het binnengebied in de kom van Huissen, 8 oktober 1991. Regionaal Archief Nijmegen. Gemeente Huissen 1945-2000, archiefnr. 1.733.41, inv.nr. 4173.
- 28 Convenant herinrichting Langestraat, concept november 1998. Regionaal Archief Nijmegen, archiefnr. 1.731.21, inv. nr. 6464.
- 29 ‘Geschiedenis zusterklooster’, via www.stadhues.nl, geraadpleegd 20 augustus 2012.
- 30 <http://zoeken.nai.nl/CIS/persoon/3226>, geraadpleegd 31 oktober 2012.
- 31 Toelichting op het basisplan voor de wederopbouw van Huissen-stad. NA, Archief VROM, Centrale sector 1945-1981, Hoogland-Huissen 1940-1959, inv.nr. 1714.

BRONNEN

LITERATUUR

G. Bedeaux, 'Langekerkstraat en omgeving na de pastoriebouw van 1913', *Med. H.K.H. 5* (1979/1980), p. 102-105.

H.W.J. Derksen, 'Verlengde Rijnstraat: herstel van de historische situatie', *Med. H.K.H. 2* (1976/1977), p. 151.

Gemeente Lingewaard, *Winkelen in Huissen. Aangepaste Centrumvisie 2008*, maart 2012.

Gelders Genootschap, *Quickscan Architectuur en Stedenbouw Wederopbouw (1940-1965)*, Gemeente Lingewaard, Arnhem 2010.

F. van Hemmen, *Zwaan op woelige baren. Historische schetsen van de Gemeente Huissen, 1818-2001*, Huissen 2004.

A.J.J., 'Rond het nieuwe stadhuis. De Langekerkstraat', *Med. H.K.H. 3* (1977/1978), p. 115-119, 127.

A.J. Janssen, 'Gezicht vanaf de Stadsdam op de achterkant van de Langestraat', *Med. H.K.H. 3* (1977/1978), p. 176-177.

Th. H. Janssen, 'De Arnhemsepoort', *Med. H.K.H. 8* (1983), p. 193-227.

H.G. Kemperman en P.G.M. Driessen, *Het 'Ansicht' van Huissen, door verzamelaars verzameld. Met ansichtkaarten door het vooroorlogse Huissen*, Huissen 1999.

C.G. Neijenhuis, *Huissen van prehistorie tot middeleeuwen. De voorgeschiedenis van Huissen verzameld uit archeologische en historische bronnen*, Bijdragen tot de geschiedenis van Huissen XIV, Huissen 2002.

E.J.Th.A.M.A. Smit, *Huissen-revue 1930. Een beeld van het vooroorlogs Huissen*, Huissen 1991.

E.J.Th.A.M.A. Smit en J.H.F. Zweers, *Huissense Kerken en Kapellen van de Middeleeuwen tot heden*, Huissen 1997.

E.J.Th.A.M.A. Smit en J.H.F. Zweers, *Geschiedenis van Huissen, in kort bestek*, Huissen 2000.

R. Stenvert e.a., *Monumenten in Nederland. Gelderland*, Zeist/Zwolle 2000.

Van den Oever, Zaaijer & Partners Architecten, *Centrumvisie Huissen. Ontwerp november 2008*, Gemeente Lingewaard, Amsterdam 2008.

ARCHIEVEN

Regionaal Archief, Nijmegen.

Nationaal Archief, Den Haag.

Archief Historische Kring Huessen, Huissen.

Klankbordgroep

dhr. Neijenhuis, Historische Kring Huessen, Klankbordgroep 16 augustus 2012.

WEBSITES

www.watwaswaar.nl

www.huessen.nl

www.lingewaard.nl

www.stadhuis.nl

'Ir. Godefridus Maria Leeuwenberg', <http://zoeken.nai.nl/CIS/persoon/3226>.

COLOFON

Dit cultuurhistorisch onderzoek werd uitgevoerd door SteenhuisMeurs te Schiedam in opdracht van de gemeente Lingewaard.

Projectteam:

Prof. dr. ir. Paul Meurs, Minke Walda MA en ir. Johanna van Doorn.

SteenhuisMeurs BV, Lange Haven 9, 3111 CA Schiedam
www.SteenhuisMeurs.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SteenhuisMeurs.

© SteenhuisMeurs BV, december 2012

